PRINTED BY
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE VAVILLA PRESS
Madras.—1953.

1st Edition 1931.

2nd Edition—1948

పీఠిక

శ్లో. ఇదమన్ధం తమః కృత్స్నం జాయేత భువనత్రయమ్,
యది శబ్దాహ్వయం జ్యోతి రాసంసారం న దీప్యతే.

అజ్ఞానగాఢాంధతమఃపటలంబుఁ బటాపంచలుసేసి ముల్లోకంబుల విశుద్ధవిజ్ఞాన తేజఃపుంజంబు వెలయించి సకలపదార్థస్వరూపంబు నిరూపింప నసాధారణం బగుసాధనం బీ శబ్దజ్యోతి.

ఇయ్యది నిత్యమై దోషరహితమై పరమానందరసైకాస్పదమై పరబ్రహ్మాత్మకం బనంగ నొప్పు.

ఋగాదిచతుర్వేదంబులును, శిక్షాదిషడంగంబులును, మన్వాద్యష్టాదశస్మృతులును, కామికాద్యష్టాదశాగమములును, విష్ణ్వాద్యష్టాదశపురాణంబులును, సాంబాద్యష్టాదశోపపురాణములును భాట్టాది షడ్దర్శనంబులును, భారతాదీతిహాసంబులును, దక్కుంగల సకల శాస్త్రంబులు నీశబ్దబ్రహ్మమువ్యాఖ్యానాకారంబులు. ఈశబ్దబ్రహ్మము నుపాసించియే మనపూర్వాచార్యులగువ్యాసపరాశరాది మహర్షిసత్తములు నిత్యానందరసైకాశ్రయం బగుమోక్షపదము నెఱింగి కృతకృత్యులైరి.

ఇట్టి పరమోపకారకం బగుశబ్దం బిహపరసుఖానందకందం బని నొక్కి వక్కాణించుట సాహసంబు గాదు. కానిచో నివృత్తతృష్ణులై యరణ్యంబుల వాసంబొనర్చిన యగుమునిసత్తములుగూడ శ్రీరామాయణాదిదివ్యప్రబంధంబుల రచించి రేయుంబవలు నాశబ్దసుధాప్రవాహమధ్యంబున మునుంగుచుం దేలుచు నేల యుందురు? దివ్యప్రబంధకవితామృతరసానుభవంబువలనఁ దాముసు నిత్యానందంబు నొందుటయె కాక, భావివిబుధులు వారివలెనె శ్రోతలును విషయమ్మై లక్షణ్యము నెఱింగి యుత్కృష్టపదవి నొందఁ దమగ్రంథము గనుఁగొందురనుతాత మనిగాయ మహర్షుల ముఖ్యోద్దేశము.

అట్టిమహానుభావు లగుఋషిపుంగవుల గ్రంథములు కేవలము భావగర్భములును, బహుశాస్త్రసమ్మతములును బోధింపఁదగినవియు నగు

టు చేఁ బ్రతిమనుజునకుఁ దొలుదొలుత సామాన్యముగా వానియందుఁ బ్రవృత్తి గలుగుట దుర్లభము. కాఁబట్టియే ప్రాచీనులగుమహర్షులసంప్రదాయము నెఱింగినవారు గావున నర్వాచీను లగుకాళిదాసాదిమహాకవులు, పయితము రామాయణాదికావ్యరత్నంబుల వెలుంగుదివ్యకవితారసంబుఁ గ్రోలిక్రోలి మహానందంబునొందుచుఁ దనివి చనక, యందఱు నిట్టికావ్యానందంబు ననుభవింతురు గాత మని దయాపరవశులై సులభముగ నామహర్షికృతిరత్నంబులరసానుభవంబుఁ జేయఁదగిన యోగ్యత నలవఱుచునవియు, నించుమించుగఁ బ్రాచీనర్షికృతుల ననుకరించు రఘువంశశాకుంతలకాదంబర్యాదిప్రబంధంబుల లోకోపకారకంబులుగ రచించి, కవితారసమాధుర్యం బేకాంతంబున ననుభవించి, నిత్యతృప్తహృదయులై కీర్తిశేషులైరి.

సంస్కృతభాషావిలాస మిట్లుండ సంస్కృతజన్యము లగుకర్ణాటద్రావిడాదివైకృతదేశభాషలలోపల "దేశభాషలందుఁ దెలుఁగు లెస్స" యను పండితవచనానుసరణిగ నుత్తమభాష నాఁబడు నాంధ్రభాషయందుఁగూడ ననేకులు నన్నయభట్టతిక్కనాది మహాకవిసార్వభౌములు కావ్యరత్నంబుల లోకంబున వెలయించి యభిరూపశిఖామణులహృదయంబుల నలరించి కీర్తిశేషులై నెలకొనియున్నారు. కాఁబట్టి యిట్టియాంధ్రభాషాకవుల దివ్యచారిత్రసుధారసమును గ్రోలి యానందానుభవము సేయుట యవశ్యకర్తవ్యమయినందునఁ, బ్రకృత విహారవిలాసప్రబంధనిర్మాత యగుమనశ్రీనాథునిచారిత్రామృత మించుక చవి చూతము.

శ్రీనాథుఁడు

అనవద్యహృద్యకావ్యకల్పనాధురీణుం డగుమహాకవిసార్వభౌముఁడు. ఈ మహాకవి జన్మస్థానమును గుఱించి

కాశీఖండములో—

సీ. "చిన్నారిపొన్నారిచిఱుతకూకటినాఁడు రచియించితి మరుత్తరాట్చరిత్ర
నూనూఁగుమీసాలనూత్నయౌవనమున శాలివాహనసప్తశతి నొడివితి
సంతరించితి నిండుజవ్వనంబునయందు హర్షనైషధకావ్యమాంధ్రభాషఁ
బ్రౌఢనిర్భరవయఃపరిపాకమునఁ గొని యాడితి భీమనాయకునిమహిమఁ

తే. ప్రాయ మింతకు మిగులఁ గైవ్రాలకుండఁ, గాశికాఖండ మనుమహాగ్రంథ మేను
దెనుఁగుఁ జేసెదఁ గర్ణాటదేశకటక, పద్మవనహేళి శ్రీనాథభట్టకవిని."

అనుపద్యమునందు "కర్ణాటదేశకటక పద్మవనహేళి" (కర్ణాటదేశపట్టణము లనుకమలములకు సూర్యుఁడు) అను విశేషణమును శ్రీనాథుఁడు దనకుఁ గూర్చుకొని యున్నందునను;

భీమేశ్వరఖండములో—

గీ. "ప్రౌఢి పరికింప సంస్కృతభాష యండ్రు, పలుకునుడికారమున నాంధ్రభాషయందు
రెవ్వ రేమన్న నండ్రు నాకేమి కొఱఁత, నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష."

అను పద్యములో "నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష" యని తనకుఁ గర్ణాటభాషయందుఁ గలప్రేమను సూచించి యున్నందునను;

ఆభీమఖండములోనే—

మ. "కనకక్ష్మాధరధీరు వారిధితటీకాల్పట్టణాధీశ్వరున్
ఘనునిం బద్మపురాణసంగ్రహకళాకావ్యప్రబంధాధిపున్
వినమజ్జ్యాంతరసార్వభౌముఁ గవితావిద్యాధరుం గొల్తు నా
యనుఁగుందాతఁ బ్రదాత శ్రీకమలనాభామాత్యచూడామణిన్."

అనుపద్యమునందు శ్రీనాథుని పితామహుఁడును బద్మపురాణగ్రంథనిర్మాణాలంకర్మీణుఁడును కవితావిద్యాధురంధరుండును నగుకమలనాభామాత్యగ్రామణి పశ్చిమసముద్రతీరమునఁ గర్ణాటదేశములోఁ జేరిన కాల్పట్టణమునకుఁ బ్రభువుగా నున్నట్లు చెప్పియున్నందునను;

శ్రీనాథుని వీథినాటకములో

శా. "కుల్లాయుంచితిఁ గోక సుట్టితి మహాకూర్పాసముం దొడ్గితిన్
వెల్లుల్లిన్ దిలపిష్టమున్ బిసికితిన్ విశ్వస్త వడ్డింపఁగాఁ
జల్లాయంబలి త్రావితిన్ రుచులు దోషంబంచుఁ బోనాడితిన్
దల్లీ! కన్నడరాజ్యలక్ష్మి! దయ లేదా నేను శ్రీనాథుఁడన్."

అనుపద్యమునఁ "దల్లీ!" యని కర్ణాటదేశమును సంబోధించినందునను;

ఈతని కవిత్వమునం బ్రాయికముగాఁ గన్నడపదములు గనఁబడుచున్నందునను;

శ్రీనాథుని జన్మస్థానము కర్ణాటదేశ మనుట సమంజస మనియు, నీతఁడు కర్ణాటదేశమున జన్మించినను శైశవముననే యీతని తల్లిదండ్రు లుద్యోగవశముననో మఱియు నేకారణముననో కొండవీటిసీమకు వచ్చి యుందు రనియు, నింటిలోఁ దల్లిదండ్రులతో మిశ్రకర్ణాటము మాట్లాడు చున్నను బాల్యమునుండి తెలుఁగుదేశములోఁ దెలుఁగువారితోఁ గలసి మెలసి యున్నందునఁ దెలుఁగువానివలెఁ దోఁచుచున్నాఁ డనియుఁ బల్నాటివీరచరిత్రపీఠికాకారుల వాదము.

ఈవాదమునకుఁ బ్రతికోటి ననుసరించి యాంధ్రులచరిత్ర మూఁడవభాగములో—"కర్ణాటకటకపద్మవనహేళి" అను విశేషణము కర్ణాటదేశాధీశుని(దేవరాయల) నిండోలగంబునఁ బాండిత్యశౌండీర్యంబున నుద్దండుఁ డగుడిండిమభట్టారకు నోడించి ప్రభుపండితసమ్మానపూర్వకంబుగఁ గవిసార్వభౌమబిరుదమున నలరారుటయ కాక, యక్కవి సూర్యుఁడు కర్ణాటరాజధాని (యందలి విబుధరాజి) యను కమలవనమునకు సూర్యుఁడై యుండె నను నభిప్రాయమును దనకుఁ గూర్చుకొనియెఁ గాని కర్ణాటదేశాభిమానమునం గాదనియు,

"నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష" అనుపద్యము రాజమహేంద్రవరాధీశుమంత్రి బెండపూడియన్నయామాత్యునకుఁ గృతి యిచ్చిన భీమఖండములోనిది గాన, కోమటివేమభూపాలుమరణానంతరము కొండవీటిరాజ్యము కర్ణాటాధీనము కాఁగా, శ్రీనాథుఁ డన్నామాత్యుబాంధవ్యమును బట్టి రాజమహేంద్రవరమున కేతెంచి తద్రాజాస్థానకవీశ్వరుఁడుగ నున్నకాలమగుటచేఁ గాకతీయరాజ్యమంతరించినపిదప, నాంధ్రదేశమున దక్షిణభాగము (పాకనాటిసీమవఱకుఁ గలదేశము) కర్ణాటరాజ్య మనఁ బరఁగుచున్నందున నచ్చటివాఁడగు శ్రీనాథుని గుఱించి రాజమహేంద్రవరపుంగవులు కొందఱీతని కవిత్వము సంస్కృత మనియుఁ గొందఱు కన్నడమనియు వంకలుపెట్ట "నెవ్వరేమన్న నంద్రు నాకేమి కొఱంత, నాకవిత్వంబు నిజము కర్ణాటభాష" యని యుత్తరము చెప్పియుండు ననియు,

"తల్లీ! కన్నడరాజ్యలక్ష్మి" యను కర్ణాటదేశ మాతృసంబోధనము తన కాశ్రయులగు కొండవీటిరెడ్లు, రాజమహేంద్రవరపురెడ్లు,

తెలుఁగురాయఁడు, మైలారెడ్డిమున్నగువారు స్వర్గస్థులయినపిదప వార్ధక్యములోఁ గన్నడరాజ్యమున కేగినపుడా కాలస్థితిని బట్టి వారు తన్నాదరింపకుండఁగ, "తల్లీ! దయలేదా? నేను డిండిమభట్టారకు నోడించిన శ్రీనాథుఁడ"నని తన్నెఱుకపఱచుకొని యుండవచ్చు ననియు,

"కాల్పట్టణాధీశ్వరుఁ" అనుచో నాకాల్పట్టణము కర్ణాటరాజ్యములోని దైనట్లు నిదర్శనములు లేనందున నాయుక్తి విశ్వాసపాత్రము గాదనియు, నిట్లు పై కారణముల ఖండించి శ్రీనాథుఁడు పాకనాఁడు జన్మస్థానముగాఁ గలయాంధ్రుఁడని చెప్పఁబడి యున్నది.

ఈయుభయవాదహేతువులందును బలవత్తర మగునవినిగమనము కనఁబడక పోయినను మఱికొన్ని కారణములవలనను, జనశ్రుతివలనను నాంధ్రచరిత్రకారుల యభిప్రాయమె సమంజస మని తోఁచుచున్నది.

ఇద్దాని కుపబలముగా శ్రీనాథుని బంధువు లందఱు నాంధ్రదేశములోని యాంధ్రులుగనే యున్నారు కాని, కర్ణాటకుఁ డొక్కరుఁడైన నున్నట్లు తెలియఁబడదు.

నాచికేతోపాఖ్యానమును రచించి యుదయగిరిదుర్గాధీశుఁడగు చిట్టి గంగామాత్యునకుఁ గృతియిచ్చిన దగ్గుపల్లి దుగ్గయామాత్యుఁడు శ్రీనాథునిభార్యకుఁ దోఁబుట్టువు. శ్రీనాథునకుఁ శిష్యుఁడు. ఈ గ్రంథమును ఓరియంటల్ లైబ్రరిలో నేఁ జదివి యున్నాఁడను. ప్రౌఢముగా రసవంతముగానే యున్నది.

రాజమహేంద్రవరాధిపతి యగువీరభద్రభూపాలుని మంత్రి బెండపూడి యన్నామాత్యుఁడు—

"వినిపించినాఁడవు వేమభూపాలున, కఖిలపురాణవిద్యాగమములు

... ...

తే. "పాకనాటింటివాఁడవు బాంధవుఁడవు, కమలనాభునిమనుమఁడ వమలమతివి
నాకుఁ గృపసేయు మొకప్రబంధంబు నీవు, కలితగుణధన్య శ్రీనాథకవివరేణ్య."

అని పలికె నని భీమఖండమున శ్రీనాథుఁడె వచించి యున్నాఁడు. ఇందు "కమలనాభునిమనుమఁడ" వనియుఁ జెప్పినందున, శ్రీనాథుఁడే కాక యితనితాత యగుకమలనాభుఁడును గూడ నన్నయమంత్రికిఁ జుట్టమని తేటపడుచున్నది.

మఱియు నాంధ్రభాగవతము రచించి శ్రీరామున కర్పణము సేసినభాగవతోత్తముఁ డగు బమ్మెర పోతరాజునకును శ్రీనాథునకును సంబంధించిన శిష్టపరంపరాగతము లగు గాథలను బట్టి చూడఁ గొన్ని గాథలు సత్యాసత్యములుగ నున్నను, వేంకటగిరివంశావళివలన సర్వజ్ఞ సింగమనాయనికాలములో నీకవులు సమకాలికులుగ నున్నట్లు తెలియుచున్నందునఁ గింవదంతి కనుకూలముగ నుభయులు బావమఱఁదులు నై యుండ వచ్చును గదా!

ఇఁకఁ గవిత్వములోఁ గన్నడపదములు ప్రాయికములుగాఁ గనఁబడుచున్న వనుటకుఁ దిక్కన సోమన మున్నగువారి కవిత్వమునఁ గూడఁ గలవు. కావున వారిం గర్ణాటు లని యనఁదగదు గదా! ఒకవేళ శ్రీనాథుఁడు కర్ణాటదేశీయుఁడై యా దేశభాషయందుఁ బ్రేమగలిగిన వాఁడైన నెన్నియో కర్ణాటగ్రంథముల రచింపకుండునా! ఏదీ యొక పద్యమయినం గానరాదే?

ఇంతియకాక యీతనితాత కమలనాభుఁడు పద్మపురాణముఁ దెలిఁగించె ననుటవలన నీతనివంశ మాంధ్రవంశ మనియు, నితనిదేశభాష లాంధ్రదేశభాష లనియును దృఢపడుచున్నవి. తద్జ్ఞులు ప్రమాణము. శ్రీనాథుఁ డాంధ్రకర్ణాటులలో నెవ్వం డైనను గవితామాధురికి లోపము గల్గదు గదా!

శ్రీనాథుఁడు పాకనాటి నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, భారద్వాజసగోత్రుఁడు, ఆపస్తంబసూత్రుఁడు, కమలనాభునిపౌత్రుఁడు, మారనకు భీమనకుఁ బుత్రుఁడు. ఈ విషయము హరవిలాసము పీఠికలోని "కమలనాభునిపౌత్రు" అను ౮-వ పద్యమువలన స్పష్టము.

ఇక్కవిసార్వభౌమునివలననే కొండవీటిరెడ్లు, రాజమహేంద్రవరపురెడ్లు వన్నెకెక్కిరి. ఈ కవీంద్రుఁడు జీవించి యుండుకాలముం గుఱించి విచారణీయాంశము లనేకము లున్నను విస్తరభీతిచే సంగ్రహముగ వివరించెద.

శ్రీనాథుఁడు క్రీ. శ. 1397 సం. మొ 1412 సం. వఱకు రాజ్యము చేసిన ఫిరోజిషా కాలమునను, 1332 సం. మొ. 1399 సం. వఱకు రాజ్య మొనర్చిన కుమారిగిరి వసంతభూపాలుకాలమునను, 1379 సం.

మొ. 1401 సం. వఱకు కర్ణాటసింహాసనాధిష్ఠితుఁడైన హరిహర రాయలకాలముసను, 1422 సం. మొ. 1435 సం. వఱకు కల్బరిగ రాజ్యమును బాలించిన యహమ్మదుషాకాలముసను, అల్లాడభూపతి పుత్రులును, 1426 సం. మొ. 1450 సం. వఱకు రాజ్యముఁ బాలించిన వేమారెడ్డి వీరభద్రారెడ్లకాలమున నున్న ట్లీకవి గ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నది. ఈవీరభద్రారెడ్డియు వేమారెడ్డియు మరణించిన పిదపఁ గొంతకాలమునకుఁ గృష్ణాతీరములోని బొడ్డుపల్లె యనునొక గ్రామమును గుత్తచేసి నదీప్రవాహమునఁ బైరుగొట్టుకొని పోఁగా, రాజునకు గుత్తధనముఁ జెల్లింపలేక వారిచేఁ బలుబాధల నొంది యవసానకాలమున మిక్కిలి బీదతన మనుభవించె నని మెకన్జీదొర యుదాహరించిన స్థానికచరిత్రలోని శ్రీనాథకృతము లగు నీ రెండు పద్యములవలనఁ దెల్లమగుచున్నది.

సీ. "కవిరాజుకంఠంబుఁ గౌఁగిలించెను గదా పురవీథి నెదురెండఁ బొగడదండ
సార్వభౌమునిభుజాస్తంభ మెక్కెను గదా నగరివాకిట నుండు నల్లగుండు
ఆంధ్రనైషధకర్తయంఘ్రియుగ్మంబునఁ దగిలి యుండెను గదా నిగళయుగము
వీరభద్రారెడ్డివిద్వాంసుముంజేత వియ్యమందెను గదా వెదురుగొడియ
తే. కృష్ణవేణమ్మ కొనిపోయె నింతఫలము, బిలబిలాక్షులు దినిపోయెఁ దిలలు పెసలు
బొడ్డుపల్లెను గొడ్డేఁటి మోసపోతి, నెట్లు చెల్లింతుఁ డంకంబు లేడునూర్లు.

సీ. కాశికావిశ్వేశుఁ గలిసె వీరారెడ్డి రత్నాంబరంబు లేరాయఁ డిచ్చుఁ
గైలాసగిరిఁ బండె మైలారువిభుఁ డేగి దినవెచ్చ మేరాజు దీర్పఁగలఁడు
రంభఁ గూడెఁ దెనుంగురాయరాహుత్తుండు కస్తురి కేరాజుఁ బ్రస్తుతింతు
స్వర్గస్థుఁ డయ్యె విస్సనమంత్రి మఱి హేమ పాత్రాన్న మెవ్వనిపంక్తిఁ గలదు
తే. భాస్కరుండు మున్నె దేవునిపాలికరిగెఁ, గలియుగంబున నిఁకనుండఁ గష్ట మనుచు
దివిజకవివరుగుండియల్ దిగ్గు రనఁగ, నరుగుచున్నాఁడు శ్రీనాథుఁ డమరపురికి."

పై కారణములఁ బట్టి శ్రీనాథుఁడు క్రీ. శ. 1384 సం. ప్రాంతమున జన్మించి 1455. సం. ప్రాంతమువఱకు 70 సంవత్సరములు జీవించి యుండవచ్చు నని యూహింపవలసియున్నది—

మహారాజాస్థానములఁ గవిసార్వభౌముఁడై మహాభోగముల ననుభవించినవాఁడయ్యును నవసానదశయందుఁబలుకష్టములపా లగుట యౌవనదశలో శృంగారనాయకుఁ డయి స్త్రీలోలుఁడై విశృంఖల

ప్రవృత్తిచే ధనమెల్ల ఖర్చుపెట్టి దేహమును సైతము చెఱుచుకొన్న పాపపుఫలముగాని యన్యము గాదని కొందఱు అందురు.

శ్రీనాథుఁడు లాక్షణికోత్తముఁడగు మహాకవి. ఈకవిబ్రహ్మ కావ్యప్రపంచకల్పనాచాతుర్య మహాద్భుతచరము. నన్నయార్యసందర్భముల సద్గంభీరతను తిక్కనార్యసరసతను పోతనామాత్యుని రసమును విడనాడక సమ్మోహనంబుగఁ గవనమల్లినయట్టి కౌశలము మీతని కలవడినట్లు మఱియొక్కనికి కలవడ దెంతయు. 'కాశీఖండం యఃపిండం నైషధం విద్వదౌషధమ్' అని పేరుపొందిన యీ రెండు గ్రంథముల భాషాంతరీకరణమువలననే యీతని సంస్కృతపాండిత్య మహత్త్వ మని తెల్లమగుఁ గాఁగలదు. ఈతనికవిత్వము మొత్తముమీఁద ప్రౌఢమై ప్రసన్నమై మనోహరమై యుండును. లౌకికములగు నాంధ్రభాషాపాండిత్యము బడయఁగోరు విద్యార్థులు శ్రీనాథుని గ్రంథములను శ్రద్ధగఁ జదివిన మఱియొక గ్రంథముఁ జదువఁబనిలేని పనియుండ దనుట సత్యము.

ఇతఁడు మహాకవియై యుండియు నైహలౌకికచింతగలవాఁడై భగవంతున కొక్క కృతియైన నీక, తన గ్రంథము లన్నియును నర్థలోభమునఁ బ్రభువుల కిచ్చుట చూడ నెంతయు విచిత్రముగ నున్నది.

ఈయన పండితారాధ్యచరిత్ర, మరుత్తరాట్చరిత్ర, శాలివాహనసప్తశతి, శృంగారనైషధము, భీమఖండము, కాశీఖండము, హరవిలాసము, నందనందనశతకము—అను గ్రంథముల రచించి జగద్విఖ్యాతిఁ బడసెను. పల్నాటివీరచరిత్రమును గూడ రచించినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. కాని ప్రాసము లేనియట్టి తక్కిరిబిక్కిరి ద్విపదకవిత్వ మగుచుండునా గూని సంశయము ఉండిన నుండుఁగాక. వీథినాటకము గూడ నీతనికృత్యలోనిదే.

ఈ గ్రంథములలోఁ బండితారాధ్యచరిత్రమును గోముండరుద్రసేనానాయకుఁడగు మామిడి ప్రెగడయ్యకును, నైషధము నాతనితమ్ముఁడగు సింగనమంత్రికిని, భీమేశ్వరఖండమును వీరభద్రారెడ్డి మంత్రి యగు బెండపూడి యన్నయామాత్యునకును, కాశీఖండమును వీరభద్రారెడ్డికి నంకితము చేసెను. ఈ గ్రంథముల పౌర్వాపర్యమును విచారించి కాశీఖండములోని

'చిన్నారి పొన్నారి చిఱుతకూకటినాఁడు, రచియించితి మరుత్తరాట్చరిత్ర'

అను పద్యమువలనను, శృంగారనైషధములోని—

క. "జగమునుతింపఁగఁజెప్పితి, ప్రెగడయ్యకు నాయనుంగుఁబెద్దనకుఁ గృతుల్
నిగమార్థసారసంగ్రహ, మగునాయారాధ్యచరితమాదిగఁ బెక్కుల్."

అను పద్యమువలనను జిన్ననాఁటినుండి మహాకవియై 18 సం. వయస్సున మరుత్తరాట్చరిత్రయు, 20 సం. న శాలివాహనసప్తశతియు, 24 సం. న పండితారాధ్యచరిత్రయు, 30-35 సం. ల శృంగారనైషధమును, 40 సం. న భీమఖండమును, 44 సం. న కాశీఖండమును రచించియుండు నని తోఁచుచున్నది.

హరవిలాసము

ఇది 7 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. పైగ్రంథములలో నెయ్యెడ నిది పేర్కొనఁబడనందునఁ గాశీఖండమునకుఁ బిదప రచించె ననవలసి యున్నది. అన్నిగ్రంథములకన్న స్వాభావిక మగుకవితాశైలియు నీవిషయమునే బలపఱచుచున్నది. ఇయ్యది క్రీ. శ. 1370సం. మొ 1391సం. వఱకుఁ గొండవీటిసీమఁ బాలించిన వేమారెడ్డికాలములో బాలుఁడై వేమారెడ్డిపుత్త్రుం డనపోతరెడ్డి సేనాధిపతియై యుద్ధములో మడియుటచే నాతని యనంతరమున నే రాజ్యమునకు వచ్చిన కొమరగిరి భూపాలుని సుగంధద్రవ్యభాండాగారాధ్యక్షుఁడైన యవచి తిప్పసెట్టి కంకిత మీఁబడినది. హరవిలాసములో నీతఁడు 'మంటి బహువత్సరంబులు' అని చెప్పుకొనుటచేఁ గృతినందునాఁటికి 65 సం. వయసువాఁడై యుండును. ఇతనికి బాల్యసఖుఁ డగు శ్రీనాథుఁడును 60 సం. వయసువాఁడై యుండును.

తిప్పసెట్టి వైశ్యుఁడు (శెరిసెట్టి), తండ్రి దేవయసెట్టి; తల్లి నాచమ్మ. జామిసెట్టి, తిరుమలనాథసెట్టియుఁ దమ్ములు. భార్య అన్నమ్మ. మాచన, విశ్వనాథుఁడు, చినమల్లన కుమారులు. ఇతనికిఁ ద్రిపురారి యను సంస్కృతనామము గలదు. ఈతనివంశచరిత్ర మంతయు హరవిలాసపీఠికవలనం దెలుపఁబడుచున్నది.

ఈ కావ్యమునందు 1, 2 ఆశ్వాసముల సిరియాళచరిత్రమును, 3, 4 ఆ. గౌరీకల్యాణమును, 5-వ ఆ. పార్వతీపరమేశ్వరులదారుకావిహారంబును, 6-వ ఆ. హాలాహలభక్షణంబును, 7-వ ఆ. కిరాతార్జు

నీయమును వర్ణింపఁ బడినవి. 5-వ యాశ్వాసముతుదిఁ గొన్నిపద్యము లశ్లీలములుగ నుండుటచే విడువంబడినవి. పూర్వకవిసంప్రదాయాను సారముగ నితరగ్రంథముల నుభయభాషాకవిస్తుతి చేయఁబడియున్నను నిందుఁ గవిస్తుతి కాని కుకవినింద గాని చేయఁబడమికి కారణము దెలి యదు. ఇయ్యది నైషధాదులవలె సంస్కృతపదప్రచురము గాక సమ సంస్కృతాంధ్రపదవిలసితమై రసభావాలంకృతంబై యలరారు చున్నది. నైషధకాశీఖండములవలె సంపూర్ణసంస్కృతగ్రంథభాషాంతరీకరణము గాదు కాని యిందలిగౌరీకల్యాణము కాళిదాసకుమారసంభవమున కాంధ్రీకరణముగానే యున్నది. స్థాలీపులాకన్యాయంబుగ నుదా హరించెద.

శ్లో. "కా మేకపత్నీవ్రతదుఃఖశీలాం లోలం మనశ్చారుతయా ప్రవిష్టామ్,
నితంబినీ మిచ్ఛసి ముక్తలజ్జాం కంఠే స్వయంగ్రాహనిషక్తబాహుమ్.
కుమా. సర్గ-3-శ్లో. 7.

తే. ఏకభర్తృవ్రతస్థయై యేలతాంగి, నీకుఁ జేయాడుధర్మంబు నిలువరించె
నది వినిర్ముక్తలజ్జయై యమరరాజు, జేయుఁ గాత స్వయంగ్రహాశ్లేషణంబ.
హర. ఆ-3. ప-45.

శ్లో. కయాఽపి కామిన్ సురతాపరాధా త్పాదానతః కోపనయాఽవధూతః,
తస్యాః కరిష్యామి దృఢానుతాపం ప్రవాళశయ్యాశరణం శరీరమ్.
కుమార. సర్గ-3. శ్లో-8.

తే. ప్రణయకోపప్రశాంతికై పాదపతితు, నిన్ను నేపువుఁబోఁడి మన్నింపదయ్యె
నాలతాంగిఁ బ్రవాళశయ్యాశరణ్య, దేహఁ గావింతు విడువు సందేహ మింద్ర.
హర. ఆ-3. ప-46.

శ్లో. "స్థితాః క్షణం పక్ష్మసు తాడితాధరాః పయోధరోత్సేధనిపాతచూర్ణితాః,
వలీషు తస్యాః స్ఖలితాః ప్రపేదిరే చిరేణ నాభిం ప్రథమోదబిందవః.
కుమార. సర్గ-5. శ్లో-24.

వ. వర్షాకాలంబునఁ బక్ష్మపాళీక్షణస్థితంబులును దాడితాధరంబులును బయోధరోత్సేధ నిపాతచూర్ణితంబులును త్రివళీవలయస్ఖలితంబులును నాభీగహ్వరప్రణష్టంబులు నగుజలధరజలబిందుధారలం దోఁగియు.
హర. ఆ. 4. వ-14.

శ్లో. దివం యది ప్రార్థయసే వృథా శ్రమః పితుః ప్రదేశా స్తవ దేవభూమయః,
అథోపయంతార మలం సమాధినా న రత్నమన్విష్యతి మృగ్యతే హి తత్.
కుమార. సర్గ-5. శ్లో-45

వ. దేవలోకనివాసంబున కాసపడె దేని వృథాశ్రమంబు. నీపుట్టినిల్లు దేవభూమియ కదా! తగినవరునిం గామించి సమాధివహించితి వేని నదియుం నీకుం దగదు. రత్నం బొరునిచే నన్వేషింపంబడుఁగాని యొరు నన్వేషించునే.' హర ఆ-5. ప-25.

ఇట్లే దారుకావనవిహారము, హాలాహలక్షణము, కిరాతార్జునీయము ప్రాయికముగా భారవికృతినుండియుఁ దక్కినకథలం పురాణములనుండియు గ్రహింపఁబడినవి. అచ్చటచ్చట నౌచితికిఁ దగినట్లు 'చంకదుడ్డును శరణార్థి,' (ఆ-6. ప-19.) మున్నగులోకోక్తుల నిమిడ్చి యున్నాఁడు. చాగు, ఉక్కేవడి, గగ్గోడువడు, చాయగోసులు, కుండవర్ధనములు, తోరహత్తము, గజ్జులాఁడు మున్నగు క్రొత్త పదములఁ బెక్కింటిఁ బ్రయోగించి యున్నాఁడు. 'వాగ్వివాదము. (ఆ. 4. ప-10.) అంతర్వాణిసంస్తూయమాన, (పీఠిక ప. 34)' యనుప్రామాదిక ప్రయోగములు కనఁబడుచున్నవి. 6-వ ఆశ్వాసము 5,6 పద్యము లేకార్థబోధకములై పునరుక్తములుగ నున్నవి.

ఇట్టిదోషము లున్నను నల్పజ్ఞు లగు లేఖకులవియై యుండును గాని, సకలశాస్త్రపారంగతుఁడును మహాకవిసార్వభౌముఁ డగు శ్రీనాథునివై యుండవు. ఇట్టి జగత్ప్రసిద్ధంబగు ప్రౌఢపండితకవికవితామతల్లిం గుఱించి శాఖాచంక్రమణ మనవసరంబ కాఁ దలంచి యింతటితో విరమించుచున్నాఁడను.

శ్రీమాన్ ఉత్పల వేంకటనరసింహాచార్యులు.

1. ప్రతులవివరణము

ప్రథమముద్రణము—సరస్వతీపత్రిక, 21 ప్రచురణము, కాకినాడ. 1901.

ద్వితీయముద్రణము—వావిళ్లవారి ప్రచురణము, శ్రీరామముద్రణాలయము, 1931, శ్రీమాన్ ఉత్పల వేంకటనరసింహాచార్యులవారిచే పరిష్కృతము.

తృతీయముద్రణము—ఆనందముద్రాక్షరశాలవారి ప్రచురణము, 1940, బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే పరిష్కృతము.

చతుర్థముద్రణము—వావిళ్లవారి ప్రచురణము వావిళ్లముద్రణాలయము, 1948.

వ్రాతప్రతులు

1. ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండారము సంఖ్య.
2. తంజాపురాంధ్రగ్రంథసంచయము సంఖ్య.

గ్రంథవివరణపట్టిక ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారిచే ప్రకటితము. 1935.

---

2. గద్యపద్యములవివరణము

పీఠిక.	...	31
ప్రథమాశ్వాసము	...	36
ద్వితీయాశ్వాసము—చిఱుతొండనంబికథ.	...	141
తృతీయాశ్వాసము—కామదహనము.	...	100
చతుర్థాశ్వాసము—గౌరీకల్యాణము.	...	105
పంచమాశ్వాసము—దారువనవిహారము.	...	71
షష్ఠాశ్వాసము—సముద్రమథనము.	...	135
సప్తమాశ్వాసము—కిరాతార్జునీయము, ఊర్వశీశాపము, నివాతకవచకాలకేయాసురహరణము	...	197

అనుకరణములు

ప్రథమాశ్వాసము

క. కరుణింపు సమాశ్రితభయహరణ !... కథాప్రారంభము. (1-6)

క కరుణింపుము సంశ్రయభయ, హరణధురీణా... భార. ఉద్యోగ. (3-408)

తృతీయాశ్వాసము

మారేడుపండ్ల గారాముఁ జేఱుచు, మెఱుఁగు గుబ్బయిఱుచన్నులును. (3-23)

మారేడుపండుల గారాము సెఱచు నీ, యెలచన్నుఁగవ వేడుకల నొనర్చె.

భార. అనుశా. (1-50)

ఆమని యేడ్చె నా వఱచినట్లు. (3-83)

ఆ వఱచిన ట్లఱచెన్... భార. ఆది. (6-168)

షష్ఠాశ్వాసము

వికటభ్రూకుటిఫాలభాగుఁడును బ్రస్వేదాంబుపూర్ణాఖిలాంగకుఁడున్. (6-16)

వికటభ్రూకుటి ఘోరఫాలఘటితస్వేదోద్భవుండున్. భార. విరా. (3-24.)

సప్తమాశ్వాసము

క. వైరిమదకుంభికుంభవి, దారణదారుణకృపాణధారలు. (7-18)

క. ఘోరారిమదకుంభికుంభవి, దారణదారుణకృపాణదక్షిణహస్తా. భా.అరణ్య. (2-1)

క. మండెడు బలునారసమున, గుండియపగులంగ... (7-54)

క. మండెడు బలునారసమున, వెండియు నారజ్జులాని... భార. ద్రోణ (4-245)

ఆ. తాటి యంతవిల్లు ధరియించినాఁడవు. (7-62)

తాటి యంతవిల్లు... భార. కర్ణ. (3-61)

క. శరధులు యుగాంతవేళా, శరధులునుంబోలి నయ్యె... (7-74)

క. నా కిచ్చిన యక్షయశరధు లిప్పుడు యుగాంతకాలరిక్తంబు లైన

శరధులుంబోలె నున్నయవి. భార. ఆరణ్య. (1-35)

వ. విశాలలవలీలవంగలుంగలతాలాస్యవిభవంబును. (7-155)

మ. లవలీలుంగలవంగసంగతలతాలాస్యంబు వీక్షించుచున్. భార. ఆది. (1-30)

ఉ. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడున్ గృపుఁడు ద్రోణసుతుండును గర్ణుఁడున్ రణక్షోణి.(7-191)
ఉ. ద్రోణుఁడు, కర్ణుఁడున్ గృపుఁడు ద్రోణసుతుండును. భార. ద్రోణ. (5-23)

తృతీయాశ్వాసము

ఐరావణకుంభికుంభస్ఫాలనకర్కశం బగుకరంబున. (3-53)
పీవై రావణకుంభాస్ఫాలనకర్కశకరముల ఆరణ్య. (1-356)

ఉ. భాగ్యముగాదె యశ్రమము పన్నగకంకణుచేఁ దపఃక్రియా
యోగ్యతఁ జేసి విశ్వభువనోపకృతి ప్రతిపాదనైకసౌ
భాగ్యధురంధరం బయిన పాశుపతాస్త్రము గాంచి తింక వై
రాగ్యము పుట్టుఁగాక కురురాజుపయి న్నిజరాజ్యలక్ష్మికిన్. (7-106)

ఉ. భాగ్యము గాదె కౌరవనృపాలభవన్మఖమిష్టసత్క్రియా
యోగ్యత నిర్వికల్పముగ నొందె సమాప్తి నశేషధాత్రియున్
భాగ్యమ నీకు నింక రణభూమిఁ బృథాసుతులన్ జయించి స
మ్యగ్యమశాలివై భువనమాన్యయొనర్పుము రాజసూయమున్.
ఎఱ్ఱాప్రెగడ భా. ఆ. (6-92)

ఉ. ఏను బ్రహ్మచారిఁ దరళేక్షణ! నీవును గన్యవింతకా
లానకు నీకుఁ బెండ్లియ ఫలం బగునేని విచార మేల స
న్మానముతోడ నన్ను మునిమాన్యవివాహము గమ్ము లెమ్ము కా
దేనిఁ దపంబులోని సగ మిచ్చెద మాను తపోభిమానమున్. (4-25)

ఉ. నీవును బ్రహ్మచారివి వినీతుఁడ వేనును కన్యకన్ మహా
దేవకులావతంస రవితేజ వివాహము నీకు నాకు మున్
భావజశక్తి నైనయది పన్నుగ నన్నుఁ బరిగ్రహింపు సం
జీవనితోడ శుక్రు దయఁ జేయుము నాకుఁ బ్రియంబు నావుడున్.
(ఆది. 3 ఆ. 129 ప.)

పంచమాశ్వాసము

ఉ. ఎంచి నుతింప శక్యమె...శీతశైలమున్. (22 ప.)

ఈపద్యము పినవీరన శృంగారశాకుంతలమున మార్పులేక యున్నది.

తనిపండ్లు బాగుగాపండిన పండ్లు. (47 ప.)

సీ. తని పండ్లరసమాని తమలోనఁ జెలఁగుచుఁ

బలికెదురాచిల్క పదువురంగు. భార. అను. (1-181)

వ్రాతప్రతిలో నాశ్వాసాంతభాగ మిట్లున్నది.

వ. ఇట్లు పరమధూర్తవర్తనంబునం బ్రవర్తిల్లు నయ్యష్టమూర్తి యిష్టాపూర్తధర్మకర్మాధ్యు లగునమ్మఠపతులు......కట్టినకౌపీనంబు దలంగవైచి ప్రాచీనబర్హి కుంభిశుండాదండసన్నిభం బైన మదనధ్వజదండంబు నిగుడించి, యమ్మహనీయసాధనంబున నమ్మహీసురోత్తముల యుత్తమాంగంబు...మెడకడఁత లడంచియుఁ, జెవుల కొడంకలొత్తియు మొగంబులు...ముక్కులు నొక్కియుఁ, బసులుప్రేసియు వీపులు చఱచియుఁ, బండ్లురాల్చియు, నురంబులు తాచియుఁ, త్రికంబులు దాఁకించియు, జంఘలు పొడిచియు, జానువులు తాటించియుఁ, బడలువఱచియుఁ దోలి తొప్పఱం బెట్టి యార్చి, పేర్చి యమ్మహాలింగంబు నింగి దాఁకం బెరిగించి నక్షత్రమండలం బను ముత్యాలగొడుగునకుం బసిఁడికామభంగి నంగీకరింపఁజేసి సోమార్కమయమహాసౌపానంబుల డిగ్గువియద్గంగాప్రవాహంబున నభిషేకం బాపాదించి, బ్రహ్మాండకర్పరంబప్పళింపఁజేసిన.

క. సురగరుడఖచరవిద్యా, ధరకిన్నరసిద్ధసాధ్యదానవముఖ్యుల్
పురహరుఁడు చాఁచిపట్టిన, యురులింగంబునకు మ్రొక్కి యుపచితభక్తిన్.

వ. సంస్తుతింపఁ దొడంగి రప్పుడు, బ్రహ్మ బ్రహ్మలోకంబునకు నిగిడిన యమ్మహాలింగంబు నకుం గరకమండలంబు తీర్థంబు వారిధారాసహస్రంబుల నభిషేకం బాపాదించి గంధపుష్పధూపదీపనైవేద్య.....ద్యుపచారంబుల నుపాసించి......కంబుగా నిట్లని స్తుతియించె.

జయ జయ శివలింగ జ్యోతిర్మహాలింగ లింగోద్భవ శ్రీమహాలింగ వేదత్రయీలింగ నిర్లింగ సంస్ప...గ క్షమాలింగ సద్భావలింగ స్వభావైకలింగ...కాలవ్యవచ్ఛేదరాహిత్య లింగస్వయంభూమహాలింగ పాతాళలింగ క్రియాలింగ పంచాక్షరీలింగ పంచప్రకారోపదీపక్రియాలింగ వారాణసీక్షేత్రసింధూగయా......న శోణాచల వ్యాఘ్రపుర్యాదినానావిధస్థానసంసిద్ధిలింగ ప్రమాణాప్రమేయప్రథాలింగవిద్యాకళాలింగ షట్తర్కలింగాగమామ్నాయలింగా ప్రతిష్ఠాకళాలింగమూ...కోణత్రయీగేహ రోహప్రథాలేఖకాస్యాతి నిధ్యానషట్పుష్కరీ నిమ్నటంక్రోడవిష్కంభనిష్కంపకంపాలతాలంఘితబ్రహ్మరంధ్రప్రవచ్చాంద్రసాంద్రామృత స్యందనస్పందితానంద లింగాది మధ్యాంత శూన్యస్వరూపాభిధాలింగ భట్వాంగలిం గాహిలింగాభ్ర గంగాసరిల్లింగ సారంగలింగాత్మభూలింగ, ఐంలింగ ఈంలింగ ఓంలింగ దివ్యాత్మనానావిరూపాక్షలింగ నమస్తే నమస్తే నమః.

క. అని సంస్తుతించి వెండియుఁ, వనరుహసంభవుండు దాను వాగ్భామినియుఁజే
గనకారవిందముల నర్చనసేసిరి నీలగళుని సాధనమునకున్.

వ. ఇట్లు పూజించి విరించి కరకమలంబులు మొగిడ్చి యి ట్లనియె.

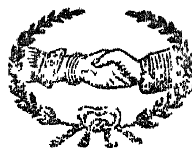
సీ. ఉపసంహరింపుము త్రిపురదైత్యధ్వంస! యూర్ధ్వాండకర్పరం బొలియకుండ
బింకం బడంపుము సంకల్పసంసిద్ధ! యుడువీథి గగ్గోడుపడకయుండ
బిరుసుమాన్పుము జలంధరదైత్యమర్దన! యేడుగాడుపులు బిట్టెరియకుండ
దర్పంబు సడలింపు తరుణేందుశేఖర! యొరసి యాశాభిత్తు లురలకుండ

తే. తివియు శర్వ! మహాదేవ! ధిక్కరింపు, ముడుపు మహిరాజకంకణ! యడఁచు రుద్ర!
వాల్చు ఖట్వాంగపాణి! వదల్చు మభవ!, మోహనం బైన నీమహామోహనంబు.

చ. అనినఁ బ్రసన్నుఁడై కహకహధ్వని నవ్వి లలాటనేత్రుఁ డి
ట్లని భువనంబులెల్ల వినునట్లుగ నోపరమర్షులార! యో
యనిమిషులార! తక్కఁగల యట్టిసురాసురులార! మీకు నా
యనుపమదివ్యలింగ మిది యర్చన కర్హము నేఁట నుండియున్.

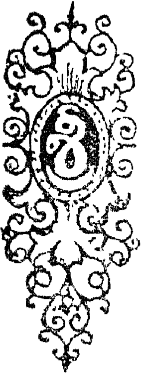
క. లింగార్చనాపరుం డగు, మంగళహృదయునకు నేను మక్కువతోడన్
సాంగత్యముఁ గృపసేయుదు, నంగీకృత...తి...తోన్.

వ. అని శంభుండు నిఖిలబ్రహ్మాండసంభారకుక్షింభరి యగునిజమహాలింగ స్తంభంబు స్తంభింపఁజేసె నప్పుడు ముకుళితహస్తారవిందులై దేవదారువనదివ్యాశ్రమస్థు లగు గృహస్థు లీర్ష్యాదోషంబు లుజ్జగించి యాశేషాహిభూషణుని బహువిధంబుల భక్తివిశేషంబుల భజియించిరి. భోగమోక్షంబులు గాంచిరి. ఇద్దేవదారువనవిహారంబు వ్రాసినఁ బఠియించిన విన్నను వక్కాణించినను నభినందించినను జనులకు నభీష్టార్థసిద్ధి యగు.

శ్రీ ర స్తు

హరవిలాసము

పీఠిక

మహిళాపయోధరహారిన్మణిహారము హస్తిభూధర
స్వామి పయోజసంభవునిజన్నముఁ గాచినవేల్పు దేవతా
గ్రామణి కంచిశ్రీవరదరాజు మనోహరపుణ్యకోటిపీ
ఠీమణిమండితుం డవచి దేవయతిప్పఁ గృతార్థుఁ జేయుఁతన్. 1

ఉ. మావిడిమోకక్రింద నిగమత్రితయార్థసమృద్ధి పార్వతీ
దేవికుచంబులం బదనుదీర్పని కస్తురిముద్ర గా జగ
జ్జీవనకారణం బయినశ్రీనిధి కంచిపురీశ్వరుండు మా
దేపయసెట్టినందనునిఁ దిప్పఁ గృతార్థునిఁ జేయుఁ గావుతన్. 2

సీ. ఏదేవితుఱుముపై నేఁడుగాలముదాఁకఁ గసుగందకుండుఁ జెంగలువదండ
యేదేవి సేవింతు రేకామ్రనాథుండుఁ గరిగిరీశ్వరుఁడు కింకరులువోలె
నేదేవిమణిదివ్యపాదుకాయుగళంబుఁ బాతాళపతి మోముఁ బడగలందు
నేదేవిఁ గొల్చి మత్స్యేంద్రనాథాదులు యోగసంసిద్ధికి నొడయులైరి

తే. యమ్మహాదేవి కామాక్షి యఖిలవంద్య, దేవతాదిమశక్తి సందీప్తమూర్తి
యవచిదేవయత్రిపురారి కర్థి నొసఁగు, భాగ్యసౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు. 3

క. వాణికిఁ జరణానతగీ, ర్వాణికి నేణాంకశకలరత్నశలాకా
వేణికిఁ బుస్తకవీణా, పాణికి సద్భక్తితో నుపాస్తి యొనర్తున్. 4

సీ. కలితశుండాదండగండూషితోన్ముక్త సప్తసాగరమహాజలధరములు
వప్రక్రియాకేళివశవికీర్ణసువర్ణ మేదినీధరరత్నమేఖలములు
పక్వజంబూఫలప్రకటసంభావనాచుంబితభూభృత్కదంబకములు
వికటకండూలగండకదేహమండలీఘట్టితబ్రహ్మాండకర్పరములు

సర్వ ల. లి. పా. (శబ్దప్రకరణము)

తే. శాంభవీశంభులోచనోత్సవకరములు, వాసవాద్యమృతాశనవందితములు
విమ్నరాజమహోల్లాసవిభ్రమములు, మించి విభూత్నిపశ్రాంతిఁ గావించుఁ గాత. 5

సీ. వేదండవదనశుండాదండదండూషకాండసిక్తాప్సరోమండలములు
కంఠావలంబితకనకసౌగంధికమాలికాలగ్నషాణ్మాతురములు
నందీశ్వరక్షిప్తనారంగఫలపాకతరళవిద్యాధరీస్తనభరములు
గరుడలీలావతీకస్తూరికాపంకపిహితనిశ్శేషాంగభృంగిరిటులు

తే. వీరభద్రవితీర్ణకర్పూరచూర్ణ, ధవళితాకాశచరవనితాముఖములు
శాంభవీశంభుమధుకేళిసంభ్రమములు, పావలి వాసించుఁ గాత నా హృదయవీథి. 6

వ. అని ప్రార్థించి త్రిపురాంతకదేవదివ్యశ్రీపాదపద్మారాధకుండును బరమసాధకుండును గమలభవోరుసంభవవిమలవంశావతారుండును ధర్మద్రావిడబిరుదాధారుండును సుజనవిధేయుండును గర్పూరవసంతరాయుండును గీర్తివనితావల్లభుండును బ్రతిదినసమారాధితపరమేశ్వరుండును మాణిక్యసింహాసనాధీశ్వరుండును నంగీకృతభూసురాశీర్వాదుండును దానధర్మపరాయణుండును నిమ్మడిగరుడనారాయణుండును నిజకీర్తిశాసనస్తంభాయమానదిగంతదంతావళదంతుండును నభయద్రావిడుండును గిష్కింధాచలక్రీడావినోదుండును వశీకృతనిఖిలభూభుజుండును సతతత్యాగధ్వజుండును వినిర్మలకులశీలుండును బాండ్యరాయకందుకక్రీడావిలోలుండును గవిజనస్తోత్రపాత్రుండును గౌండిన్యగోత్రపవిత్రుండును జతుష్షష్టివిద్యాజన్మభూమియు నయోధ్యానగరస్వామియో యనఁ బరఁగి జంబూద్వీపభూభువనమండలీమకుటమండనాయమానంబగు కొండవీడుపురంబు రాజధానిగాఁ గీర్తిలతాధిష్ఠితాష్టాదశద్వీపాంతరాళుండు నగు కొమరగిరివసంతనృపాలువలన నాందోళికాఛత్రచామరతురంగాది రాజ్యచిహ్నములు వడసి యమ్మహారాజునకుం బ్రతిసంవత్సరోత్సవంబునకుం దగిన కస్తూరీకుంకుమఘనసార సంకుమదహిమాంబు కాలాగురుగంధసారప్రభృతి సుగంధద్రవ్యంబు లొడఁగూర్చియుఁ జీని సింహళ తవాయి హురుమంజి జలనోగి ప్రభృతి నానాద్వీపనగరాకరంబులగు ధనకనకవస్తువాహనమాణిక్యగాణిక్యంబులు తెప్పించియుఁ గవిగమకివాది వాంశికవైతాళికాదు లగునర్థిజనంబులకు నర్థంబులు గుప్పించియు ధీరుండును నుదారుండును గంభీరుండును సదాచారుండును నన విఖ్యాతి గాంచిన యవచిదేవయతిప్పప్రభుం డొక్కనాఁ డాస్థానమంటపంబున సుఖోపవిష్టుండై. 7

సీ. కమలనాభునిపౌత్రుఁ గవితామహారాజ్యభద్రాసనారూఢుఁ బరమపుణ్యుఁ
బౌత్రు నాపస్తంబసూత్రు భారద్వాజగోత్రు సజ్జనమిత్రుఁ గులపవిత్రు

భీమాంబికాకుమారసామాత్యనందను నఖిలపురాణవిద్యాప్రవీణు
సర్వార్య వేదశాఖాతిథినిష్ణాతు నంధ్రభాషానైషధాబ్జభవుని

తే. నుభయభాషాకవిత్వప్రయోగకుశలు, బాలసఖు గారవించి తాత్పర్య మొప్ప
నవచిదేవయత్రిపురారి యక్షరాజు, హితమితోక్తులు వెలయఁగ నిట్టు లనియె. 8

క. కంటిని విశుద్ధసంతతి, వింటిఁ బురాణములు పెక్కు విశ్వము నొగడన్
మంటి బహువత్సరంబులుఁ, గొంటియశోధనము సుకవికోటి నుతింపన్. 9

సీ. కట్టించె నొకతాత కంచి హర్మ్యంబులు హరిణాంకమౌళి కేకామ్రపతికి
బాలార్కు మనియెడిపద్మరాగముఁ దాచె నొకతాత కంచినాయకునినాభి
నొకతాత గట్టించె యోజనత్రయదీర్ఘతరతటాకాంభోధి తిరువళూరఁ
గావేరిఁ గట్టించెఁ గార్పాసరాసుల నుబ్బి చోడఁడు మెచ్చ నొక్కతాత

తే. ప్రతిదినమ్ముఁ గపురపుదీపములువేయం, వ్రతముగా నొక్కతాత యీశ్వరున కొసఁగె
నిఖిలలోకప్రసిద్ధవాణిజ్యవంశ, ధరులు మాతాత లుభయగోత్రములయందు. 10

తే. శైవవైష్ణవసమయదీక్షావిశేష, ధన్యమానసు లుభయగోత్రములవారు
నాయభీష్టం బొకఁడు పిన్ననాఁటనుండి, పరమమాహేశ్వరాచారభక్తిపథము. 11

తే. ఆగమజ్ఞాననిధివి తత్త్వార్థఖనివి, బహుపురాణజ్ఞుఁడవు శుభభవ్యమతివి
బాలసఖుఁడవు శైవప్రబంధ మొకటి, యవధరింపుము నాపేర నంకితముగ. 12

వ. అనిన నేనును శుభముహూర్తమున నిజాంతరంగమంగళాయతనకుమారాచలత్రిపురాం
తకుం డవచిదేవయ త్రిపురారి కృతిసామిగా హరవిలాసం బను ప్రబంధంబు సెప్పం
దొడంగి యమ్మహాప్రబంధముఖతిలకాయమానం బగుతదీయవంశం బభివర్ణించెద. 13

సీ. మున్నేడువాసరంబు లకాలవర్షంబు జడివట్టి కురియఁ బర్జన్యుఁ బనిచి
శివుఁడు తా నొకవృద్ధశివయోగి యై గ్రుడ్డి యవ్వైనతనజలజాక్షితోడఁ
గడువేడ్కఁ జనుదెంచి కొడుకుమాంసముతోడి భోజనంబునకు విభూతి యొసఁగి
పుత్త్రుఁ బాకముఁ జేసి బోనము వెట్టినఁ గుడువంగ నొల్లక పెడము వెట్టె

తే. వీరమాహేశ్వరాచారవీథియందు, నిజముగా నిల్చె నెవ్వాని నియతిపరుఁడు
వాఁడు పాత్రుండు కాఁడె కైవారమునకు, దురితదూరుండు శ్రీచిరుతొండనంబి. 14

సీ. అర్ధరాత్రంబున నల్లాడనాథుండు దానెయెవ్వనికిఁ గైదండ యిచ్చెఁ
బరకంపుఁబచ్చను బైవేయవచ్చిన దనుజారి నిల్పె నెవ్వని నిజంబు
అలిగి పోయిన వేంకటాచలంబున కేగి కొనివచ్చె నెవ్వని కుధరధరుఁడు
వైకుంఠనాథుఁ డెవ్వనిసేవకును మెచ్చి యాత్మ సత్కారకళ్యాణ మొసఁగె

తే. నతఁడు భాగవతోత్తముం డతఁడు శుద్ధుఁ, డతఁడు వైరాగ్యసంపన్నుఁ డతఁడు ఘనుఁడు

పరమవైష్ణవసభ నుతింపంగఁ దగఁడె, కాంచినగరికుటుంబి శ్రీకంచినంబి. 15

వ. అందు. 16

తే. సింహవిక్రమపట్టణశ్రేష్ఠుఁడైన, సెట్టి జగసెట్టి హావాణిసెట్టివిభుఁడు
ఘనుఁడు నగరేశచంద్రశేఖరపదాబ్జ, వందనానందితాత్ముండు వంశకరుఁడు. 17

క. శ్రీపర్వతసోపాన, స్థాపకుఁ డగురెడ్డివేమజగతీపతికిన్
బ్రాపైనయవచిదేవయ, యాహావాణికి జనించె నభ్యుదయముతోన్. 18

ఉ. విశ్వజగత్ప్రసిద్ధుని వివేక నిరంజన రామనాథ యో
గీశ్వరపాదసేవకు నహీనదయాగుణశాలి వీరమా
హేశ్వరచక్రవర్తిఁ దరుణేందుకళాధరభక్తిభావనా
శాశ్వతచిత్తు మాయవచిసత్కులు దేవయ నెన్న శక్యమే. 19

ఉ. ఆతతభక్తిసంపద నహర్నిశమున్ ఘృతఖండశర్కరా
పానముతో నపూపములు పాయసమున్ గదళీఫలంబులున్
స్ఫీతము గాఁగ నన్నములు పెట్టును శంకరభక్తకోటి కా
సేతుహిమాచలం బవచిసెట్టికి నెవ్వరు సాటి యిమ్మహిన్. 20

వ ఆయవచిదేవయకు మాచాంబయందుఁ ద్రిపురారియు తిరుమలనాథుండు జామిసెట్టి
యు ననుమువ్వురుతనయులు పుట్టి రందు. 21

మ. ఖుసి మీరాజన్ సురధాణ నిండుకొలువై కూర్చున్నచో నీకరా
భ్యసనంబు న్నుతియించురా యవచితిప్పా చంద్రసారంగనా
భిసముత్పాదితతాళవృంతపవనప్రేంఖోలనప్రక్రియా
వసరోదంచితసారసౌరభరసవ్యాలోలరోలంబముల్. 22

క. తిమ్మధనార్థుల పట్టుం, గొమ్మ వివేకాది సకలగుణరత్ననిధా
నమ్ముఁ ద్రిపురారి యనుఁగుం, దమ్ముఁడు బుధజనము సంతతమ్ము నుతించున్. 23

చ. హరిహరరాయ ఫేరోజసహా సురధాణగజాధిపాదిభూ
వరులు నిజప్రభావ మభివర్ణన సేయఁ గుమారగిర్యధీ
శ్వరుని వసంతవైభవము సర్వము నొక్కఁడ నిర్వహించు మా
తిరుమలనాథసెట్టికిని ధీగుణభట్టికి నెవ్వ రీడగున్. 24

శా. చామున్ వైశ్యకులాబ్ధిసోము విలసత్సౌందర్యలీలాకళా
కామున్ దానకళాభిరాము సుమనఃకల్హారవాటీసుధా
ధామున్ కోమలయామినీశధవళోత్తంసప్రశంసారుచి
శ్రీమన్మానసశైవయోగివిహితక్షేము న్నుతింపం దగున్. 25

సీ. పంజాబుకర్పూరపాదపంబులు తెచ్చి జలనోగి బంగారు మొలక దెచ్చి
సింహళంబున గంధసింధురంబులు తెచ్చి హురుమంజిబలు తేజిహారులు దెచ్చి
గోవసంశుద్ధసంకుమదద్రవము దెచ్చి యాపగ నాణిముత్యాలు దెచ్చి
చోటంగిఁ గస్తూరికాటంకములు దెచ్చి చీనిచీనాంబరశ్రేణి దెచ్చి
తే. జగదగోపాలరాయవేశ్యాభుజంగ, పల్లవాదిత్యభూదానపరశురామ
కొమరగిరిరాజదేవేంద్రుకూర్మిహితుఁడు, జాణ జగజెట్టి దేవయచామిసెట్టి. 26
తే. తమ్ము లిద్దఱుఁ దనయాజ్ఞ దల ధరించి, యన్నిదీవులఁ దెచ్చులాభార్థకోటి
యర్థులకు నిచ్చి కీర్తి బేహార మాడు, నవచి త్రిపురాంతకుండు వంశాబ్ధివిధుఁడు 27
మ. తరుణాచీనితవాయిగోవరమణాస్థానంబులం జందనా
గరుకర్పూరహిమాంబుకుంకుమరజఃకస్తూరికాద్రవ్యముల్
శరధిం గప్పలిజోగులన్ విరివిగా సామాన్లఁ దెప్పించు నే
ర్పరి యావైశ్యకులోత్తముం డవచితిప్పం డల్పుడే యిమ్మహిన్. 28
తే. పండువాఢిల్లిరాడాదిపట్టణముల, యధిపతులు మెచ్చి యిత్తురు రత్నాంకురంబు
లవచిత్రిపురాంతకానీతయానపాత్ర, సింహళద్వీపమండితక్షేత్రజములు. 29
ఉ. పిన్నటనాఁడు సత్కరుణఁ బిల్లలమఱ్ఱిమహాప్రధాని పె
ద్దన్నగురూత్తముండు తగనక్షరశిక్షయుం దైవమార్గసం
పన్నతయున్ వివేకపరిపాటియునుం గృపసేసె నర్థి నే
యన్నకు నట్టిసెట్టి త్రిపురాంతకునిం దగుఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. 30
ఉ. ధీచతురు ల్సహోదరులు తిర్మలసెట్టియు జామిసెట్టియున్
మాచన విశ్వనాథచినమల్లకుమారులు వీర లాత్మజుల్
శ్రీ చెలువంబుఁ గైకొనిన చేడియ యన్నమదేవి భార్యగా
గోచరమే నుతింప నయకోవిదునిం ద్రిపురాంతకాధిపుల్. 31

షష్ఠ్యంతములు

క. ఆపుణ్యశ్లోకునకు ను, మాపతిపాదారవిందమధుకరమునకున్
ద్వీపాంతరమండలికా, భూపాలకమాననీయపురుషార్థునకున్. 32
క. సంధాభార్గవునకుఁ గి, ష్కింధాచలపతికి దానకేళీభరధౌ
రంధర్యనియతమతికి ధరం, గంధరచాణక్యనీతికలనిపుణునకున్. 33
క. మాచాంబానందనునకు, వాచాగోచరవివేకవైయాత్యునకున్
వాచాలవిబుధగంగా, వీచీగంభీరవాక్యవిన్యాసునకున్. 34

క. వాణిజ్యచణున కంత, ర్వాణీసంస్తూయమానభాసురమతికిన్
వాణీనఖముఖముఖరిత, వీణానిక్వాణనిభకవిత్వఫణితికిన్. 35

క. త్రిపురాంతకదేవమనో, విపులకృపావర్ధితాభివృద్ధికిఁ బాండ్యా
ధిపసఖున కవచిదేవయ, త్రిపురాంతకునకు వితీర్ణదీక్షానిధికిన్. 36

ప్రథమాశ్వాసము

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాచెప్పం బూనినహారవిలాసం బనుప్రబంధంబునకుఁ బ్రథమవిలాసం బైనకృతినాయకునివాణిజ్యవంశంబునకుఁ గూటస్థుం డైన కిరాటకులశ్రేష్ఠుం డగుచిఱుతొండనంబిచరిత్రంబుఁ జెప్పెద నది యెట్టి దనిన. 1

కథాప్రారంభము

తే. బదరికాశ్రమభూమిఁ దాత్పర్యనిష్ఠఁ, దపముసేయుచునుండె శాంతత వహించి
క్రోధసంవర్ధమానతపోధనుండు, ఘనుఁడు దుర్వాసుఁ డను మహామునివరుండు. 2

వ. ఒకనాఁ డమ్మునీంద్రుండు మధ్యాహ్నకాలంబునఁ గృతస్నానుం డై పితృతర్పణంబుఁ జేసి సంధ్యావందనం బొనర్చి వైశ్వదేవబలిహరణంబులు దీర్చి దేవతార్చనం బనుష్ఠించి పర్ణశాలవాఁకిట హవిశ్శేషం బైనహవిష్యనీవారపాయసాన్నం బల్లనల్లన లేడిపిల్లలకు మేపుచుండె నయ్యవసరంబున నంబరమార్గంబున దుంబురుం డనుప్రమథుండు దననితంబినియుం దానును విమానం బెక్కి హేమకూటంబుననుండి గోకర్ణవాసి యగు వృకకర్ణభూషణు సేవింపం బోవువాఁ డయ్యాశ్రమంబునడుచక్కినుండి యమ్మునీంద్రుండు హరిణవత్సంబులకుం జేయువాత్సల్యంబునకు నద్భుతంబడి యంగుళిస్ఫోటనంబు సేసె నచ్చిట్టమిడికి నాలేడిపిల్లలు బిట్టు చెదరి చెదరి చేయాకఁ బఱచిన నిది యేమి చప్పుడొకో యని గగనమార్గంబునకు దృష్టిపఱపి యాదుర్వాసుండు. 3

శా. హుంకారం బొనరించి తుంబురునితో నోరీ! దురాచార! నా
జింకల్ భుక్తి గొనంగ నేమిటికిరా చేచిట్ట మ్రోయించి యా
తంకంబున్ ఘటియించి తిట్టియపరాధం బేను సైరింతునే?
యింక న్మర్త్యుఁడవై జనింపు మహిలో నింకంగ నీగర్వమున్. 4

తే. అని శపించినఁ దుంబురుం డతిభయమున, డిగ్గనంగ విమానంబు డిగ్గ నుఱికి

యతనిపాదాబ్జములకు సాష్టాంగ మెఱఁగి, యెంతయును భక్తినమ్రుండై యిట్టులనియె.

క. కరుణింపు సమాశ్రితభయ, హరణ! సురాసురకిరీటహరిహయరత్న
స్ఫురణామధుకరవరివృత, చరణా! యత్యంతదాంతిశాంత్యాభరణా! 6

తే. హరిణవత్సంబులకు మీరు కరుణతోడఁ, బాయసాన్నంబు గుడిపింప భార్యఁ జూచి
సర్వభూతానుకంపకు సంతసిల్లి, చిట్టమిడిచితి నిది నాకుఁ జెట్ట యయ్యె. 7

వ. నీవచనం బమోఘంబు గావున నాకు మర్త్యత్వం బవశ్యభోగ్యంబుగాఁ బురాకృత ఫలం బనుభవింపక పోవచ్చునే నాయపరాధం బల్పంబ దీనికిం దగ శివభక్తగృహం బున జన్మించునట్టుగా ననుగ్రహించి శాపాంతంబు కృప సేయు నీకృపావిశేషం బునం గ్రమ్మరం బారిషదపదవి కల్గునందాఁక మద్భార్య నీకుం గోడలు నీపాదచర్య సేయుచు నీయాశ్రమంబున నుండఁగలయది యని పల్కిన దాక్షిణ్యంబు వహించి యవ్విరూపాక్షదివ్యాంశభవుం డగుదుర్వాసుండు. 8

ఉ. ఇద్దురవస్థ రాఁదగినయింతటివిత ప్పానరించినాఁడవే
ప్రొద్దు గుణంబున న్నెగులు వొందిన నేమి యనంగ వచ్చు నీ
ముద్దియ నాదుకోడ లిటయుండట నావగ నెమ్మినుండనీ
నిద్దరమేలుకొన్నగతి నీవును గ్రమ్మరి రమ్ము బొమ్మికన్. 9

వ. అనియె ననంతరంబ తుంబురుండు దూర్వాసుశాపాక్షరంబులు ప్రేరేపఁ దక్షిణంబ జంబూద్వీపంబున ద్రవిడభూమండలమండలాయమానంబును గంపాతరంగిణీప్రవాహ నదీమాతృకాయమాన విశ్వంభరాధరితకలమశాలిశిరాముఖషష్టికపతంగహాయనప్రముఖ బహువిధవ్రీహిభేదసంపత్సంపన్నంబును బంకజాసనహయమేధయాగస్థానంబును హస్తి గిరిశిఖరశృంగాటకాఘాటహాటకఘటనావాసవరదరాజాభిధాన వైకుంఠవిహారప్రదే శంబును గామాక్షీకౌతుకాగారంబును నేకామ్రనాథదేవదివ్యావసథంబును నైన కాంచీ నగరంబున వణిగ్వంశంబున నుద్భవించి. 10

మ. చిఱుతొండం డను పేర వైశ్యకుల మార్గిత్వంబునం బొంగఁగా
గళకంఠుం దరుణేందుశేఖరుని షట్కాలంబు పూజించు నెం
దఱుభక్తు ల్దను వేఁడిన న్బ్రియదముక్ దాత్పర్యము న్భక్తియు
న్వేఱవుం గల్గి తదీప్సితార్థములు గావించు న్నిరాలస్యతన్. 11

వ. అతనిపురంధ్రి తిరువెంగనాంచి తుంబురునిభార్య యగునప్సరోంగన నిజాంశంబునం గాంచీనగరంబునందు వణిగ్వంశంబునఁ గౌశికగోత్రంబున నవతరించి చిఱుతొండ నంబికి భార్యయై సిరియాలుం డనుకుమారునిం గనియె నాపుణ్యదంపతు లిరువురు

షట్కాలలింగార్చనంబులను సంతతజంగమారాధనంబులను గాలంబు గడపు చుండిరి. 12

తే. కంచిలో నేడువాడలు గలసియుండ్రు, ప్రకృతిబంధులు సంబంధబంధులు నయి
పాడి[1]పంటయు వైభవప్రాభవములు, తగవు ధర్మంబు గలిగి యుత్తమవణిజులు. 13

వ. చిఱుతొండండను పూర్వజన్మవాసనావిశేషంబునఁ దుహారగిరికన్యకాకరకమల కిణాంకితుం డగుటం జేసి వలయాంకుం డనం బ్రసిద్ధి వహించి యేకామ్రనాథు నారాధించుచు శుద్ధవీరశైవాచారపరాయణుండై జంగమప్రమథులకుఁ దనమనో వంచనంబు లేక యేవేళ నేపదార్థంబు వేఁడిన లే దన కిచ్చుట వ్రతంబు గాఁ బట్టి పట్టిన వ్రతంబు చెల్లకుండినం దిరుబాసగా వర్తిల్లు చుండె నంత నొక్కనాఁడు. 14

చ. తమలము కెంపున న్మెఱుఁగుదాఁకినచెందిరకావికోఱలుం
దుమికిఫలంబుచందమున నున్ననియోాదలమీఁదిపచ్చికం
దముఁ గరసంపుటంబున సదాశివలింగము నొప్పుమిండజం
గము చనుదెంచె నొక్కరుఁడు గర్వమునం జిఱుతొండనింటికిన్. 15

వ. వచ్చి యయ్యోగ్యసపరిమన్మథుండు మన్మథమథనసేవాహేవాకసావధానమానసుం డైన యాజగజెట్టిసెట్టికి శివునికారుణ్యం బని దీవించి పాదార్చనాద్యుపచారంబులు గైకొని సుఖాసీనుండై యి ట్లనియె. 16

ఆ. కంచినగరిపాటిగట్టుతూమున తూమెఁ, డిక్షురసము మాకు నిపుడు తెమ్ము
హరుని నేఁడు మాకు నభిషిక్తు నొనరింప, వలయు నిశ్యమైన వ్రతము గాన. 17

క. చేగానుఁగాడుచెఱకుం, దీగెరసంబునఁ బురారిఁ దేల్పక కుడువ
న్నాగురు వుపదేశించిన, యాగమ మిది గాన నిన్ను నభ్యర్థింతున్. 18

వ. అని కక్షంబునం ధరియించినయాలాబుంపుంగాయలోనిభస్మం బిచ్చిన వల్లె యని యందుకొని యావైశ్యబృందారకుండు పరమానందకందళితమందస్మితస్మేరవదనారవిందుండై యిందుధరుండు మనమందిరంబునకు విందు వచ్చినాఁడు గరగరగా వంటకమ్ములు గావలయు నని తిరువేంగనాంచి కప్పగించి యప్పు డప్పరమభక్తునియందలి భక్తి చిత్తంబునం జొత్తిల్ల నత్యుత్తమవ్యవహారోదాత్తం బగువిత్తంబు పెట్టంగున ముడుచుకొని కంపాతరంగిణీసేకసంవర్ధితంబు లైనచెఱకుంగోలలు గొని. 19

సీ. కాంచిపురముపాటిగట్టుతూమునఁదూమెఁ డిక్షురసమ్మున కెన్నివలయుఁ
జేగానుఁగాడంగఁ జెఱకుదండము లని గుఱుతింపఁగా నూఱుకోల లైనఁ

---

1. పంతంబు.

జాలుఁ బొమ్మనుబుద్ధి సంభవించెను మదిఁ జిఱుతొండనంబికి సెట్టిపతికి
సన్నికోలలు జట్టి యాడక కొసరక ద్రవిణంబుమూట వారలకు నిచ్చి
తే. ముదురుఁదీవెల బిగువుగా మోపు గట్టి, వాఁడిపండ్లు బిగించి చేవలఁతి యొగిరి
యెత్తి మో పెత్తరాదయ్యె నెంతయేని, నెత్తవచ్చునె నూఱుపుండ్రేక్షుఘటలు. 20
ఉ. వెగ్గల మైనమోపుఁ గదుపీఁకన యెత్తఁగఁబోయి ముందటన్
మ్రొగ్గతిలంబడెం జెమట మోమునఁ గ్రమ్మఁగ ద్రావిడోత్తముం
డగ్గణముఖ్యుతోడ నొకఁడై సరి నాచెఱకు ల్భరించి తా
దిగ్గన వచ్చె శంకరుఁడు దప్పర మైనవడిం జెమర్చుచున్. 21
ఆ. చెఱకుమోపు వైచి శ్రీమహాదేవుండు, చాయఁ జూచునంత మాయమయ్యె
నద్భుతంబుఁ జెంది యతఁడు చేజంత్రానఁ, జెఱకుఁగోలలాడి చేసె రసము. 22
తే. పాటితూమున రసము దైవాఱఁ గొలిచి, కొమరుజంగంబునకు నిచ్చెఁగోర్కెఁ దీఱ
నాతఁ డఱచేత నున్నచంద్రార్ధమౌళి, కారసంబున నభిషేక మాచరించె. 23
మ. ఇట వైశ్యోత్తముఁ గూడి మోచుకొని పుండ్రేక్షుప్రతానంబు దె
చ్చుట నప్పాటను వెండికొండపయి నస్తోకాప్సరోభామినీ
నటనాలోకనవేళ మైఁ జెమరిచె న్మందాకినీమౌళికిన్
ఘటియిల్ల న్గిరిరాజనందనకుఁ దత్కాలంబ యీర్ష్యోద్ధతుల్. 24
చ. అమరవరేణ్య! ప్రేంకణము లాడెదు వేలుపులేమఁ జూచి యే
చెమరిచి తంచుఁ గేళిసరసీరుహ మెత్తి ప్రతాప మొప్పఁగా
హిమగిరిరాజనందన మహేశ్వరు మొత్తె మధూళికాపరా
గములు శశాంకశేఖరునికన్నులమూఁటను జిందు నట్లుగన్. 25
వ. ఇట్లు లీలారవిందంబున హిమశైలనందనచేత వ్రేటువడి యిందుధరుండు సురసుందరీసందర్శనంబున నైనకందర్పవికారంబు కామి లేటవడ గోవిందశతానందపురందరాదులగు బృందారకులు వినుచుండ మందస్మితస్మేరవదనారవిందుండై మంద్రగంభీరస్వరంబున ని ట్లానతిచ్చె. 26
సీ. కమలాక్షి యిది యేమిగాఁ దలంచితి విష్ణు డర్ధదేహంబు నీయదియ కాదె
హృదయంబుపొరువున హృదయ ముండుటలేదె యేకీభవించినయిరువురకును
నేభావ మైన నీహృదయంబునకు దాఁప నేభంగి వచ్చు నాహృదయమునకు
నపరాధశంక యేమంత యైనను లేదు నీచిత్తమున నెక్కు నిక్కువంబు
తే. తప్పు లేకుండ నేల నెత్తమ్మి మొగడ, విసరి వక్షఃప్రదేశంబు వ్రేటుకొంటి

కేసరంబులరజముఁ బుష్పాసవంబు, నెఱసి నిడె చూడు కన్నుల నీరు గ్రమ్మె. 27

వ. సామ్రై సెవర్చుటకుం గారణంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 2

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. హాటకగోత్రధీర ! సిరియాలకులోద్వహ ! చంద్రమఃకళా
జూటపదారవిందపరిచుంబనమానస ! ధర్మశీల ! క
ర్ణాటవరాటఘూర్జరదవాళి ! కళింగకుళింగమండలా
ఘాటవిజృంభమాణశశికాంతివినిర్మలకీర్తిపూరితా. 29

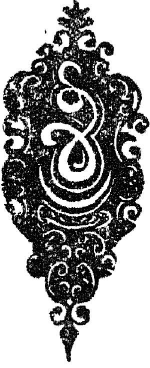
క. కొమరగిరివసంతనృపా, గమకేళీగంధసారకస్తూరీకుం
కుమకర్పూరహిమాంభ, స్సముదంచితబహుసుగంధిశాలాధ్యక్షా! 30

మాలిని. తిరుమలవిభుచామాధీశ్వరైకాగ్రజన్మా!
పరమగురుసపర్యాప్రౌఢరామానుజన్మా !
చిరపరిచితలంకాసింహళద్వీపభూమీ !
సరసిరుహభవోరుస్తంభగోత్రాగ్రగామీ ! 31

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బైనహరవిలాసంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము

రాజరాజ! శీలిత
భారతరామాయణాదిభవ్యపురాణా!
యారాధితపరమేశ్వర!
ధీరగుణాభరణ! యవచిదేవయతిప్పా! 1

వ. అవధరింపు మనంతరంబ పార్వతితోఁ బరమేశ్వరుం డిట్లు చెప్పందొడంగె. 2

తే. దీవులందెల్ల నేరేటిదీవి లెస్స, భరతఖండంబు మే ల్తదంతరమునందు
ద్రవిడదేశంబు కడు నొప్పు దానియందుఁ, గాంచికామండలం బందుఁ గాంచిపురము.

శా. ఆ కాంచీనగరంబునందు శివభక్త్యాచారసామ్రాజ్యల
క్ష్మీకంఠాభరణంబు నిర్మలవణిక్ఛ్రేష్ఠాన్వయాంభోధికిన్
రాకాపూర్ణనిశాకరుండు చిఱుతొండ శ్రేష్ఠుఁ డయ్యుత్తముం
డేకాలంబును బాయకుండు గిరిపుత్రీ! జంగమారాధనన్. 4

ఉ. ఎందఱు జంగమప్రమథు లెత్తఱి నేమిపదార్థ మెంత యే
కందువ వేఁడినం దిరముగా నతఁ డందఱి కాపదార్థ మా
కందువ యేపు ప్రాణ మెడగా నిడియైన ఘటించి పెట్టుఁ బూ
ర్ణేందునిభాస్య వానిసరి యెవ్వఁడు లేఁడు వసుంధరాస్థలిన్. 5

తే. కలియుగంబునఁ గళ్యాణకటకనగరి, నాకు భక్తుండు బసవనాథుఁ డొకఁడు
కాంచినగరంబులోఁ వణిగ్వంశకరుఁడు, నాదుభక్తుండు చిఱుతొండనంబి యొకఁడు.

శా. అయ్యార్యోద్భవవంశసంభవుని నేకామ్రాధినాథాంబికా
శయ్యామందిరనిర్మలాత్మకుని భిక్షావృత్తి జంగం బొకం
డొయ్యం జేరఁగ వచ్చి మాశివుని నేఁ డొల్లార్చెదం గానఁ దే
వయ్యా యిక్షురసంబు తూమెఁ డనుచుం బ్రార్థించి నేమించినన్. 7

శా. అట్లే కా కని భూతి యందుకొని శైవాచారసంపన్నుఁ డా

సెట్టిశ్రేష్ఠుఁడు తోఁటకుం జని రసశ్రీమాధురీలక్ష్మికిన్
[1]బట్టైయిమ్ముల మంచినల్లచెఱకుల్ [2]భారంబుగా విర్చి పే
కట్టైన్మోపు వనీకతోరలతికాకాండప్రకాండంబులన్. 8

క. తూమెఁడురసమునకుం దగఁ, బ్రామెడుపుండ్రేక్షులతలు వట్రువగ లతా
దామములఁ గట్టిపెట్టిన, యామోపుఁ గదల్పలేక యవశుం డయ్యెన్. 9

క. పరఁటెడురసంబుగలుగం, గరయంత్రం బాడ నెన్నిఘటలు వలయు న
న్నిరసాలకాండకంబు, ల్సిరియాలునితండ్రి యెత్తలేకున్నయెడన్. 10

తే. ఏ నొకండఁ బోయి యొకవంక నెత్తికొంటి
నాతఁ డొకవంక నెత్తె మో యద్రితనయ!
భారమున డస్సి యవ్వణిక్పతి చెమర్చె
నేను నడుపు చెమర్చితి నేమి చెప్ప. 11

క. ఆచెమరించుట సుమ్మీ, యీచెమరించుట భవాని యిది యన్యముగా
నీచిత్తమునఁ దలంపకు, మీచనవులు భక్తకోటి కేను ఘటింతున్. 12

తే. వలతు నే భక్తకోటికి వారిజాక్షి, లలన యాభక్తకోటియుం బలచు నాకు
"భక్తిగతి లింగపతి" యను ప్రాఁతమాట, నేఁడు గాఁ గల్గెనే యలినీలవేణి. 13

వ. అనినం బార్వతి యాశ్చర్యం బంది యాసర్వజ్ఞుతోడ దేవా! యవ్వీరమాహేశ్వరు
నాకుం జూడవలయుఁ గంచికిం దోడ్కొని పోవే యని ప్రార్థించిన నప్పంచవద
నుండు సమీపంబునం గాంచి యున్న పాకశాసనుం గాంచి యిట్లని యానతిచ్చె. 14

సీ. పాకశాసన! కంచిపట్టణమునయందు నాల్గుదిక్కుల యోజనములు మూఁడు
మున్నేడువాసరంబు లకాలవర్షంబు గురియింపఁ బంపు మొగుళ్లగములఁ
బగళులు రేలు కుంభద్రోణములు గాఁగఁ గలదు మాకు రహస్యకార్యమొకటి
యనినఁ దత్క్షణమాత్ర నైరావణము నెక్కి యమరావతికి నేగి యమరవిభుఁడు

తే. పుష్కలావర్తకాదికాంభోధరముల, సంకిలియ లూడ్చి తెప్పించి సత్వరమునఁ
బంచెఁ గాంచీపురంబునఁ బదియుఁబదునొ, కొండుదినములు వర్షించుచుండుఁ డనుచు. 15

వ. అంత. 16

తే. పశ్చిమంబున నింద్రచాపంబు వొడిచె, నిండుసెలఁ జుట్టెఁ బరివేషమండలంబు
గగనమార్గంబునందు నాగడపలెగసె, నంబుధరమాలికలు దక్షిణంబు నడచె. 17

క. ఊఱు మఱఁటిమి మూలగాడ్పులు, సఱచి విసరఁ జొచ్చె మదనసంహారుదెసఁ గ్రొ

1. బట్టుం గొమ్ములు. 2. బారాది దిబ్బించి.

మ్రోఁతఁ గుద్భవించెఁ గప్పలు, [1]గఱరవఱట్టుఱరవఱరగ ట్టని యఱచెన్. 18

ఉ. తూనిఁగ లాడఁ జొచ్చెఁ దివిఁ దూఁటి భ్రమింపఁగఁ జొచ్చెఁ దిచ్చకల్
మానక యుబ్బి గబ్బిలుఁగు మాటికిమాటికిఁ గొల్చెఁ గొమ్మపై
వాన యవశ్య మింక బహువాసరముల్ జడి పట్టునం చొగిన్
వానికి వాని కాడిరి యవారణఁ బౌరులు కంచిలోపలన్. 19

మ. గ్రహసిద్ధాంతకళావిదుల్ సకలనక్షత్రంబు నీహారరు
క్సహవాసంబును సభ్రవీథిఁ బరివేషస్థాయియైయుండుటన్
బహు[2]బాధల్ పడఁ గల్గు నంచుఁ దమలో భాషింపఁగాఁ గంచిలో
గృహమేధుల్ భయ మంది రింధనతృణక్లేశంబు చింతించుచున్. 20

వ. అనంతరంబు విగళితశృంఖలాబంధంబులై పుంఖానుపుంఖంబులం బుష్కరావర్త కాదికంధరంబులు కబంధంబులు పారణలు సేసి కాఱుకొని చటులతటిద్దండతాడ నంబులం జేసి యోసరేసినయవియుంబోలె గర్జిల్లుచుఁ బర్జన్యశిఖాడంబరంబున నంబ రంబుఁ దోరకట్టుచుఁ గొక్కెరలు కెరలి యిరుచక్కియల నుక్కడంబు నడుపం బౌరస్త్యంబులై ధారాకదంబంబులఁ గోరగింపఁ జేయఁ దలతలం దొరఁగు చినుకులం బుట్టుకట్టావితోడం గూడి పుడమిం బొడమకమ్మనెత్తావి చిత్తంబుల కాహ్లాదం బాపాదింప విద్యున్నటీనటనారంభసంభ్రమోచితంబు లగుపుష్పాంజలిక్షేపంబులం బురుడించుచుండ డీలుకొనంబడువడగండ్లగములు గిరికటకశిలావిటంకంబులం గ్రేంకా రంబు లంకురింప నొండొండ మెండుకొన ఖండపరశుకంఠమూలకఠోరకాలకూట మషీకలంకపంకచ్ఛాయాచ్ఛటాపటలంబుభంగి నంగీకరించుచు నిక్షేపశిలీంధ్రబాంధ వంబును నిర్భిన్నపథికమార్గంబును నిరవధికలాంగలీప్రసూనధూళిధూసరదిశాముఖం బును నిరుజ్ఝితగిరినిర్ఝరప్రవాహంబును నిబిడసకుసుమకేసరకరికరాభధారాకదంబ డంబరంబునునై వర్షారంభం బు విజృంభించి కుంభద్రోణంబులుగ విశ్వంభరామండలం బేకార్ణవంబుగా ధారాపాతంబు గురియం దొడంగె వెండియు. 21

చ. తటిదభిఘాతవేగమున ధారలు జోరున [3]జాఱుచుండఁగాఁ
బిటిలు పిటిల్లనం బ్రిదిలి ప్రేలిపడం దొడఁగెం జతుర్దశా
తటముల మండుచుం బిడుగుతండము కాంచిపురీజనంబుహృ
త్పుటములు జల్లన న్మఘవపుత్రుని పేళ్లు పదిం జపింపఁగన్. 22

తే. డోలవడి చొచ్చి కామాక్షి నుత్తరించె, నగరితోఁ గూడ నేకామ్రనాథు ముంచె
హస్తిగిరినాథు శ్రీపాద మప్పళించెఁ, గంచిఁ జెప్పలఁ దేల్చె నకాలవృష్టి. 23

1. గఱవఱగఱఱగఱ యనుచు గట్టుననిలిచెన్. 2. వర్షంబట. 3. కుర్య.

వ. ఇవ్విధంబున నిరువదియొక్కవాసరంబులు నిలుపులేక పామువ్రేలం గట్టినభంగి నింగి
యవిసి కాఱినచండంబున సముద్రంబునెల్లఁబిరిసినలీలం బిలంబు తెఱచినవడువునఁ
బురందరకీటకాటోపంబును గండూపదనిహారారంభసంరంభంబును మండూకప్రకాం
డడిండిమధ్వానచండిమంబును గచ్ఛపోత్సేకహేవాకంబును మీనమానసోల్లాసంబును
నక్రప్రక్రీడనంబును గర్కటకనటనపరిపాటీపాటవంబును ఘటియిల్ల మిట్టపల్లంబులు
సరిగా నంపజాలంబుపగిదిఁ గురిసి యిరువదిరెండవదినంబునందు. 24

ఉ. ఒయ్యన వెల్లు సూపి జడి నుబ్బరవోయెడుప్రాణికోటికిన్
దయ్యము నెత్తికోలు తుది దాఁకఁగఁ దూరుపు తెల్లవాఱె తె
ల్వయ్యెను సీరు వీథిఁ బడి యంబుధి కేగె నదీముఖంబునం
[1]బయ్యర వట్టె మేఘములు నచ్చుగఁ బోటె నురజ్ముఖంబు లై. 25

మ. ఎడవెలై ఎనను లేక పెక్కుదినముల్ హోరాళమై వర్షముల్
జడిగాఁ బట్టి తటా లనంగ వెలిసెన్ జంఝాసమీరంబుతో
నుడుమార్గం బఖిలంబు నున్ననయి శాణోత్తేజనం బొంది పు
ల్కడుగం బడ్డనిశాతఖడ్గముక్రియం గన్పట్టె నప్పట్టునన్. 26

తే. కడు మహోత్పాత మగుచు నకాలవృష్టి, కంచి ముయ్యేడునాళ్లు వర్షించినపుడు
వెలిసినప్పుడె యావీడు విడుచువార, మనుచుఁ బట్టిరి ప్రతిన బౌద్ధాదిజనులు. 27

వ బౌద్ధ జైన పాషండ లోకాయతిక చార్వాక కాపాలి కాహితుండిక వానప్రస్థ
పాశుపత జంగమయోగిప్రముఖు లగువైదేశికులలోఁ బట్టణంబునం గాపురంబున్న
వారందఱుం దక్కఁ దక్కినవారందఱు [2]గుంపులు గట్టి కోలం గొట్టినతెఱంగున జలో
పద్రవంబు తిట్టువారై మూఁడామడమేర యంతయుం బుక్కిటిబంటియైనఁ దప్పి
దేశంబు వెడలి గండశైలంబులం గడచితి మని గుండియలు నిగిడికొనుచుం జనిరి. 28

శా. ఆముయ్యేడుదినంబులందు శివభక్త్యాచారసంపత్తికిన్
సీమాభూమి యనం బ్రసిద్ధుఁ డగునాచిర్తొండనంబీశ్వరుం
డేమీ కొంకక పెట్టుజంగములకున్ హేరాళ మిష్టాన్నముల్
సేమం బొప్పఁగ రేలునుం బగలునున్ విశ్వాసపూర్వంబుగన్. 29

చ. అనిశమునుం గుమారసిరియాళుఁడు సాతసిదాది యైనచం
దనికయుం ధన్యు లప్పరమదంపతులున్ శివభక్తకోటికై
యనుపమవృష్టి వేగ కొనియాడుదు రెన్నియునుం దెఱంగులన్
దినములు రేఁబవల్ దధిమధుప్రచురాన్నసమర్పణంబునన్. 30

1. బయ్యెర వట్టె మేఘములు వంచేఁగఁ బాఱె. 2. కత్తులు గట్టి.

తే. వంటచెఱకులు లేకున్నవాములైన, వస్త్రములు తైలమున ముంచివహ్నిఁగూర్చి
వంటకంబులు వండి యవ్వారి గాఁగఁ, బెట్టు శివభక్తతతికి నంబిప్రభుండు. 31

ఉ. జోఱున వర్షము ల్గురియ సువ్రతుఁ డాచిఱుతొండనంబి దై
వాఱెడుభక్తిఁ బెట్టుశివభక్తుల కర్థిఁ జతుర్విధాన్నముల్
తాఱనియొల్పుఁబప్పును ఘృతంబును దియ్యని పాయసంబులుం
జాఱలు బిండివంటలును శర్కరయుం దధియుం యథేచ్ఛగన్. 32

క. కఱకంఠునిభక్తులకుం, జిఱుతొండఁడు మిగుల భక్తి సేయుచును గడుం
దఱచగు పెనువానలలో, నుఱవగుకూటముల మడుఁగు లోరెము లిడుచున్. 33

వ. శతైకవృద్ధిలబ్ధంబు లైనధనంబులఁ గోటికిం బడగ యెత్తినయక్కిరాటవంశకిరీటాలంకారంబు వీరశైవాచారం బాధారంబుగా శరీరార్థప్రాణవంచనంబు సేయక జంగమప్రమథుల నారాధించుచుఁ గల్పాంతకాలకల్పంబు లైనయామర్దినంబుల నియమం బుపద్రవంబు నొందకుండం గాపాడుకొనుచు నుండె నిట్లుండ నవ్వాన వెలయుదినంబు సంప్రాప్తించె. 34

తే. ప్రతిదినంబును జంగమప్రమథముఖ్యుఁ
డొకఁడు మొదలుగ మఱి యొంద ఱొదవకున్న
నారగింపనిబాసవాఁ డగుటఁ జేసి
నాఁడు పుణ్యుండు చిఱుతొండనంబివిభుఁడు. 35

వ. మధ్యాహ్నకాలంబున వీరమాహేశ్వరసమయసిద్ధాంతమార్గానుసారంబున. 36

ఉ. ధీనిధి సెట్టినంబి తన [1]దేహమునిండ విభూతి మంగళ
స్నానముఁ జేసి ధౌతపరిధానముఁ గట్టి త్రిపుండ్రధారి యై
చే నమృతాంశుమౌళిని వశీకృతభక్తు ధరించి సంతత
ధ్యానముఁ జేసి యెంతయును దత్సరభావము ప్రస్ఫుటంబుగన్. 37

సీ. జలక మార్చె నవీనచంద్రార్ధమౌళికిఁ దడి యొత్తె భక్తమందారమునకుఁ
జందనం బర్పించె జగదేకభర్తకుఁ బుష్పమాలిక లిచ్చె భూతపతికి
ధూపంబు సంధించె దురితసంహారునకు దీప మిచ్చెను మహాదేవునకును
దాంబూల మొనరించె నంబికాధవునకుఁ బ్రణమిల్లె గజదైత్యభంజనునకు

తే. జంగమారాధనక్రియాసమయమునను, గాని యుపహార మీరాని కారణమున
దేవదేవుని నురుసజ్జఁ దిరము సేసి, వాకిటికి వచ్చె శివయోగివరుల నరయ. 38

క. ఏవేళఁ జూచినం దన, శ్రీవాకిటఁ బగటివేళ శివయోగివరుల్

1. దేహరమింటి.

వేవేలసంఖ్య లుండెడ, రావేళ నొకఁడు లే మియద్భుత మయ్యెన్. 39

తే. అప్పు డాశ్చర్య మంది వైశ్యప్రభుండు, మగుడి లోనికిఁ జనుదెంచి మంద్రఫణితి
నోలతాతన్వి! శివయోగి యొకఁడు లేఁడు, నేఁడు మొగసాల నిది యేమి మూఁడెనొక్కొ.

చ. ముసురుదినంబులందు మన మోసలఁ బంచటరుంగుమీఁదటన్
భసితవిభూషణుల్ పరమపావనమూర్తులు శైవసంహితా
భ్యసనపరాయణుల్ గిరిశభక్తు లనేకులు నిండియుంద్రు నేఁ
డసితసరోరుహాక్షి! యొకఁ డైనను లేఁ డిది యేమి చోద్యమో. 41

తే. పీఠికై యేగి వత్తునా వేగవేగ, నేఁడుమాత్రము కొందఱు నియమపరులు
పాదసరసిజయుగళ ప్రసాదమాత్ర మబ్బెదరు గాక మనభాగ్య మల్ప మగునె. 42

వ. అని పల్కి తిరువెంగనాంచితో నేను జంగమప్రముఖులం బురంబువీథుల వెదకి తేరం బోవుదుఁ గాన లింగార్చనములకుం దగినపదార్థంబు కూడంగూర్చుకొని యుండుమా! యని [1]చందనంబును భూతియుఁ జెందిరయుఁ బుచ్చుకొని దప్పటంబు ధరియించి చిఱుతొండనంబి నిజగృహంబు వెలువడి యక్కాంచీనగరమ్మునందు. 43

ఉ. అంగడి వేల్పుటిండుల సురావసథంబుల రచ్చపట్టులన్
జంగిలిసాలలం గణకశాలల వేశ్యలవాసవాటికా
ప్రాంగణభూములందు శివభక్తిపరాయణుఁ డర్థితోడుతన్
జంగమముఖ్యులన్ వెదకు సంభ్రమముం భయముం దలిర్పఁగన్. 44

తే. [2]బ్రమసి తప్పినపసరంబు వెదకినట్లు, బెరసి చేఁదప్పిపడ్డసొమ్మరసినట్లు
పురములో వాడవాడలఁ దిరుగఁ జొచ్చె, జంగమాన్వేషణార్థియై శైవవరుఁడు. 45

క. వచ్చినవాడకు వచ్చుం, జొచ్చినవాసంబుఁ జొచ్చుఁ జొచ్చినచోటే
యచ్చుగఁ గ్రమ్మఱఁ జొచ్చుం, బచ్చు శివార్చనకు శంభుభక్తుల వెదకన్. 46

వ. ఇవ్విధంబునఁ గంచియెల్లను బరికించి యెందునుం గానక కోట వదలి యక్కిరాటకులశ్రేష్ఠుండు తప్పుగా నరిగి బాహ్యాళిప్రదేశంబునఁ బువ్వుందోఁటచేరువ నొక్క పాడుగుడిగర్భమంటపంబున నశీతివర్షదేశీయుండును జరాజర్ఝరితదేహుండును బలితపాండుజటామండలుండును రుద్రాక్షమాలికాభసితత్రిపుండ్రాలంకృతుండు నై నిజవయోనురూప యగు గ్రుడ్డియవ్వ పాదంబు లొత్తుచుండఁ బులికలాసంబు మీఁదం బవళించి యున్నయయ్యవారికి శరణార్థి యగుచు మ్రొక్కె. 47

1. చందనంగనంది యీ జాదియంబు దుప్పటంబుం బుచ్చుకొని. 2. బ్రమసితప్పిన పసరంబు వెదకినట్లు.

ఉ. మ్రొక్కి కరాంబుజద్వయము మోడ్చి లలాటమునన్ ఘటించి మా
యక్కడ మీరు నీమసలియవ్వయు నేఁడు శివార్చనంబు స
మ్యక్కృతిఁ జేసి నన్నుఁ జరితార్థునిఁ జేయుట యుక్త మంచు నా
టక్కరిమాయజోగికిఁ దటాలు మనం బ్రణమిల్లినంతటన్. 47

తే. నరసి వ్రాలినబొమ లెత్తి పరమవృద్ధు, తల వడంకఁగ నొయ్య నీ కెలుఁగుపడుచు
నంబి నెమ్మోముఁ దేరకొనంగఁ జూచి, శివుని కారుణ్య మనుచు నాశీర్వదించె. 48

క. దీవించి యతనివదనముఁ, జేవెలుఁ గిడి చూచి యేమి చెప్పెదు చెపుమా
యే వీనుల వినఁ గావున, నీ వొత్తుచుఁ జెప్పు చెప్పె దేని మహాత్మా. 49

వ. అనినం జిఱుతొండఁడు కృతాంజలియై యుచ్చైస్స్వరంబున దేవా మాయింటికి
శివార్చనంబు సేయ దేవియు నీవును విజయముచేసి మమ్ముం గృతార్థులఁ జేయఁ
విభూతి యందు మనుటయు 50

సీ. నీవంశ మెయ్యది నీనామ మెఱిఁగింపు శివభక్తిసమయదీక్షితుఁడ వౌదె
పెండ్లాము నీకుఁ జెప్పినయట్లు సేయునే కులము సంతానంబు గలిగి యున్నె
కూడు నీరకు నింటఁ గొదవ లేకయుండునె యడిగినయర్థ మీ ననువుపడునె
యెదిరివా ఖండించు టిది దెప్పరముసుమ్మి చల్లజంపులు జోగిజంగకొలము
తే. లడిగితిమి గాని యెవ్వండ వైననేమి, యొక్కభిక్షుకుగా నిన్ను నొరయనేల
శైవవీరవ్రతాచారసాహసుండు, తనయుఁ డొక్కఁడు కల్గ నాపనికిఁ జాలు. 51

వ. ఈవృథాలాపంబులఁ బనియేమి నామనోరథంబు వినుము. 52

సీ. ఏఁడుకాలం బయ్యె నేను నిరాహార ఘోరవ్రతంబుఁ గైకొన్నవాఁడ
హరుని నుద్దేశించి యమ్మహావ్రతమున కుద్యాపనంబు పశూపహార
మయ్యాగపశువు నన్యం బేదియును గాదు నరుఁడు కావలయు నన్నరుఁడు బ్రాహ్మ
ణక్షత్రవైశ్యసంతతులలో నొక్కఁడౌ వాఁడును గడుఁ జిన్నవయసువాఁడు
తే. రోగశంకావిహీనుండు రూపసియును
వానితల్లియుఁ దండ్రియు వడుగు సేసి
పాక మొనరించి వడ్డింప భవున కొసఁగి
కుడుతు నాపఙ్క్తి నీవు నీకొడుకుఁ గుడువ. 53

వ. అనినం జిఱుతొండనంబి మహాప్రసాదం బయిన వైశ్యకులసంభవుండఁ దిరుకచ్చినంబి
సంబంధబాంధవుండ, నాపేరు చిఱుతొండనంబి యండ్రు. శివభక్తులకుం బాదచర్య
సేయుచుండు. 54

ఆ. భక్తుఁ డేవ్రతంబు పట్టె నావ్రతము ప్రారంబుఁ బొందఁ జేయువ్రతము నాది

యీవ్రతంబు నాకు నెప్పుడు నొడఁగూడ, దప్పుడు తిరుబోన యనఘచరిత. 55

వ. నీయానతిచ్చిన ప్రకారంబున నయ్యుపహారంబు సేయించెద విభూతి యందుకొనుము. మాయింటికి విచ్చేయు మభ్యంజనస్నానం బవధరించిన యంతలోన వంటకంబు లాయి తంబు లగు నని ప్రార్థించిన. 56

శా. మో మద్దంబుఁ గదల్చి మోఱకుఁడునుంబోలెన్ శివారాధకుం
డామానాధికుతోడ నిట్లనియె నయ్యా! వృద్ధ నే నీవచః
ప్రామాణ్యంబులు విశ్వసింప నతిదూరం బానతీవచ్చె నీ
రామారత్నము కాదు కూడ దనినన్ రాఁ జాల నీచోటికిన్. 57

చ. ఉదరమునన్ భరించి ప్రసవోద్భవవేదనఁ బొంది పిమ్మటన్
ముదిముది యైనపీతఁ బడి మూత్రమునం బడి లజ్జ వందుగా
నదవద యైనతల్లికిఁ బ్రియంబొ సుతుండు వృథాభిమానదు
ర్మదుఁ డగుతండ్రికిం బ్రియుఁడొ మానసవీథిఁ దలంచి చూడుమా.

వ. ఇంతకుఁ గతం బింత లేసి వీరమాహేశ్వరఘోరవ్రతంబులు నీవు చేసినయవి లేవు; పుత్ర స్నేహంబు సామాన్యంబు కాదు; నీవును నీభార్యయును విచారించుకొనునది; యిక్కా ర్యంబు మీ కిద్దఱకును సమ్మతం బగు నేని. 59

తే. అందు నది భూతిఁ దొలుత నీయనుఁగుభార్య, యందుకొనువాఁడ వీవు న నంతరమున
నాలు మగఁడును నొకకుత్తుకైనఁ గాక, యిట్టిధర్మంబు మిన్నక యేల కలుగు. 60

వ. మీ రిద్దఱు సమ్మతించితిర యేనియు హంతవ్యం బగునక్కుమారుం డీకార్యంబునకు నెవ్విధంబున నొడంబడువాఁడు. 61

తే. నీకుఁ జంపఁగవచ్చుఁ బో నియమనిష్ఠఁ, దల్లి కోర్వంగవచ్చుఁ బో ధైర్యగరిమ
మాకు భుజియింపవచ్చుఁ బో మనసులివుటఁ, జిఱుతవానికిఁ [1]జావు దుస్తరము గాని.

ఉ. పా డయినట్టిచిత్త మొకపాటున నిల్పఁగ మాటిమాటి క
ట్టాడును నుండుఁగానఁ దనయాత్మయునుం దన కిట్టి దౌ ననం
గూడునొ కూడదో యెదిరికోర్కి యెఱుంగుట యెట్టు కుట్టియా
చూడఁగ దోసకాయలె విశుద్ధయశోధన యన్యచిత్తముల్. 63

క. శివభక్తుఁడ యిదికొని య య్యువిదకును విభూతి యీ ప్రయోజనమునకై
యవుఁగాక టెంకి కేగు మ, నవలంతియె కంచి నీకు నడుగామడయే. 64

వ. అనినం జిఱుతొండండు నిజాంతర్గతంబునఁ దనభార్యకుం గలశివభక్తివిశ్వాసంబులును జంగమారాధననియమనిష్ఠయుఁ దనయానతి దాఁటమియునుం గుమారసిరియా

1. జావంగ నలఁతిదిగాని.

కుండు నట్టివాఁ డగుటయు నెఱింగియు నాశివయోగితో నవ్వుఁగా దని యుత్తర
ప్రత్యుత్తరంబులకు నెట్టుకొనంజాలక ఛందోనువర్తనంబ మహాప్రసాదం బని
యతం డిచ్చు విభూతి యందుకొని నిజమందిరమునకు వచ్చినంత. 65

తే. ఇంటిలోనుండి వెలుపలి కేగుదెంచి, యంగనారత్న మగుతిరువెంగనాంచి
భర్తముఖరాగ మీక్షించి ప్రమద మొందెఁ, గాలమున నెందుశివయోగి గలిగెననుచు.

వ. చిఱుతొండనంబియు నాబింబాధరకు శివయోగి సంభ్రమించుటయుఁ దద్వ్రతచర్యా
ప్రకారంబును నాదిమధ్యావసానంబుఁ దెలియం జెప్పుటయు నయ్యింతి యింతయు
మిసిమింతురాలుగాక ముసిముసినవ్వు నవ్వి మనశరీరార్థప్రాణంబులకుం గర్తలు శివ
యోగీశ్వరులే కాక మఱి యెవ్వరు? వారిసొమ్ములు వారికే సమర్పించు టదియును
నొకదొడ్డపనియే యెటు విశేషించి. 67

చ. వలచినయేని నబ్భువనవంద్యునకుఁ [1]శివయోగినేతకున్
బొలకయి గారవం బయినపుత్రకుఁ డొక్కఁడ యేల మాంసముల్
వలముగ మీరు నేను నగువారమె కామె విభూతిఁ దెం డిఁకం
బలుకులు వేయుఁ నేటి కలభక్తుని నేమను పార మొందుతన్. 68

వ. అనినఁ దదర్థంబు నిశ్చయించి చందనికకు నవ్వృత్తాంతం బంతయుం నెఱింగించి
ముప్వురు నేకోద్యోగంబున శివయోగికిం బరిచర్య సేయువారైరి. చిఱుతొండండును
శివయోగిం దోడ్తేరం జనియె నటకుఁ బూర్వంబునందు. 69

చ. కపటపుమాయజోగి యగుఖండశశాంకధరుండు వృద్ధవే
షపుఁ దనరూపు వీడి వెలిచక్కిన యుండఁగ నొండురూపుతో
నపగతదోషుఁ డైనసిరియాళకుమారకుఁ డొజ్జయింటిలో
లిపి పఠియింపఁగా మదిఁ జలింపఁగఁ జేయుచుతూహలంబునన్. 70

వ. వచ్చి చూచినంత. 71

ఉ. హస్తగృహీతపుస్తకమునందు లిఖించిన యిట్టి నీలకం
ఠస్తవముల్ పఠించుచు ఘనంబుగ ధీగుణవైభవోన్నతుల్
విస్తరిలంగ బాలకులు వేవురితో సిరియాళుఁ డుండె న
భ్యస్తలిపిప్రపంచుఁడు గ్రహంబులలో నుడురాజు కైవడిన్. 72

తే. ఆజటాధారి చేరంగ నరుగుదెంచి, తనకు సాష్టాంగ మెరఁగి తాత్పర్యమెసఁగఁ
గేలుదమ్ములు మొగిచించి కెలన నున్న, చిన్నిముద్దులసిరియాళసెట్టి కనియె. 73

శా. అన్నా! యీచిఱుతొండనంబి యనుపాపాత్ముండు మీతండ్రియే?

1. శివయోగిరాజునకున్.

యన్నిర్భాగ్యుఁడు జోగి కొక్కరునికిన్ హాలామదోన్మాదికిన్
నిన్నుం జంపి మహేశహారముగ వండింపంగ నున్నాఁడు సం
పన్నస్నేహముతోడ నీకు నెఱిఁగింపన్ వచ్చితిం జెచ్చెరన్. 74

క. కడుపునఁ బుట్టినకూరిమి, కొడుకున్ సుకుమారమూర్తిఁ గులవర్ధనునిన్
మెడఁ గోసి జంపి వండుదు, గుడుపులజోగులకుఁ బెట్టుక్రూరులు గలరే. 75

తే. దానవుఁడు గాక వాఁ డేటితండ్రి చెపుమ
చెక్కునిండినవస వల్కు చిఱుతవాని
బత్తుఁ డొక్కఁడు మధుపానమత్తుఁ డగుచు
నిన్ను వేఁడినఁ జంపఁగ నిశ్చయించె. 76

వ. "జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి" యను వేదవచనం బవలంబించి యెక్కడికేనింబోయి
యీబారి తప్పించుకొనుట నీకుం గర్తవ్యంబు. 77

చ. అనవుడునుం గుమారసిరియాళుఁడు వీనులు మూసికొంచు నో
యనఘచరిత్ర నీవు నిటులానతియీఁ దగు నయ్య నీకుఁ గా
దని పలుకంగ నాకు భయ మయ్యెడుఁ గాక పరార్థమై తనూ
ధనము వ్యయింపఁ గల్గుట కదా జననైకఫలం బెఱింగినన్. 78

తే. ఎఱుక చాలనివాఁ డంద మే దధీచి, నల్పబుద్ధులె మేఘవాహనుఁడు శిబియు
ధరఁ "బరోపకారార్థ మిదం శరీర", మనెడువాక్యంబు వినవె సంయమివరేణ్య. 79

తే. అధ్రువం బైనమలభాండ మైనదేహ, మనఘ యన్యోపకారార్థమై వ్యయించి
ప్రవిమలంబుఁ గల్పాంతరధ్రువము నైన, కీర్తికాయంబుఁ గైకొంట కార్తియేల. 80

వ. అనిన జటాధారిజంగమప్రమథుండు వీఁడు చిఱుతొండనంబికంటె నధికుండు పొమ్మ
నుచు మరలి పోవువాఁడు వెండియు. 81

తే. కపటమాయామహానాటకప్రపంచ, సూత్రధారుండు చిఱుతొండసుతున కపుడు
మూర్ఛరప్పించె హరుఁ డందు మోసపోయి,యతిశాచార్యుఁడును భయమంద నలసి.

శా. నోరన్నుచ్చిలు గ్రమ్మ మై వడఁకఁ గన్నుల్తారకాబింబసం
చారవ్యాప్తి నధఃకరింప హృదయస్థానంబు కంపింప గ్రీ
వారంధ్రంబున ఘర్ఘురధ్వనులు తీవ్రస్ఫూర్తి వర్తింపఁగా
సీరాలుండు ధరిత్రిమీఁదఁ బడి మూర్ఛిల్లె [1]న్నిరాలస్యతన్. 83

క. మోహాంధకారధారా, వ్యూహమున సిరాలుసెట్టి యుసు ఱుడుగుటయున్
హాహాకారధ్వనికోలాహల మచ్చోట గురుకులంబునఁ జెలఁగన్. 84

1. నిమేషంబునన్.

తే. ప్రణుతపంచాక్షరీమంత్రపాఠశక్తి, ఫాలమున దేశికుఁడు భూతిఁ బ్రాముటయును
గ్రమ్మఱను మూర్ఛ దెలిసె సిరాలసెట్టి, భక్తులకు భస్మమే కదా ప్రాణరక్ష. 85

వ. అంత నక్కడ. 86

సీ. చిఱుతొండఁ డావృద్ధశివయోగిపుంగవుఁ బ్రబలకుష్ఠవ్యాధిబాధితాంగు
వీఁపుమీఁద ధరించి వెనువెంట గుడ్డవ్వ కోలూఁదికొని రాఁగఁ గూర్చుకొనుచు
బూది బొక్కాణ లాతమును కమండలువును బులికళాసముఁ గరంబున వహించి
శరణీయు లెదురుగా శరణార్థి సేయుంచు నొయ్యొయ్య సందడి కోసరిలుచు

తే. చంద్రశేఖర భూతేశ శర్వ రుద్ర, పార్వతీనాథ శంకర భవ గిరీశ
కాలకంధర హర కాలకాల యనుచు, వచ్చె నింటికి జనకోటి [1]యిచ్చగింప. 87

మ. మహి నూహింపఁగ నెంతభాగ్యమొకొ యామ్నాయాంతసిద్ధాంతవా
క్సహితాకుంతలమౌక్తికాభరణమున్ మందాకినీశేఖరుం
గుహనాభైరవు యోగిపుంగవుని భర్గున్ రాజమార్గంబునన్
వహియించెం దనవీఁపునం దిరముగా వైశ్యుం డసాలస్యతన్. 88

ఉ. ఇంటికిఁ దెచ్చి యోగిపరమేశునకున్ వణిజుండు తాను వా
ల్గంటియు భక్తియున్ భయము గౌరవమున్ వినయంబు నాత్మలో
నంటుకొనంగ నప్డు ముసలమ్మకు నైతము కమ్మనూనె మై
నంటి నలుంగుతో జలక మార్చి [2]యొసంగిరి ధౌతవస్త్రముల్. 89

వ. అనంతరంబ యేకాంతగృహంబున సర్వోపచారసంభారభరితంబుగా దేవతార్చనకుం
బెట్టిన నయ్యాదిమదంపతు లిరువురు శివపూజావ్యాపారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుండి
రప్పుడు శివాజ్ఞావశంబునం జేసి. 90

ఉ. పల్లియచోటనుండి యొల [3]పాసెము నద్దుక్కలు జక్కిలంబులున్
బెల్లపుటచ్చులున్ సెనగబేడలుఁ జిమ్మిలి నువ్వుటుండలున్
బెల్లుగ నంబివియ్యములు పెద్దఱికంబుఁ బ్రియంబు నొప్ప మే
నల్లునకుం గుమారశిరియాలునకుం గొనితెచ్చి రర్మిలిన్. 91

వ. అంత. 92

సీ. ఫాలపట్టికయందు భస్మత్రిపుండ్రంబుఁ గర్ణంబులను రాగికమ్మదోయి
కరమునం దిత్తడికంబంపుఁగంటెయు ఘనకుచంబులమీఁదఁ గావిగంత
కటిమండలంబునఁ గరకంచుఁబుట్టంబు మడఁచి కట్టినమేలినడిమికట్టు
కేలుఁదామరయందుఁ గేదారవలయంబు గడకచ్చుమీఁదఁ బచ్చడపుఁగండ?

1. విచ్చలింప. 2. రి యిచ్చిరి. 3. ప్రాసఁగుటద్దుక్కలు.

తే. సంతరించి పదాఱువర్షములవయసుఁ, బచ్చిబాలెంతరాలు తాపసపురంధ్రి
నంబిభామినిఁ దిరువెంగనాంచిఁ జేరి, పాలువోయింపుఁ డమ్మ పాపనికి ననియె. 93

ఉ. మక్కువ రేఁగి నెయ్యపుఁగుమారునిఁ జంపుట కంతరాయమై
యక్కటికంబు పుట్టుటకు నల్లన వచ్చి భవాని యత్తఱిం
దక్కటిమాయజోగెతవిధంబున బిడ్డకుఁ బాలు వేఁడ నా
యక్కయుఁ బోసె నెల్లసమయంబులఁబోలె నిరాకులాత్మ యై. 94

తే. పాలువోయించుకొని యాకృపాళుమూర్తి
శరాలిసాంచారి పాలిండ్లచూచుకములు
పాలచేఁపున గిలిగింత వాఱుటయును
మెత్తమెత్తన నఱచేత నొత్తుకొనుచు. 95

వ. తిరువెంగనాంచితో నిట్లనియె. 96

మ. ప్రజలెల్లం బురిఁ గ్రంతక్రంతల మహాపాపంబుగాఁ బల్కెడున్
నిజమో కల్లయొ కాని మీ రఁట కడున్ నిస్త్రింశభావంబునన్
నిజపుత్రున్ సుకుమారుఁ జంపి యొక దుర్నిర్వాణికిం జోగికి
న్భుజియింపంగ నొసర్చువార టిది యెందుం గల్గునే యిద్ధరన్. 97

క. జోగులు కపటోపాయ, ప్రాగల్భ్యంబున నిధానసవసిద్ధులకై
యోగతుల నైనఁ దిరుగుదు, రోగిరముగ సుతునిఁ జంపు టుచితమె మీకున్. 98

తే. ఆవగింజంత భూతి మై నలఁదికొనిన, వెలఁది గుమ్మడికాయంత వెఱ్ఱి పుట్టుఁ
గటకటా యెట్లు తనబుద్ధి కాటఁ గలియ, నిసువుఁ జంపంగఁ దలఁచెనో నీమగండు.

క. కానందు గాక కన్నులు, దానేమిటివాఁడు నీదుతనయునిఁ జంపన్
మానవతీ "మగవాఁడో, మ్రానో" యనుమాట నేఁటిమాటయె చెప్పుమా. 100

వ. అనినం దిరువెంగనాంచి యక్కపటపుజంగమదేవిమాటలు వినక నిర్వికారం బైన యాకారంబుతో నమ్మా శివుఁ డన శివయోగి యన భేదంబు గలదే? శరణార్థులయర్థప్రాణంబులు శివాధీనంబులు, శివుండు కర్త, శివుండు భోక్త, యీయర్థంబునకుం జింతింపనేల? నీకుం దడవయ్యెడు. బాలెంతరాలవు చన్నులు చేఁపుచున్నవి బిడ్డ యింతకెంత యాఁకలమటం జెందునో పాలు చాలుగదా! యెప్పుడు మాయింటికి వచ్చుచుం బోవుచుండునది నిండుకొని యుండు మని కేలుదోయి ఫాలంబునం గీలుకొల్పి సముచితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తించుచుండం జంకు గానరాక పార్వతీదేవియు నటనుండి చని యంతర్ధానంబు నేసె నాసమయంబున. 101

తే. చేర నేతెంచి చిఱుతొండసెట్టి యంత, యింతి తిరువెంగనాంచితో నిట్టు లనియె

నొజ్జలగృహంబునకుఁ బోయి యుత్పలాక్షి, వడుగు సేయఁగవలెఁ జిన్నవానిఁ దెమ్ము.
చ. చెలువ కుమారుని న్వడుగు సేసినచేతడి యారకుండఁగాఁ
బొలుపెసలారఁగా నిరుగుపొర్గులవారల భాగ్యసంపదల్
కుల మభివృద్ధిఁజెంద మనకూరిమినందనుఁ బెండ్లిసేయఁగా
వలయు ననంతరక్షణమ వైభవ మొప్పఁగ ముక్తికన్యతోన్. 103
వ. అనిన నామెయు నట్ల కాక యని యాచార్యగృహంబున విద్యాభ్యాసముఁ జేయు
చున్నకుమారునిం దోడ్కొని వచ్చినంత. 104
ఉ. మంచిగ మేనయత్తలు సమాదరణం బడరంగఁ బెట్టి పు
త్తెంచినమంచిభక్ష్యములు తేనియ నేతను ముంచి ముంచి భ
క్షించుచుఁ దల్లిఁ దండ్రిఁ దనచిన్నికరాంగుళి వంచి వంచి యూ
[1]రించుచు నిచ్చ మీఱఁగఁ జరించెఁ గుమారకుఁ డింటిముంగిటన్. 105
వ. అనంతరంబ. 106
సీ. జడలయల్లిక యూడ్చి సంపంగినూనియఁ, బిన్నకూఁకట్లఁ జొబ్బిలఁగ నంటి
గోష్పదేశంబు సంకుమదద్రవంబున నయమార నుద్వర్తనంబు సలిపి
గీసి గొజ్జఁగ నీరుపోసి నూతనక్రొత్త చిరుబంతి పసుపుతో చెవపు నలఁది
కస్తూరిఁ బొరపినగంధసారంబుతో నీకాయుయెరువున జిడ్డు పఱపి
తే. తేటనులివెచ్చనీరునఁ దీర్థమాడి, వేణి యాటార్చి సురపొన్నవిరులు ముడిచి
మడుఁగు కట్టి కాటుక యిడి తొడివి పూసి, భసితరేఖాత్రిపుండ్రంబు నొసటఁ దీర్చి.
వ. కయిసేసి కుమారునిం గనుఁగొని జననీజనకు లి ట్లనిరి. 108
ఉ. భైరవయోగి కొక్కనికిఁ బాశుపతవ్రతచర్యతీరునం
బారణకై నినుం బలలపాకము గా నొనరించి పెట్టుచు
న్నారము భోజనంబు ప్రియనందన! నీహృదయంబునందు సం
సారముఁ బాయఁ జాలనివిచారము లేదు గదా యొకింతయున్. 109
వ. అనినం గుమారసిరియాళుండు. 110
శా. సంసారభ్రమ మించు కేనియును మత్స్వాంతంబునన్ లేదు మీ
వంశం బీపరిపాటిదే యుండుగుఁడీ వైక్లబ్యసంభావనల్
మాంసాహారము నయ్యెదన్ శివునకున్ మాయామహాయోగికిన్
హింసాక్లేశము మానుఁడీ గురులు మీరే మిమ్ముఁ బ్రార్థించెదన్. 111
వ. అని పల్కె నప్పుడు. 112

1. ఊరించుచు నాడెమిన్నగమిఱేని కుమారకుఁ డింటిముంగిటన్. తి. పా.

ఆ. చావ నియ్యకొనినసత్పుత్రకునకును, జంప నియ్యకొనినదంపతులకుఁ
దారతమ్య మెద్ది వీరమాహేశ్వరా, చారసమయమార్గ గౌరవమున. 113

వ. ఇవ్విధంబున ముమ్వురును జందనికాపురస్సరంబుగా నేక నిశ్చయు లయిరి. తదనంత
రమున. 114

సీ. చన్నిచ్చువాగున జనయిత్రి తొడలపైఁ బసిబిడ్డఁ బవ్వళింపంగఁ బెట్టెఁ
జందనిక తనహస్తప్రణాళంబులు క్రింద నంటుక సంతరించుకొనియెఁ
జిన్నిబుగ్గల లేఁతచిఱుతనవ్వు వెలర్ప శిరియాలుఁడు మొగిడ్చెఁ జేయిదోయి
చిఱుతొండనంబి క్రొమ్మెఱుఁ గార గురుకత్తి వాఁడిగా నూరుచు వంక దీర్చె

తే. నేక మై యట్లు ముమ్వురిహృదయములును, గుంద కానందవారిధియందుఁ దేలె
గురులు ముమ్వురును గుమారవరునితోడ, నేకవాక్యంబుగాఁ బ్రీతి నిట్టు లనిరి. 115

మ. మని శంకింపకు మన్న! మావలనిప్రేమస్నేహవాత్సల్యసం
పద పాటింపకు మన్న! నాలుకతుదిన్ బంచాక్షరీమంత్రముం
బదిలం బొప్పఁ బఠింపు మన్న! పరమబ్రహ్మార్థసంసిద్ధి యి
య్యది సు మ్మన్న! యచుంగునందన! శిరాలా! వీరశైవవ్రతా. 116

ఉ. నంబి శివార్థము న్మనసునమ్మిక శంక యొకింతయేని చి
త్తంబునయందు లేక వనితామణియూరవుఁ దాపుఁ జేసి తీ
క్ష్ణం బగుకత్తి మోప మెడ గ్రక్కునఁ ద్రెవ్వి నమశ్శివాయమం
త్రంబుఁ బఠించుచుండెను శిరాలుశిరంబు వసుంధరాస్థలిన్. 117

ఉ. కందక గాజువాఱక వికారము దప్పక మందహాసని
ష్యందము చెక్కుటద్దముల జాఱక నెమ్మసి నిద్రవోవున
ట్లందము నొందె ధాత్రి శిరియాలకుమారునివక్త్రచంద్రుఁ డా
నందము నొందె నప్డు డెలనాఁగమనంబును భర్తచిత్తమున్. 118

తే. పన్నిదం బాడి గెలిచినభావ మొప్ప, నప్డు చక్కంగఁ దీర్చినయసువు మెఱయ
సతియుఁ బతియును గారంపుసుతు వధించి, వరుస నడపిరి వీరశైవవ్రతంబు. 119

చ. మిరియము సుల్లియున్ బసుపు మెంతియు నింగువ జీరకంబు శ
ర్కరయును జింతపండును గరాంబువు గమ్మనినేయి తైలమున్
బెరుఁగును మేళవించి కడుఁ బెక్కువిధంబులఁ బాకశుద్ధి వం
డిరి శిరియాలునిం గటికిడెందమునం దరళాక్షు లిద్దఱున్. 120

సీ. కమ్మగాఁ గాఁచినకట్టునంజుళ్లను సీరు వెళ్లఁగ నొత్తి నేత వేఁచి
చక్కఁగాఁ దఱిగిన సన్నమాంసంబులు పరిపాటిమై జొబ్బుఁబదను వండి

మూల్గుటెమ్ములతోడ ముదక గా కుండఁగఁ జాదుచేసిననల్లచాఱు గాంచి
వలయుసంబారాలు వడియాలు బలియించి దళమైనక్రొవ్వుతోఁ దాలఁబోసి
తే. వక్రరసోపేతములు గాఁగఁ జతురభంగి, నమృతపాకంబులుగఁ జేసి రాక్షణంబ
సెట్టి శిరియాలు వంశాబ్ధిశీతకరుని, సతులు తిరువెంగనాంచియుఁ జందనికయుఁ. 121
క. నానావిధపాకములుగ, నానాలుగఁ జేసి యపుడు నాల్గువిధములన్
బోనాముదొంతిఁ జేర్చిరి, సూనాస్త్రసమానుఁ డైన సుతు శిరియాలున్. 122
సీ. నిగనిగం గఁ దోమి నిండుబోనముదొంతి భోజనశాలలోఁ బోసఁగఁ జేర్చి
చెలువ గొజ్జఁగనీటిచేపట్టు గావించి పాటించి రత్నకంబళము పఱచి
దేవతార్చకు ధూపదీపాదు లొడఁగూర్చి కప్పురంబున మ్రుగ్గు గలయఁబెట్టి
యెడమదిక్కున రాగిపడిగెంబు ఘటియించి గరగతో విమలోదకములు డించి
తే. యతివ సర్వాయితం బయ్యె నయ్యగారి, కారగింపఁగ నవసరం బనుచుఁ బలుక
సెట్టి తోడ్తెచ్చె జంగమసిద్ధవృద్ధు, నంధురా లగుముదుసలియవ్వతోడ. 123
క. శ్రీపాదంబులు గడిగెను, శ్రీపాదోదకముఁ గొనియెఁ జెలువయుఁ దానున్
వ్యాపారిసార్వభౌముం, డాపరమతపస్వి నునిచి యర్చించెఁ దగన్. 124
వ. అనంతరంబ చిగురు ముదురునుం గాని నిడుపు వెడల్పుం గలకదళీపలాశంబునడిమి యీనియఁ బుచ్చి పఱచి యుదకంబునం బ్రక్షాళించి యుపస్తరించి పాయసాపూప సూపపుండ్రేక్షుద్రాక్షాగోక్షీరమధుశర్కరాఘృతదధిరసావళీశాకపాకశిఖరిపానకంబుల తోడ గారాపుంగొడుకుపాల మేలోగిరంబుతోడం గూడ భరితభోజనంబుగా వడ్డించి గ్రుడ్డియవ్వకు నైతే మట్లనే సమర్పించి, దేవ ! భక్తవత్సల ! శివయోగీశ్వరరూప ! విరూపాక్ష ! యమృతాహారం బారగించి రక్షింపు మని చిఱుతొండఁడు భార్యయుం దానును భక్తితాత్పర్యవిశ్వాసపురస్సరంబుగా నమస్కరించిన. 125
ఉ. భైరవయోగిరాజు పసిపాపనినంజుడుఁగూరలందు లో
నారసి చూచి మస్తకమునందలిమాంసము లేమి గాంచి యా
నీరసమాంస మేటికి వణిగ్వర ! పుత్రునియుత్తమాంగముం
గూరలు సేయ వైతి విదిగో నిజపుత్రనిసర్గమోహముల్. 126
తే. కటకటా ! మావ్రతంబు భగ్నంబుఁ జెంద, నేటిపారణ మిది మాకు నేటి కింక
నుత్తమాంగప్రమాంసము నుజ్జగించి, యేల యధమాంగమాంస మే నెటు భుజింతు.
వ. అనిన విని చిఱుతొండండు భయంపడి వెలవెలంబాఱుచుఁ దిరువెంగనాంచి వదన బాలోకించి యింక నెట్లనినం జెట్టమిడుచు నంతఁ దలకాయపొ(పా)ల మేలోగిరంబు ముందటం బెట్టి చందనిక యిది యేను మొదలనె బెడందకాం డ్రగుయోగిబృందార

కులచందం బెఱింగినదాన నగుటం జేసి పాకంబుఁ జేసికొనియున్నదానఁ దపస్వి
చిత్తం బేపాకంబునం బొందకుంగ వడ్డించెదం గా కని యట్లు చేసిన నక్కుహనా
భైరవుండు వెండియు. 128

తే. బంతి నీ వారగింపక పరమపుణ్య!, నాకుఁ జేయాడు నే భోజనంబు సేయ
నొకఁడు భుజియించు టెన్నఁడు నొప్పదనెదు, వేదవాక్యార్థ మన్నది వినవె చెపుమ.

వ. మఱియును నొక్కభోజననియమంబు కలదు పిన్నవాఁడు బంతిభోజనంబు సేయక
కూడు నోటికిం బోదు; మగబిడ్డండు లేనినిర్భాగ్యునింట భోజనంబు సేయఁగూడదు.
నీకుమారు నాబంతికి రప్పింపు మారగించెద మనవుడు. 130

మ. మొదలం దేవర యానతిచ్చితిర యేనుం జిత్తమం [1]దెంతు మ
య్యది నాకుం గొడు కింకనుం గలఁడె? వాఁ డాడంగ వేంచేసెనే?
చదువం బోయెనో?, పిల్వఁ బంతు నెటు ! నేజాడం బ్రతీక్షింతు నీ
యదనం గూరలు చల్లనారవె మహాత్మా! యోగిచూడామణీ ! 131

వ. అనిన నత్తపోధనుఁ డిట్లనియె. నీయుత్తమాంగన యెలుం గెత్తి నలుదిక్కులం బిలుచు
నది. కుమారుండు వచ్చెనేని బంతిం బెట్టుకొని భుజింతము. రాకుండెనేని నేమును
నీముసలియవ్వయును గుడుత మటుగాక యొఱగొడ్డెంబులు పలికినీపడ్డపాటు గొడ్డే
ఱుఁగా బిడ్డపఱపం గలవారమె! యనినం బ్రసాదం బని పతియనుమతిం బురంధ్రీ
రత్నంబు. 132

సీ. రారా వణిగ్వంశవారాశిహిమధామ! రారా వికస్వరాంభోరుహాక్ష!
రారా మహాఘోరవీరశైవాచార! రారా ఘనౌదార్యరాజరాజ !
రారా కుమారకంఠీరవేంద్రకిశోర! రారా సమగ్రధీరాహిణేయ!
రారా మనోభవాకారరూపవిలాస! రారా యసారసంసారదూర !

తే. రార పావన్నవడుగ! రారా తనూజ!, రార శిరియాల! రార నాప్రాణపదమ !
రార నాకుట్టి ! రాజయ్య ! రార యనుచుఁ, జీరుఁ గారాపుఁగొడుకు రాజీవనయన.

శా. అత్తన్వంగి సమస్తదిక్కులను పర్యాయక్రమం బొప్పఁగా
నొత్తెం జిన్నికుమార రార యని యత్యుచ్చైశ్శ్రుతిం జీరినం
జిత్తంబుం గనవచ్చె బాలుఁడు మహాశీఘ్రప్రచారంబునన్
దత్తద్వ్యంజనపాకగంధ్యవయవస్థానప్రతానంబుతోన్. 134

శా. రక్తాపాండుర మైనదేహము సగ్రైవేయముం గంధశా
కుక్షిం గప్పను బ్రస్ఫురద్ఘనజటాకోటిన్ శశాంకార్ధముం

---

1. దున్న ఞా, మది.

జక్షుఃపద్మముతోడ ఫాలతలముక్ సంధిల్ల శంభుండు ప్ర
త్యక్షం బయ్యె శిరాలుతండ్రికి హృదాహ్లాదంబు సంధిల్లఁగన్. 135

వ. అప్పుడు భయభక్తితాత్పర్యంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నప్పరమమాహేశ్వరుం డిట్లని స్తుతియించె. 136

మ. జయ హాలాహలనీలకంధర ! మహేశా ! భక్తచింత మణీ !
జయ గంగాధర ! చంద్రశేఖర ! జగత్స్వామీ ! కృపాంభోనిధీ !
జయ నీహారధరాధరేంద్రతనయాచారుస్తనద్వంద్వసం
శ్రయసంలగ్నపటీరకుంకుమరజస్సంపన్నబాహాంతరా ! 137

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించె నిట్లు ప్రత్యక్షం బైనవిరూపాక్షుండు చిఱుతొండనంబీ ! నీవు తుంబురుండవు శిరియాలుండు కుమారస్వామి తిరువెంగ నాంచి యచ్చర. మీరిద్ద ఱొక్కకారణంబున మర్త్యయోనిం జనించితిరి. మీమీ స్థానంబులనుండి తొంటిచందంబున నన్నుం గొలువుండు. శరీరంబులతోడం గైలాసం బునకు రం డని యనుగ్రహించిన. 138

సీ. వైశ్యాన్వయంబున వసుధ వర్ణన కెక్కి పేయిగోత్రంబుల వినుతిఁ గాంచి
వీరమాహేశ్వరాచారంబు వదలక యేడువాడలవార మేము గలసి
పత్రిల్లుమము వాసి వట్టి మేమియుం లేక యిట్టిబంధులఁ బాసి యే నొకండ
రా బుద్ధి రాదు తారకరాజశేఖర! యిందఱిఁ గొనిపోయి తేని వత్తుఁ

తే. గూర్చుకొని పోవు నీ కొడఁగూడ దేని, నట్లుగా కున్న విచ్చేయుము భవ మరలి
ప్రమథసన్నిధి కేమియుం బాధ లేదు, కొలిచెదము నిన్ను మేమెల్లఁ గూడిమాడి.

వ. అనిన శంభుండు కరుణించి యేడువాడలుఁ గదలివచ్చునది. నీకుం బ్రియం బగునివ్వ రం బిచ్చితి నని యానతిచ్చిన తత్క్షణంబ. 140

తే. కంచిలో నేడువాడలఁ గలిగినట్టి, నాణెపుంగోమటులతోడ నంబిసెట్టి
యఖిలజీవరాసులఁ గూడి యభ్రవీథి, భాసురస్ఫూర్తి నేగెఁ గైలాసమునకు. 141

వ. ఇది కావేరీవల్లభులును నుభయరావలులును గిష్కింధాచలక్రీడావినోదులు నయోధ్యాపురాధీశ్వరులును నగువైశ్యకులంబులవారలకుం గూటస్థుం డయిన చిఱుతొండ నంబియుపాఖ్యానము వినినను జదివినను వ్రాసినను బుత్రపౌత్రాభివృద్ధియును ధన కనకవస్తువాహనసమృద్ధియుం నిష్టార్థసిద్ధియు నగును. 142

ఆశ్వాసాంతము

శా. చాముండాపరమేశ్వరీవరకృపాసంవర్ధితైశ్వర్య!ని
స్సీమప్రాభవ! లక్ష్మణాగ్రజ ! సుధాసిక్తాక్షరాలాప ? య

భ్యామధ్యార్జునవీరశైవసమయవ్యాపారపారీణతా
సామాన్యప్రతిభావనిర్వహణదీక్షా ! శర్వరాధీశ్వరా ! 143

క. కర్పకటకాంఘ్రిసేవక, కర్పూరవసంతరాయ ! కావేరీశా
దర్పితరిపుగర్వతమోఽ, హర్పతిసౌందర్యరక్ష ! యంబురుహాక్షా. 144

తోటకవృత్తము.

అలకాధిపతీ ! సుగుణాభిరతీ ! మలయోద్భవచంద్రసమానయశా !
కులపావన ! యూరుజగోత్రవరా ! లలనాజనతార్క్ష్యమలక్ష్మనిభా. 145

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బయినహారవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము

పర్వతసోపాన
స్థాపక! వేమక్షితీశసామ్రాజ్యశ్రీ
వ్యాపారిముఖ్య! యన్వయ
దీపక! యలకాధిరాజ! దేవయతిప్పా! 1

వ. ద్వితీయవిలాసం బైనగౌరీకల్యాణం బాకర్ణింపుము. 2

ఉ. తారకుఁడన్ మహాసురుఁడు తామరసాసనదత్తమైనదు
ర్వారవరానుభావమున వ్రాలి త్రిలోకము నేలుచుండు ని
ష్కారణతీవ్రబాధ ననిశంబును ముప్పదిమూఁడుకోట్లబృం
దారకులన్ మహర్షులఁ బ్రతాపగుణంబున నెచ్చి పాఁతుచున్. 3

తే. నిరపరాధబాధితు లగునిర్జరులకు, బంధమోక్షంబుఁ గావించు గంధవహుఁడు
సతులపయ్యెద వెడలించి చన్నుఁగవకుఁ, దప్పు సేసియు దైత్యుచిత్తంబు వడసి. 4

మ. ప్రకటస్నేహదశాధురంధరత పర్వంగా నిశీథంబులన్
సకలాంగంబులు నిక్కి దీపకలికాస్తంభంబులై యుంద్రు పా
యక చూడామణి లొప్ప రాక్షసుని శుద్ధాంతంబులన్ శేషవా
సుకికర్కోటకతక్షకప్రముఖచక్షుశ్శ్రోత్రబృందారకుల్. 5

తే. దానవునిపీటిలోన మార్తాండుఁ డెండ, యంతమాత్రంబ కాని కాయంగ వెఱచు
నెంతమాత్రము కాసిన నెలమిఁ బొందుఁ, గేళిదీర్ఘికలందుఁ బంకేరుహములు. 6

మ. పటుదిగ్వారణగండమండలలసత్ప్రత్యగ్రదానచ్ఛటా
కటుగంధం బగునీరు చిక్కనివియద్గంగాప్రవాహంబులో
పటిహైమాంబుజనాళముల్ పెఱికి యూడ్వం జేయుం దేవాళిచే
నిటు దైతేయుఁడు కేళిదీర్ఘికలలో నిచ్ఛావినోదంబుగన్. 7

తే. ఐంద్రమాసుర మాగ్నేయ మైలబిలము, వాయవీయ మైశానంబు వారుణంబు
ధామ్యమును మున్నుగాఁ గలయష్టదిశలు, తాన కైకొని నైకోఁ దక్కండు సురల. 8

వ. ఇవ్విధంబునఁ దారకాసురుండు కాలనాభ తామ్రాక్ష ధూమ్రాక్ష చతురోదగ్ర ఖడ్గరోమ బాలబిడాల కాలనేమి ప్రధాననానాబంధుసహాయుండై పాకశాసన పావక పరేతరాజ పలలాశి పాశి పవన పౌలస్త్య పన్నగాభరణులఁ బరిభవించి నిర్జరులం దణ్డించి కిన్నరుల వెన్నుసూది కింపురుషులఁ జంపి గరుడుల బడలుపఱచి గంధర్వుల బాధించి గుహ్యకుల సంహరించి యక్షుల నధిక్షేపించి ఖేచరులఁ గీటడంచి యచ్చరల హెచ్చు గుందాడి సిద్ధులకు బుద్ధిసెప్పి సాధ్యుల సాధించి మహారాజికుల రాజసం బుడిపి విద్యాధరుల నధఃకరించి మహాఋషుల నదలించి పితరులఁ బ్రతిబంధించి వసువులఁ బరిమార్చి రుద్రులకుపద్రవం బాపాదించి విశ్వేదేవతల కసాశ్వాసంబు చేసి యపశ్వరం బగునైశ్వర్యంబున నప్రతీపం బగుప్రతాపంబున నవార్యం బగు వీర్యంబున నవక్రం బగుపరాక్రమంబున నస్తోకం బగువివేకంబున నేకాతపత్రంబుగాఁ ద్రిలోకంబు నేలుచున్న కొంతకాలంబునకు. 9

సీ. అనువు దప్పిరి నొచ్చి రలసి రాపద నొంది రదవద లైరి చీకాకుపడిరి
యంగలార్చిరి విచ్చి రాఱడిఁ బొందిరి భ్రమసిరి పాఱిరి పల్లటిలిరి
బెగ్గడిల్లిరి వికావిక లైరి సొలసిరి కులకులఁ గూసిరి కుటిలపడిరి
గగ్గులకా డైరి కలఁగి రోటాఱిరి వెలవెల్ల నైరి నివ్వెఱఁగుపడిరి
తే. యసవుసవు లైరి గుజగుజ యైరి డస్సి, రొల్లఁ బోయిరి వెగ్గిరి తల్లడిలిరి
సిగ్గుపడి రొచ్చపడిరి యిస్సియిసి యైరి, తారకునిచేత మునులు బృందారకులును. 10

ఉ. ఇట్టివిధంబునన్ విబుధు లెప్పుడునుం గనుఁగాపులట్లు ము
న్నిట్టియఁ జేసిచేసియును నేసరి యింద్రుఁడు మున్నుగాఁగ ది
క్కట్టిటు లున్నమా కనుచు నేగిరి పద్మజుఁ గూర్చి యేగి నా
పెట్టిరి హస్తముల్ మొగిచి పెద్దయెలుంగునఁ దద్గుణస్తుతుల్. 11

వ. జయ జయ జగన్నాథ! జగజ్జననస్థితిసంహారకర! జంభారిప్రముఖనిఖిలబర్హిర్ముఖశిఖామణీమయూఖమంజరీరంజితపాదపీఠ! జలజాసన! జాహ్నవీప్రముఖసకలతీర్థతీర్థసంపూర్ణస్వర్ణకమండలుధర! జపతపోనిష్ఠాగరిష్ఠమునిమనోధిష్ఠాన! ఋగ్యజుస్సామాథర్వణమయనాసానిశ్వాస! హిరణ్యగర్భ! భూర్భువస్స్వస్త్రయీశుకీపంజర! నిరంజన! భారతీవిహారసౌధాయమానచతుర్వదన! సనాతన! సనత్కుమారజనక! శతానంద! శాశ్వత! విశ్వతోముఖ! నిర్వికల్ప! నిరీహ! నిరాకార! ఓంకారగమ్య! అదిగ్దేశకాలవ్యవచ్ఛేదనీయ! ఆదిమధ్యాంతశూన్య! అవ్యయ! అవాప్తసకలకామ్య! అనంత! అద్వితీయ నిరస్తసమస్తోపాధిక! సచ్చిదానందస్వరూప! నమస్తే నమస్తే నమః. 12

సీ. సృష్టికి నటమున్న చిన్మాత్రసంశుద్ధిఁ గేవలాత్మత్వ మంగీకరించి
పిమ్మట మూర్తిప్రభేదంబు వహియించు గుణసంవిభక్తి కారణము గాఁగ
నీళ్లలోఁ నూఁదితి నిఖిలప్రపంచమై పెరుఁగంగఁ జాలిన బీజ మొకటి
మూఁడవస్థల జగంబున కుద్భవస్థితి సంహారములు లీల సల్పు దీవ
తే. నీమునిట్టూర్పు గాడ్పులు నిగమపఙ్క్తు, ప్రణవమంత్రాక్షరము నీకు భద్రపీఠి
విలయకాలంబు నీనిద్ర విశ్వమునకు, నీప్రబోధంబ యుదయంబు నిఖిలమునకు. 13
తే. అవధరింపుము విన్నపం బాదిపురుష!, యవధరింపుము మమ్ము లోకాధినాథ!
తడవు సేయక రక్షింపు తమ్మిచూలి!, తారకుఁడు మమ్ముఁ బెక్కుదుర్దశలఁ బెట్టె. 14
చ. పడితిమి కుక్కలుంబడిన పాటులు దుర్భర మైనవృత్తి వె
న్బడితిమి గర్భయాచకులభంగి దరిద్రత నట్టుకొంచు లోఁ
బడితిమి పాలలోఁ బడినబల్లులకై వడి నెల్ల వెంటలం
జెడితిమి వేయునేల సరసీరుహసంభవ! దుష్టదైత్యుచేన్. 15
తే. తారకుం డెవ్విధంబున ధ్వంస మొందు, నెట్టు బ్రదుకుదు మేము మాకేది దిక్కు
చిత్తగింపుము దేవ! సంశ్రితజనార్తి, హరణపారీణ! కరుణారసార్ద్రహృదయ! 16
వ. అని కరుణంబుగా విన్నవించిన హిరణ్యగర్భుండు ప్రసన్నుండై బృందారకులను మహర్షులనుం గనుంగొని యి ట్లనియె. 17
సీ. వెఱవకుం డింద్రాదివిబుధపుంగవులును శాండిల్యభృంగాదిసంయములును
నస్మద్వరప్రభావానుభావంబున వాఁ డింతవాఁ డయ్యె వాఁడి మిగిలి
విషవృక్ష మేనియు వృద్ధిఁ బొందఁగఁ జేసి తనకుఁ గాఁ జెఱుకుట తగవు గాదు
పార్వతీదేవికి భవున కుద్భవ మైన తేజంబు వాని మర్దింపఁ గలదు
తే. తండ్రి యగుదక్షుమీఁద క్రోధంబువలన, యోగనిర్ముక్తదేహ యై యుద్భవించి
పెరుఁగుచున్నది హిమభూమిధరగృహమున, నమ్మహాదేవి శివుఁగూర్పఁ దను వెఱకెంగి.
వ. ఇంతనుండియు మీకు మేలయ్యెడుఁ బొండని పురందరాదిబృందారకుల వీడుకొల్పి శతానందుండు యథోచితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తిల్లు చుండె నిట్లు దేవతలు భావిశుభసూచకంబు లగుగంధవాహాదినానానిమిత్తంబు లనుసంధించుచు నిజస్థానంబుల కరిగిరి యనంతరంబున. 19
సీ. అటమున్న దక్షకన్యక తండ్రితో నల్గి యోగమార్గమున మేను సుజ్జగించి
యపరజన్మంబున నజ్ఞాతియోనియై [1]యోషధులకు నెల్ల నునికిపట్టు
మేరుమందరవింధ్యపారియాత్రాదిసుప్రథితాద్రిసంబంధబాంధవంబు

1. అఖిల భూభరణ క్రియాక్షమంబు.

నైననీహారశైలాధినాథునకును బితృదేవతలకన్నబిడ్డ యైన

తే. మేనకాదేవి కుదయించె మేలువేడ్క, నబ్ధిచెలికాఁడు మైనాకుఁ డన్న కాఁగ
నభిజనాఖ్య పార్వతి యన నఖిలజనని, యాదిశక్తి పురారియర్ధాంగలక్ష్మి. 20

క. పావనజంగమభువనవిభావన మై విశదవశదిశాంతర మై యా
దేవి యుదయంబు నొందిన, యావేళం గుసుమవర్ష మంతటఁ గురిసెన్. 21

తే. జనని విద్యుల్లతాభ మహాచ్ఛాయ గలిగి, క్రొత్త యుదయించినట్టిమహాకాంతువలనఁ
గారుకాలంబుమణిశలాకయును బోలె, నొప్పెడువిదూరభూమికి యుద్ది యయ్యె.

వ. అనంతరంబ ప్రతిదినవర్ధమాన యై లబ్ధోదయ యగుచంద్రరేఖయుంబోలె బంధుజనంబులకుఁ బ్రమోదంబు సంధించుచు మందాకినీసైకతవేదికాస్థలంబులఁ గందుకక్రీడ సల్పుచు నుపదేశకాలంబుల విద్యలు నేర్చుచు బాల్యంబుఁ గడపి నేత్రోన్మీలనంబు సేసినచిత్రంబునంబోలె యౌవనవిభక్తం బై యభ్యుదయం బై యభ్యున్నతాంగుష్ఠనఖప్రభావిక్షేపంబున రాగంబు వెడలం గ్రక్కునవియుం బోనిచరణప్రవాళంబులు వృత్తానుపూర్వంబు లై యనతిదీర్ఘంబు లగుజంఘాప్రకాండంబులును వేదండశుండాదండంబులకు వైదండికంబులై యొప్పారునూరువులును మేఖలాకలాపమధ్యకీలితమహేంద్రనీలమాణిక్యకిరణరేఖయుంబోలె నాభిరంధ్రంబునం బుట్టి మీఁదికి నిగుడ రాజిల్లురోమరాజియును నవయౌవనారోహణార్థంబు మన్మథుండొనర్చిన మణిసోపానంబులంబోనివళీవిభంగంబులును గుచుల్లో నిండఁ బలుకం బండిన మారేడుపండ్లగారామఁ జేయుచుగబ్బిగుబ్బలబెడంగులును నభినవశిరీషకుసుమసుకుమారంబు లగుబాహువులును ధర్మబంధురం బగుకంధరంబును సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబంబుడంబు విడంబింపం జాలు నాననంబును గావియగుమోవియును నూఁబూవువంటి నాసికయుఁ నిద్దంపుటద్దమ్ములకుఁ దోడిముద్దు లగుముద్దుచెక్కులును సుమకోదండవల్లీమతల్లు లగుకటివంక బొమలును విదియనాఁటిచందురునకుం గదిసి చుట్టం బగులలాటపట్టంబును గొదమతుమ్మెదచాలుఁ బురుడింపం జాలునీలాలకంబులును నొప్ప సర్వోపమాద్రవ్యసముచ్చయం బగుసౌందర్యంబు సేకత్రావస్థానదిదృక్షచే విరించి సాక్షీకరించి యథాప్రదేశనివేశితంబుగ నొనర్చెనో యనం దల్లిదండ్రులకు నామోదంబు నాపాదించుచుండ నొక్కనాఁడు నారదుండు సనుదెంచి. 23

క. త్రిభువనమోహన యగున, య్యిభగమనం జూచి పర్వతేశ్వరునిమహాసభలో నిట్లని పలికెను, శుభవచనప్రౌఢి మెఱయ సురముని యొలమిన్. 24

సీ. ఈనీరజాతాక్షి మేనిలో సగపాలు గణుతింప మగపాలు గాఁగ నున్న
దీపల్లవాధరశ్రీపాదపద్మంబు నొరయు నొక్కొక్కమా టుడుగణేశుఁ

డీకాంతతోడ మందాకినీవాహిని సవతి గాఁ గల దేమిచంద మనను
నీలశాతస్విక నీ కేడులోకంబు లభిరామకేళిహర్మ్యంబు లగును
తే. నిండువేడుకఁ గాంచు నీనీలవేణి, కొమ్మ టేనుంగుమొగ మైనకొడుకుఁ గుఱ్ఱ
న త్తయును మామయును లేనిరిత్తయింట, మనువు మనిపెదు నీయింతి మగనితోడ. 25
ఉ. మాటలు వేయు నేమిటికి మంగళలక్షణలక్ష్మి యైనయీ
జోటికి భర్త కాఁ గలఁడు సోమకిరీటుఁడు సర్వదేవతా
కోటికిరీటకోటిపరిఘుంచితగవ్యమణిద్యుతిచ్ఛటా
పాటలపాదపీఠుఁ డగుపట్టి కృతార్థుఁడ వైతి భూధరా. 26
వ. అనిచెప్పి నారదుండు చనియె నంతనుండి హిమవంతుండు నివృత్తాన్యవరాభిలాషుం
డై యయ్యోషారత్నంబు శేషభూషణునకు నీ నిశ్చయించియు నభ్యర్థనాభంగ
భయంబునం జేసి 27
క. త న్నడుగ రానిశివునకుఁ, గన్నియ నిట్లిత్తు నతనికారుణ్యము నా
కెన్నఁడు సిద్ధించునొ యని, యన్నగపతి యాత్మఁ దలఁచె నౌత్సుక్యంబున్. 28
వ. అంత విరూపాక్షుండు దక్షరోషంబు కారణంబు గా దాక్షాయణి శరీరమోక్షంబుఁ
జేసినది మొదలుగా సర్వసంగపరిత్యాగంబుఁ గావించి యపరిగ్రహుం డై. 29
సీ. గంగాప్రవాహసంక్షాళితాభ్యున్నత రుద్రాక్షదేవదారుద్రుమంబుఁ
గస్తూరికాకురంగజనాభిపరిమళ శ్లాఘ్యేందుకాంత పాషాణతలముఁ
గిన్నరద్వంద్వసంభిన్నపంచమరాగ [1]మూర్ఛనాలాపసమ్మూర్ఛితంబు
నిర్యన్మహావేగనిర్ఝరీఘూత్కార ఘుమఘుమాయితదిశాగోళకంబు
తే. నైనహిమశైలపాదంబునందు నియతిఁ, దపము సేయంగ మదిలోనఁ దలఁచి విడిసెఁ
బ్రమథవర్గంబుఁ దానును బసవఁ డపుడు, కృత్తివాసుండు విషయనివృత్తిఁ దగుచు.
తే. ప్రమథు లెల్లరు విడిసి రప్పర్వతమునఁ, జంద్రకాంతశిలామణిస్థలములందు
నమరియుండు నమేరువృక్షములనీడ, భూర్జత్వక్చర్మపరిధానములు ధరించి. 31
చ. బసవఁడు అంకె వైచి హిమపర్వతచారువనాంతరంబులం
బసిరిక మేసి నిర్ఝరులఁ బాటెడుతియ్యనినీరు గ్రోలి క్రొ
వ్వెసఁగ ఘనాఘనధ్వనుల నుల్లస మాడెడుఁ దత్పురంబునన్
బ్రసభగతిన్ మృగేంద్రములు భద్రగజంబులు భీతిఁ జెందఁగన్. 32
తే. ఆత్మమూర్త్యంతరం బైనయగ్నిదేవు, నర్చనము సేసి నియతి నయ్యష్టమూర్తి
బహుతపోవ్రతనియమైకఫలవిధాత, తపముఁ జేసెను మది నొక్కతలఁపుఁ జేసి. 33

1. నిర్యన్మహావేగ నిర్ఝరాంబు, పతితప్రతిధ్వానభంగోరు ఘుమ ఘుమ ఘుమ ఘుమాయత.

తే. అపుడు హిమవన్నగేంద్రుఁ డత్యాదరమున, నతిథి యై యున్న శంభున కర్చ లిచ్చి
తత్సమారాధనక్రియార్థమునఁ బంచె, నిజతనూజ సఖీసమన్వితము గాఁగ. 34

క. రమణి తపోవ్రతచర్యా, సమధికవిఘ్నంబ యనుచుఁ దలపోసియు శీ
ఘ్రము నైకొనె శివుఁడు వికా,[1]రము లేక మదిం దపంబు రమణీమణియున్. 35

సీ. పాటించుఁబువ్వులు పల్లవంబులుఁగోయుఁ గుశపవిత్రంబులుఁ గూడఁబెట్టు
నాపగ రహిమీఱ నర్ఘ్యోదకములును నుపకరణంబులు నొయ్యఁ జేర్చు
వేదికాసమ్మార్జవిధి నివర్తించును లీలమై రంగవల్లిక లొనర్చుఁ
గల్పించు నెస్సగా గంధాక్షతంబు లుత్పాదించు ధూపదీపాదికములు

తే. ప్రత్యహంబును హిమధరరాజతనయ, భవునిపదపద్మములమీఁద భక్తి గలిగి
తచ్ఛిరశ్చంద్రచంద్రికాస్తబకశైత్య, శాంతపర్యటనక్రియాశాంతి యగుచు. 36

వ. అక్కాలంబునం దొక్కనాఁడు స్వర్గలోకంబునఁ బాకశాసనుండు కల్పానోకహం
బులనీడలఁ జింతామణి వేదికాస్థలంబులందు బృందారకులు పరివేష్టింపఁ బేరోలగం
బుండి దివిజకార్యార్థసంసిద్ధిఁ బొంద మనంబునందుఁ గందర్పునిం దలంచిన. 37

సీ. కాంతాజనంబుల కలికివంకబొమలతోఁ బ్రతివచ్చు పుష్పచాపంబుతోడఁ
గోకిలవ్రాతంబు గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగించు క్రొమ్మావి చిగురాకుగొడుగుతోడఁ
రతిదేవినిడుసోగఁ గ్రాలుకన్నులడాలుఁ దలపించు మీనకేతనముతోడ
భుజగలీలావతీభుక్తశేషము లైన గంధవాహకిశోరకములతోడఁ

తే. జందురునితో వసంతమాసంబుతోడ, రాజకీరరథం బెక్కి ప్రాభవమున
వచ్చె వలరాజు చిత్తానువర్తనముగ, సంభ్రమముతో మహేంద్రు నాస్థానమునకు. 38

ఉ. పక్షము పెంపునం గుసుమబాణునిమీఁద నె వ్రాలె దేవతా
ధ్యక్షుని వేయికన్నులును దక్కిన వేల్పుల నుజ్జగించి సూ
క్ష్మేక్షికఁ జూడఁ గార్యగతి యిట్టిదయా ప్రభువుల్ ప్రయోజనా
పేక్ష నొకప్పు డాశ్రితుల[2] పేర సమంచితగౌరవోన్నతుల్. 39

క రా యిటు రమ్మని చేతికిఁ, జే యిచ్చు ప్రమోదరేఖ చిగురొత్త మరు
న్నాయకుఁడు నిల్పె సుమన, స్సాయకు సరిగద్దెమీఁద సౌహార్దమునన్. 40

వ అప్పుడు. 41

తే. పతిప్రసాదంబుఁ దనమౌళిపై ధరించి, మహితవినయావనమ్రుఁ డై మన్మథుండు
సంగతంబుగ హస్తాంబుజములు మోడ్చి, విస్ఫురోక్తుల నిట్లని విన్నవించె. 42

వ. దేవర నన్నుఁ దలంపున నవధరించిన కారణం బేమి యానతిమ్ము. 43

---

1. రము లుత్తమమతుల కెట్లు రాఁగానేర్చున్. 2. కీర.

సీ. ఎవ్వండు నీపదం బెలమి నుద్దేశించి యతిఘోరమగు తపం బాచరించె?
నెవ్వఁడు నీచిత్త మెరియించుచున్నాఁడు కైవల్యపదవికైఁ గాలుసాఁచి?
యెవ్వండు గురునీతి కేపాకమును బొంద కుద్దండరీతి మాఱొడ్డి నిలిచె
నెవ్వండు దంభోళిహేతినిర్ఘరధారఁ దలఁచె నీలోత్పలధారఁ గాఁగ
తే. వాని భంజింతు నాతనినూన మడఁతు, నతని నిర్జింతు నాతని నతకరింతు
నానతిమ్ము మహేంద్ర! నాయట్టిహితుఁడు, నీకుఁ గలుగ నసాధ్యంబు నెగడు నెందు.
తే. ఏకభర్తృవ్రతస్థయై యోలతాంగి, నీకుఁ [1]జేయూడుధర్మంబు విలువరించె
నది వినిర్ముక్తలజ్జయై యమరరాజుఁ, జేయుఁ గాత స్వయంగ్రహాశ్లేషణంబు. 45
తే. ప్రణయకోపప్రశాంతికై పాదపతితు, నిన్ను నేపువుఁబోఁడి మన్నింప దయ్యె
నాలతాంగిఁ బ్రవాళశయ్యాశరణ్య, దేహఁ గావింతు విషవు సందేహ [2]మింద్ర. 46
కం. నీవజ్రము సుఖముండుం, గావుత దివ్యాస్త్రశాలికామధ్యమునన్
దేవేంద్ర! చెఱకువింటం, బూవులు శరములుగ నే రిపుల నిర్జింతున్. 47
వ. నీప్రసాదంబున మలయానిలంబుప్రాపును వసంతంబుసహాయంబును నిండువెన్నెల చెలిమియుం గలుగఁ బినాకపాణి యగువాఁడు నైన జయింపం జాలుదు నని తలంతుం దక్కినవారు నాకెవ్వరు నెంత యని యుత్సాహంబునం బల్కినం బురందరుండు సంకల్పితార్థంబు సఫలం బయ్యెనని యంతరంగంబున సతోషించుచుఁ గంతున కిట్లనియె. 48
సీ. సంకల్పసంభవ సమకూర్తు పట్టనే యరుగంగ నీ కసాధ్యంబు గలదె
యటుకాన కానిమహాకార్యభరమునం దేము నియోగింతు మిపుడు నిన్ను
ధరణిభారధురీణతాప్రౌఢి కని కదా తను మోఁచు శేషునిఁ బనిచెను హరి
విబుధకార్యార్థంబు విశ్వేశ్వరుఁ గుఱించి యరుగంగవలయు నీ వధికభక్తిఁ
తే. గుధరకన్యను శశిమౌళిఁ గూర్పవలయుఁ, బార్వతీపరమేశ్వర ప్రభవ మైన
దివ్యతేజంబు సేనాపతిత్వ మొంది, జయముఁ గాంచు నని చెప్పె జలజభవుఁడు. 49
వ. హిమాద్రిపాదంబున దేవదారువనంబున నియతాత్ముఁడై పరబ్రహ్మానుసంధానంబు సేయుచు నంధకారాతి తపంబు సేయుచున్నవాఁడు పార్వతియుం హిమవన్నియోగంబున నీశ్వరునకుం బాయక పరిచర్య సేయుచున్నయది యీవార్త సకలలోక వృత్తాంతవిజ్ఞానార్థంబు పంపిన యప్సరస్త్రీప్రణిధివర్గంబువలన వింటి నిది కార్యక్రమంబు. 50
తే. ఇది యనన్యసాధారణ మిది యవశ్య, మిది పరోపకృతిక్రియాభ్యుదయశాలి

1. జేయాక. 2. ముద్ర.

చేయు మిప్పుని సంకల్పసిద్ధి గాఁగ, బాహువిక్రమపారీణ! పంచబాణ! 51

తే. కోరి యభ్యర్థనము సేయువారు సురలు, కార్య మూహింప మూఁడులోకమ్ములకును
[1]నతిశుభము కృత్యమో యల్ప మైనఁ గాదు, కామసంస్ప్రహణీయవిక్రముఁడ వీవు.

వ. హరుశాసనునకు సమీరంబుంబలె మధుమాసంబు సహాయం బగు గాత మర్థలాభం బును క్షేమంబును బునర్దర్శనంబు నయ్యెడు మని దీవించిన దేవేంద్రునియానతి ముత్యాలసేసఁ బోలె శిరంబునఁ దాల్చి యైరావణకుంభికుంభాస్ఫాలనకర్కశం బగు కరంబున వాస్తోష్పతి తన్నుసంస్పర్శించి గౌరవించిన మన్మథుండు మధుసహాయుం డై హిమవత్పర్వతంబు చేరం జనియె నాసమయంబునందు. 53

చ సకలవనంబులందుఁ గలసంయమికోటి తపస్సమాధిని
ష్ఫలఁ బ్రతికూలవర్తి యయి షట్పదకోకిలరాజకీరజా
లకములతోడఁ గూడ ఝషలాంఛను నెచ్చెలికాఁడు వచ్చె వా
రక మధుమాసరాజు నవరాగసమంచితపల్లవాస్త్రుఁ డై. 54

తే. ఉత్తరాభిముఖుం డైనయుష్ణరశ్మి, చంద మీక్షించి దక్షిణాశాపురంధ్రి
గంధవాహంబు దీర్ఘదీర్ఘంబు గాఁగఁ, జాఁగ విడిచెను విరహనిశ్శ్వాసధార. 55

శా. ఆమూలాగ్ర మశోకపాదపము ప్రత్యగ్రప్రవాళావళి
వ్యామిశ్రంబుగఁ బూచె నప్పు డటు నీహారాద్రికుంజంబునన్
భామాకోమలపాదపంకరుహసంపర్కం బపేక్షింప కు
ద్దామం బైనవసంతజృంభణము సత్త్వం బొప్ప దీపింపఁగన్. 56

తే. చివురుగఱితోడ లేమావిపువ్వులు శరముఁ, జేసి మధుమాసకాలంబు చిత్తజునకు
నళికులంబుల పేర నామాక్షరములు, వరుసతో నిల్పె ననఁ బొల్చె వానియందు. 57

క. నవకము లగుములు మోదువుఁ, బువు మొగ్గలు విపినవీథిఁ బొల్పెసలారెన్
దివుట వసంతుం డనుప, ల్లవుఁ డిడినఖక్షతంబులకు సరి యగుచున్. 58

తే. చెమట కింపురుషస్త్రీలచెక్కులందుఁ, గ్రమ్మి మృగనాభిపత్త్రభంగంబుఁ గరచెఁ
జందనద్రవ మిం పయ్యెఁ జన్నుఁగవకు, నలరుఁ బన్నీటితో గుహ్యకాంగనలకు. 59

వ. అప్పుడు వనౌకసు లగుతాపసు లతిప్రయత్నసంస్తంభితక్రియారంభులును మదనుండు సమారోపితపుష్పచాపుండును మధుకరంబులు కుసుమపాత్రపరిపూర్ణమధురసగండూష సముపలాలితప్రియాసందోహంబులును మృగంబులు మృగీకండూయనపరాయ ణంబులును నై యుండిరి వెండియు. 60

ఉ. పంకజరేణుగంధి యగుపల్వలవారిఁ గరేణు విచ్చె ని

---

1. గర్మమున హింస ఫలమైనఁ గానరాదు.

శ్శంక మదావళంబునకు గంధగజంబును బద్మినీమృణా
లాంకుర మర్ధభుక్తము నిజాంగనకుం బ్రియమార నిచ్చె సా
వంకఁ దపోధనుల్ హృదయవత్సలతన్ బ్రియ మంది చూడఁగన్. 61

ఉ. దేసికగాన(ని)మార్గములఁ దిన్ననిరీతులఁ బాడిపాడి యా
శ్వాసము నొంది సోలి యరవాడినయంగన మోముఁదమ్మిఁ బు
ష్పాసవఘూర్ణితేక్షణము లల్లనఁ జుంబన మాచరించి యు
ల్లాస మొనర్చెఁ గిన్నరవిలాసి హిమాచలకందరంబునన్. 62

తే. అచ్చరలు పాడుహిందోళ మాలకించి, యిందుమౌళి ప్రసంఖ్యాన మెడలఁడయ్యె
నిర్జితేంద్రియు లైనట్టినియమపరుల, నంతరాయంబు లేమి సేయంగఁ గలవు. 63

వ. అప్పుడు వామప్రకోష్ఠార్పితహైమవేత్రకుం డగునందికేశ్వరుం డభినవవసంతసమయారంభసంభూతమనోవికారంబు లగుప్రమథవీరులభావంబులు భావించి హుంకారంబు సేసి మాను మని యదల్చిన నాశిలానందనుదివ్యశాసనంబునఁ గాననం బెల్ల నిష్కంపవృక్షంబును నిభృతద్విరేఫంబును మూకాండజంబును బ్రశాంతమృగచారంబు నై చిత్రార్పితావస్థానంబునుంబోలె నుండె నేనియు మనోభవుండు ముక్కంటియెదురఁ జక్కటి గాని యొక పక్కియఁగాఁ బురశ్శుక్రంబు నడచువాఁడునుంబోలె మనంబునం జంకుచు నెట్టకేలకు నాజగజెట్టి తపంబు సేయుం చలికొండచట్టుపట్టునకుం జనుదెంచి చుట్టునుం దిరిగియున్న సురపొన్నమోకలనీడ నిల్చి యచ్చోట శార్దూలచర్మంబునం బర్యంకబంధురితపూర్వకాయుండును నుత్తానపాణియుఁ బ్రాణాయామపరుండును నగు నమ్మహాదేవునిపార్శ్వంబునం బుష్పాంజలి పట్టి ధ్యానావసానావసరముం బ్రతీక్షించుచుఁ గించిద్విలంబమానకేసరభరా(ఛదా)భిరామకాంచీకలాపయుఁ గర్ణికారకుసుమతాటంకయుఁ బల్లవావతంసయు నగుపార్వతిం గనుంగొని యిదియ నాకవసరం బని యధిజ్యశరాసనుం డై. 64

సీ. వలుదకెంజడకొప్పు వదలి పీడకయుండఁ బెనుపాఁపతలపాగ బిగియఁజుట్టి
మెడకప్పుతోఁ గూడి మిక్కిలి నలు పైన కమనీయకృష్ణాజినము ధరించి
భ్రూవికారము లేనిపాడవు ఱెప్పలలోని ఘనదృష్టి నాసికాగ్రమున నిల్పి
యోగపట్టికఁ జెంది యొఱ పైననిలుకడ నాసనస్థితబంధ మనువుపఱచి

తే. నిస్తరంగక మైనమున్నీరుపోలె, గర్జితము లేనిఘనఘనాఘనము పోలె
ధ్యాననిశ్చలుఁ డగునిందుధరునిఁ జూచి, ప్రసవనారాచుఁ డతిభయభ్రాంతుఁ డగుచు.

ఉ. ఒయ్యన డాయఁగాఁ జనియె నుగ్రవిలోచనుపార్శ్వభూమికిం
దయ్యుమఱేఁడు సెచ్చెలి యెదన్ భయకంపము నుప్పతిల్లఁగాఁ

దియ్యనివిల్లుఁ బువ్వుములఁ దీర్చినయమ్ములు శౌర్యసంపదల్
వయ్యము గాఁగ భూమిఁ బడ వైచె నిలింపులు చూచి బెగ్గిలన్. 66

క. స్థావరరాజతనూభవ యావేళన, డాయ వచ్చె నభవునిసేవా
హేవాకప్రౌఢిని వన, దేవత లెంతయును నభిరతిం దనుఁగొలువన్. 67

తే. పద్మరాగవిభూషణ ప్రతతిమాఱు, లలి నశోకలతాప్రవాళములు దాల్చి
సింధువారప్రసూనరాజీవరాజిఁ, గమ్రమౌక్తికరత్నశృంగార యగుచు. 68

చ. చనుఁగవప్రేగునన్ మిగులసన్నపుఁగౌ నసియాడఁ గెంపు మీ
ఱిన నునుఁబట్టుఁజేలఁ గటి ఱింగులు వాఱఁగఁ గట్టి భూమిభృ
త్తనయ ప్రసూనగుచ్ఛములు దాలిచి లేఁజిగురుల్ ధరించి వ
చ్చిన నడతీవవోలె నిలిచెం దరుణేందుకిరీటుసన్నిధిన్. 69

తే. తరుణి యందందుఁ గేసరదామకాంచి, జఘనపులినంబు నందుండి జాఱిపడఁగ
మాటిమాటికిహస్తపద్మముల నెత్తు, చచలభావంబుతో నుండె నభవుమ్రోల. 70

ఉ. కమ్మనియూర్పుగాడ్పులగందముఁ గ్రోలఁగ వచ్చి యోష్ఠబిం
బమ్ముసమీపదేశమునఁ బాయక యాడెడు తేఁటిఁ గేళిప
ద్మమ్మున మాటిమాటికి సముంచితవిభ్రమలోలదృష్టి యై
యమ్మదిరాక్షి [1]చిమ్ము దరహాసవికస్వరగండపాళి యై. 71

తే. అఖిలలక్షణసంపూర్ణ యైనయట్టి, యాలతాతన్విఁ జూచి పుష్పాయుధుండు
రమణఁదాఁ బూనుదేవతారాధనంబు, సఫలతం జెందె నని చాల సంతసిల్లె. 72

ఉ. అప్పుడు డాయ వచ్చెఁ దరుణాబ్జకళాధరు గౌరి భక్తితో
నప్పుడు డాసె నీశ్వరుఁడు నంచితయోగసమాధినిష్ఠమైఁ
దప్పక బాహ్యసీమఁ బ్రమదం బెసఁగం బరమంబు సోఽహమై
యొప్పెడుదివ్యతేజము సముజ్జ్వలకోటితటిత్ప్రకాశమున్. 73

క. అసమభయభక్తు లలరఁగఁ, గుసుమంబులు దోయిలించి కోమలి నించెం
గిసలయభంగంబులతో, నసదున నడుము వణఁక మృదుపదయుగులమీఁదన్. 74

ఉ. పల్లవపుష్పభంగములు పాదసరోరుహయుగ్మకంబుపైఁ
జల్లి శ్రవోవతంస మగుసంపఁగిమొగ్గ యొకింత జాఱఁగా
నల్లన మ్రొక్కెఁ బార్వతి భయంబును భక్తియు సంభ్రమంబు సం
ధిల్లఁగ భావి భర్తకు ఫణిప్రభుహారున కంధకారికిన్. 75

క. సరిలేనిమగనిఁ బడయుము, తరుణీ యని పల్కె శివుఁడు తథ్యము యిది యీ

1. చోఁకె.

శ్వరభాషితమునకుం దర, తరములయందైన నన్యథాత్వము గలదే. 76

ఉ. పంచశరుండుఁ దత్పరత బాణవిమోక్షణకాలముఁ బ్రతీ
క్షించుచు గౌరి శంకరునిఁ జేరినయప్పటినుండి యెప్పుడు
న్నించుచునొకో హరుండు తరుణీమణి నంచును వింట నారి సా
రించుచు నుండెఁ జెంత నురరీకృతదైవతకార్యధుర్యుఁడై. 77

తే. ప్రియము శోభిల్లఁగా సమర్పించె గౌరి, పసనిపయ్యెద జాఱ దోఃపల్లవమున
భానుదీప్తులు సీటారి ప్రసన్నమైన, పృథులమందాకినీపద్మబీజమాల. 78

తే. అంబుజాక్షి సమర్పింప నాదరమున, నక్షమాల్యంబు నిటలాక్షుఁ డందుకొనియెఁ
బంచబాణుండు సంధించె నించువింట, నస్త్రరాజంబు సమ్మోహనాశుగంబు. 79

మ. శమనారాతి నివృత్తధైర్యుఁ డగుచుం జంద్రోదయారంభకా
లమునం బొంగిన దుగ్ధసాగరములీలం బక్వబింబాధరో
ష్ఠముఁ గర్ణాంతవిలాసనేత్రము నతిస్వచ్ఛంబునై యొప్పు గౌ
రిముఖాంభోజమునందు నిల్పె సరసప్రేమంబునం జూడ్కులన్. 80

తే. శైలసుతయును భావంబుకీలు దెలిసి, యంగకంబులఁ బులకంబు లంకురింప
వ్రాల్చె నెమ్మోము లజ్జాభరంబు పేర్మిఁ, గేకరాలోకనంబులఁ గెల్లుబులఁగి. 81

వ. అనంతరం బంతకమథనుం డతర్కితం బైన యింద్రియక్షోభంబు బలాత్కారంబుగాఁ గుదియించి, చేతోవికారంబునకుం గారణంబుఁ దెలియం దలంచి దిశాంచలంబులకుం జూపు పఱుపునప్పుడు కట్టెదుర దక్షిణాపాంగనివిష్టముష్టియు నాతతాంగుండును నాకుంచితసవ్యపాదుండునుం జక్రీకృతకార్ముకుండును బ్రహితోద్యుక్తుండునునైన మన్మథునిం గనుంగొని తపఃపరామర్శవివృద్ధక్రోధుండయ్యె నవ్వేళ భ్రూభంగదుష్ప్రేక్షుం బగు నిరూపాక్షునిలలాటేక్షణంబునం జనియించిన సముజ్జ్వలజ్వాలాజాలం బైన కృపీటయోని భువనంబులెల్ల భయభ్రాంతంబులై హాహాకారంబులు సేయ సమీనకేతను శరశరాసనతూణీరంబులతోడం గూడ భస్మంబు చేసెఁ. 82

సీ. నాగభూషణుఫాలనయనానలముచేతఁ బంచబాణుఁడు బిట్టు భస్మమయ్యెఁ
బ్రబలాభిషంగసంప్రభవమోహంబున రతిదేవి యవశయై వ్రాలె ధరణి
యువతిసంసర్గంబు యోగికిఁ ఘ్నం బని యభవుఁ డంతర్ధాన మాచరించెఁ
జెలికాఁడు తన మ్రోల నొలికి బూడిద యైన సామని యేడ్చె నా వఱచినట్లు

తే. గౌరి తనచారుసౌభాగ్యగౌరవంబు, విలువ పోయినచెలువున విన్నవోయెఁ
బర్వతేంద్రుండు నిర్విణ్ణభావ యైన, కూర్మినందన నింటికిఁ గొంచుఁబోయె. 83

వ. అనంతరంబ రతీదేవి మోహాంధోన్మీలితంబు లైనలోచనంబుల నత్యంతప్రియదర్శనుం

డగు ప్రియుం గానక పురుషాకారంబున భూమిం బడియున్న భస్మంబుం గని యిట్లని
ప్రలాపింపం దొడంగె. 84

ఉ. చక్కనివారిలోన నెఱజాణలలో విటరాజకోటిలోఁ
జిక్కనివారిలోఁ గడుఁ బ్రసిద్ధివహించిన నీవు ప్రాణముం
దక్కినచోట నీమనసు ధైర్యమున న్విసిమింతురాలు గా
నక్కట! పుష్పసాయక! మహాకఠినాత్ములవో మృగేక్షణల్. 85

మ. ప్రతికూలాచరితంబు నావలన నల్పం బైననుం గాంచితే
ప్రతికూలాచరితంబు నీవలన నల్పం బైన నేఁ గంటినే
కృత మెన్నండును లేనిచంద మిది లక్ష్మీపుత్ర! నీయందు న
న్నతిదుఃఖాన్విత డించి పోవఁ దగవా యధ్యావపుంబట్టునన్. 86

క. తలఁతే మన్మథ! గోత్ర, స్ఖలితంబుం జఘనసూత్రకరబంధంబుల్
తలఁచే! మఱియు వసంతో, త్సలకలికారాధనంబుఁ దత్సమయమునన్. 87

క. మెఱయంగ ముసురు కురియఁగ, నుఱుమం బురవీథులం బయోధరవేళం
దెఱవల రమణులయొద్దకు, నిఱుఁజీకటిదిశల నింక నెవ్వం డనుపున్. 88

సీ. మదిరారసాస్వాదమదవికారంబులు బింబాధరలకు విడంబనములు
ప్రియవియోగంబున బెదరించువాఁ డయ్యె నుడుపల్లభుఁడు నిష్ఫలోదయుండు
కోయిలనోరూరు క్రొత్తమామిడిమోక నవపల్లవంబుబాణత్వ ముడిగె
శుకశారికలు గూడి శోకస్వరంబులఁ బలవింపఁ దొడఁగెఁ దాపంబు గదిరి
తే. మాసములు దుఃఖపడె మధుమాధవములుఁ, జిన్నవలయానిలంబులుఁ జిన్నవోయె
మాట లేటికి వేయు నోమగలరాజ!, విశ్వమున నీవు లే కున్న వెలితి వడియె. 89

తే. హృదయమున నుండి యెప్పుడు హృదయనాథ!
ప్రియముఁ జెప్పెద ననుటెల్ల భేషజంబు
హృదయమున నుంట నిజమేని మదన యెట్లు
భస్మమైతివి? నే నెట్లు బ్రదుకఁ గంటి? 90

వ. మన్మథ! మధురాలాపనిసర్గపండితంబు లగుగండుంగోయిలల నేలొకొ భువనం
బులకు రాయభారంబు పంపవు? ప్రణిపాతయాచితంబు లగుగాఢోపగూహనంబులు
మఱచితే? యార్తవం బగుకుసుమప్రధానంబు నాయంగంబులం దిది నీవు రచి
యించినది కదా? దక్షిణేతరం బగుమదీయచరణంబు లాక్షారాగపరికర్మంబునకుం
దగదొకో? పతంగమార్గంబున నింగలంబునం బడి భవదంకంబాశ్రయించెదఁగాక
మదనుండు లేక రతీదేవి జీవించు నను నపవాదంబు లోర్వవచ్చునే! నీసుహృదీశ్వరుం

డయినవసంతుం డెచ్చట నున్నవాఁడు? పటుక్రోధరేఖానటద్భ్రూభంగభీషణముఖుం డగులలాటలోచనులోచనంబుచిచ్చున నతండును వెచ్చి నిన్నుఁ గూడెనే యని యనేక ప్రకారంబులం బలవింపఁ దత్పరిదేవనాక్షరంబులు బాణపాతంబులంబోలి తూఱ నాటుటయుం నెంతయు నొచ్చి యమ్మధుమాసం బక్కుసలయకోమలికిం బుట్టినమహా వ్యసనం బూరార్పం జేర వచ్చుటయుం. 91

సీ. క్రొమ్ముడి కైపెక్కి కుసుమంబు లుమియుచు నవటుప్రదేశంబునందుఁ బొరల
జేవురించిన లేఁత చెక్కుటద్దంబులఁ దాటంక యుగళంబు తన్నియాడ
నాక్రోశపరిదేవనాక్షరవ్రాతంబు కంఠగద్గదికచేఁ గ్రక్కుపడఁగ
హారినీలములచాయ నక్షిగోళమ్ముల సొబగుగాఁ గన్నీటిసోన గురియ

తే. ముత్తియంబులు పేరులు మఱిసిపడఁగ
హాస్తముల వీఁగుఁ జనుదోయి యడచుకొనుచు
సంబెరం బిచ్చె రతిదేవి శంబరారి
కమలినవసంతు నెదుట దుఃఖార్త యగుచు. 92

వ. ఇవ్విధంబున నారామ పేరామనియెగుట నెమ్మనంబునఁ బేరామనియై వర్తిల్లునార్తి సంబెరంబిచ్చి సొమ్మసిలంబోయి లేచి వసంతునిం గనుంగొని మాధవ! నీచెలికానిం జూడు కపోతకర్బురం బైనభస్మం బైనవాఁడు! నీవు వచ్చుట యెఱుంగండు సుమ్మీ! ససురాసురం బైనజగంబు బిసకంతుగుణం బైనకోదండంబునం గలగుండ్లు వెట్టు నిట్టి జగజెట్టియుం గలండే? యతిపరుషపవనసంపాతాహతం బైనదీపము నుంబోలె నీపరమమిత్త్రుండు క్రమ్మఱిలండు సుమ్మీ! నాపాపంబునంజేసి విధి వెలి గాఁ గొన్ననవిలుకానిం గొనిపోయె. నీవును బరమమిత్త్రుండవు గావున నన్నును నగ్నిముఖంబున నీసఖుం గూర్పం బాడి. "శశితోడంగూడఁ గౌముదియు మేఘం బుతోడంగూడ మెఱుంగు" ననుట సకలసమ్మతంబు. కుసుమశరుశరీరభసితచూర్ణంబు శరీరంబునం దాల్చి నామేను విభావసునందు వేల్చెదం గిసలయతల్పంబులకు నిట మున్ను సహాయుండ వగునీకుఁ జితి పేర్పంజాలవచ్చెనే యని పల్కి శోకావేశంబున వెండియుం. 93

సీ. హస్తయుగ్మము మోడ్చి ప్రార్థించి పలికెదఁ దమ్ముఁడా! నా కిమ్ముఁ దగఁ జితాగ్ని
మందమందంబుగా మలయానిలంబులు వెరవుతో మండంగ విసరుఁగాతఁ
బరలోకతృప్తికై బంధు లిద్దఱకును ధర్మోదకం బిండు తమ్మితేనె
సహకారమంజరీచరుపిండకబళంబు పెట్టుండు మాతుసై పికము ముట్టఁ

తే. దేనె పెట్టుండు కస్తూరి దీర్చి యచటఁ, జేర గొజ్జంగపూనీటఁ జెంబు లిడుఁడు

నన్ను వలరాజుఁ దలఁచి మన్నన దలిర్పఁ, దగ సమర్పణ చేయుఁడు దంపతులకు.

వ. అని తెంపుసేసి యగ్నిప్రవేశంబున కాయిత్తంబై యున్నసమయంబున రతి నుద్దేశించి యాకాశవాణి యోమన్మథపత్నీ! సాహసంబు వలవ దుడుగుము. నీకుం జేరువన మేలుగాఁగలయది నీమగఁడు కందర్పుండు భుజాదర్పంబునం గన్నుఁ గానక కనక గర్భుని సమావిర్భూతమనోవికారునిం జేసి తనకుమారికయం దతనికిఁ గాఁగాని తలంపుఁ బుట్టించె. కన్నియంగవసిన తనయన్యాయంబునకుం దాన రోసి సరసిరుహాస నుం డీసునంబుట్టించినవాఁడు కుసుమశరుండుకదా! యద్దురాత్ముండు హరకోపా నలంబున భస్మం బగుం గావుత మని శపించిన నది కారణంబుగాఁ బ్రద్యుమ్నున కిద్దురవస్థ తటస్థించె. 95

ఉ. ఎప్పుడు పెండ్లియాడుఁ బరమేశ్వరుఁ డద్రితనూజ వేడ్కతో
నప్పుడు లబ్ధసౌఖ్యుఁ డయి యంబికప్రార్థన నాసదాశివుం
డెప్పటియట్ల సర్వభువనైక ధనుర్ధరునిం బ్రియుం బ్రియం
బొప్పఁగ నిచ్చు నీకు మది నొందు తలంపకు నమ్ము మాత్మలోన్. 96

వ. అని యదృశ్యరూపం బైనభూతంబు రతీదేవిమరణవ్యవసాయబుద్ధి మందీభవింపం జేసెఁ గుసుమాయుధబంధుం డగువసంతుండును నావృత్తాంతంబునకు సంతసించి యక్కాంత నూరార్చి నాశాపాంతం బవలంబించి శంబరారిపత్నియుం గౌరీకల్యాణ కాలమ్ముం బ్రతీక్షించుచు విరహక్షీణం బైనశరీరంబు రక్షించుకొను చుండె నంత.

ఆశ్వాసాంతము

ఉ. మంకణమానివంశమణిమండన! కాంచిపురీనివాస! యే
ణాంకకిరీటదివ్యచరణాంబుజసేవక! వైరిభద్రనా
గాంకుశ! హారహీరదరహాసవిపాండురకీర్తిచంద్రికా
లంకృతదిగ్విభాగ! శుభలక్షణ! వారిరుహాయతేక్షణా! 98

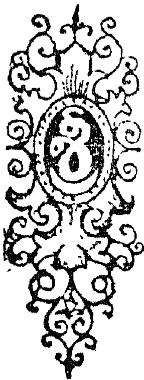
క. కరదీపదానశోభిత, బిరుదాంకిత! యంబునిధిగభీరసుహృదయా!
హరచరణకమలపూజా, పరతంత్రస్వాంత! వంశపావనచరితా! 99

మాలిని. మాచమాంబాసుతా! మానదుర్యోధనా, యాచకాభీప్సితత్యాగచింతామణీ!
ధీచతుర్వర్గ యాస్తిక్యసంజన్నిధీ!, లోచనాంభోరుహాలోలలక్ష్మీకళా! 100

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాథపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ నామధేయ ప్రణీతం బయినహారవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ

దృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ కావేరీవల్లభ!
లోకస్తవనీయ! సర్వలోకాశ్రయ! ద
ర్వీకరభూషణభక్త! సు
ధీకలితవివేక! యవచిదేవయతిప్పా! 1

వ. ద్వితీయవిలాసం బైనగౌరీకళ్యాణం బాకర్ణింపుము. 2

తే. అవ్విధంబునఁ దనమ్రోల నసమశరుఁడు, తనకుఁగా నీశ్వరునిచేత దగ్ధ మైన
ధరణిధరకన్య నిందించెఁ దనదురూపుఁ,బతులు మెచ్చనిచెలువు నిష్ఫలమ కాదె. 3

వ. అనంతరంబ వసుంధరాధరకన్య యవంధ్యప్రతిజ్ఞయై తపస్సమాధినియతత్వంబు వహియింప నిజాభిప్రాయంబు మేనకాదేవి కెఱింగించిన 4

ఆ. గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని యమ్మహీధర, సార్వభౌముదేవి చతురభంగి
బుజ్జగించి కూర్మి పొంపిరివోవంగ, హితమితోక్తిఁ బుత్త్రి కిట్టు లనియె. 5

ఉ. ఎక్కడ లేరె వేల్పులు సమీప్సితదాతలు ముద్దుఁగూన! నీ
వెక్కడ? ఘోరవీరతప మెక్కడ? యీపటుసాహసిక్యముల్
తక్కు శిరీషపుష్ప మవధానపరత్వమునన్ మధువ్రతం
బెక్కిన నోర్చునో విహగ మెక్కిన నోర్చునొ నిశ్చయింపుమా. 6

తే. అని నివారించె గిరిపత్ని యనుఁగుఁగూఁతుఁ, బార్వతియుఁ దల్లిమాటఁ జేపట్ట దయ్యె
నీప్సితార్థంబునకుఁ [1]బాఱుహృదయరుచియు, నిమ్నమున కోడిగిలునీరు నిలుపరాదు. 7

వ. అంత నాచంద్రానన సఖీముఖంబున నిజమనోరథంబుఁ దండ్రి కెఱింగించి యమ్మ హానుభావుచేత నరణ్యానివాసమునకును ఫలోదయాంతం బైనతపస్సమాధికిని నానతి వడసి దృఢప్రతిజ్ఞానిర్వాహంబున. 8

ఉ. భూధరరాజకన్య మణిభూషణముల్ దిగఁద్రావి యీశ్వరా
రాధనకేళికౌతుకపరాయణ యై ధరియించెఁ బాండుర

---

1. జాఱు.

త్యాధృతిపూర్వకంబుగఁ బ్రగాఢపయోధరమండలీసము
త్స్వేదవిశీర్ణసంహతుల నేలుమహీధరవల్కలంబులన్. 9

తే. చంచరీకాంగనాగరుచ్ఛాయ నేలు, కుటిలకోమలతరదీర్ఘకుంతలములు
మడమ లంటఁగ నిడుపాటిజడలు [1]గట్టి, పాశుపతదివ్యదీక్షఁ జేపట్టె గౌరి. 10

సీ. ముత్యాలమొలనూలు మురువుసూపెడునట్టి జఘనంబుపై వల్కాజి నవధరించెఁ
గందుకక్రీడపై గారాబు పచరించు హస్తాబ్జములఁ బూనె నక్షమాల
కస్తూరికాంగరాగములతో విలసిల్లు తనువల్లి హత్తించె ధవళభూతి
బొమ్మపెండిలిపాటఁ బ్రొద్దుపుచ్చు నెలుంగు నీలకంఠస్తోత్రనియతిఁ గూర్చెఁ
తే. బసిఁడికమ్ములయందంపుఁ బట్టుచేల, కొంగుచాటున వర్ధిల్లుకుచభరమున
గంతఁగా వైచెఁ బులితోలుకళవసంబుఁ, బరమకళ్యాణి గిరిసార్వభౌమతనయ. 11

తే. హంసతూలికపాన్పుపై నలరుమొగ్గ, యొత్తునును మేను గల్గునీలోత్పలాక్షి
బాహువల్లితలాఁడగాఁ బవ్వళించె, శైలపాషాణపట్టికాస్థండిలమున. 12

తే. పాశుపతదివ్యదీక్షావిభాసమాన, దివ్యతేజోవిశేషసందీప్తమూర్తి
కాలతాంగికి శతవృద్ధులైనమునులు, ప్రణతు లగుదురు భావిప్రభావశక్తి. 13

వ. ఇవ్విధంబున ధరశిఖరంబులయందలిహరిణకిశోరంబులకు నరణ్యబీజాంజలినిధానంబునుం దరులతాకుంజంబులకు నిర్ఝరధారాసేకంబును నొనర్చుచుఁ గృష్ణాజినోత్తరాసంగవతియు సర్వాంగభసితాభ్యంగమంగళస్నానయు నై కొంతకాలంబు గడపి కాంతిమంతంబు కడఁగానక తెంపు సేసి మండువేసవిం గనగన మండు నగ్నిముఖంబు నడుమన నిలిచి మధ్యాహ్నకాలంబున నర్కమండలం బాలోకించియు వర్షాకాలంబునఁ బత్త్రపాళీక్షణస్థితంబులును దాడితాధరంబులును బయోధరోత్సేధనిపాతచూర్ణితంబులును ద్రివళీక్షణస్ఖలితంబులును నాభిగహ్వరప్రవిష్టంబులు నగుజలధరజలబిందుధారలం దోఁగియు శిశిరకాలంబునం దివతాళించుకొలంకులలోనం బుక్కిటిబంటినీట నిశాసమయంబుల నిలిచియుం నంబుచుళీ(ళు)కంబులును నుడుపతికరంబులును సురకరువలిం డుల్లినజీర్ణతరుపర్ణంబులును నాహారంబుగా దుష్కరం బైనతపంబు నేయుచుండ నొక్కనాఁడు. 14

మ. అజినాషాఢధరుండు ప్రౌఢతరభాషాలిప్రగల్భుండు నీ
రజబంధుప్రతిమానతేజుఁడు జటారాజిచ్ఛటాతామ్రమూ
ర్ధజుఁ డేకాకివటుండు బ్రాహ్మణుఁడు విశ్రామార్థముంబోలె వా
త్రిజగన్మోహనమూర్తిసన్నిధికి నేతెంచెన్ వసంతంబునన్. 15

తే. ఇవ్విధంబున నేతెంచి యెదుట నిలిచి, గౌరి నాశీర్వదించె నక్కపటవటుఁడు
కలితకోమలనవకుశగ్రంధి యైన, యంగుళీపల్లవంబుల హస్తమెత్తి. - 16

---

1. గట్టెఁ, బాశుపతదివ్యదీక్షఁ జేపట్టె గౌరి.

వ. పార్వతియుం బహుమానపురస్సరంబుగా నయ్యుర్వీసురవటునకు నతిథిపూజ యొనర్చిన నతండును గొండరాచూలి సేయుసత్కారం బంగీకరించి ముహూర్తమాత్రంబు విశ్రమించి మెయివడిచూపునం జూచి ప్రస్తావనోచితంబుగా నిట్లనియె. 17

సీ. సలిలంబు త్రిషవణస్నానక్షమం బౌనె యంభోజపత్రదీర్ఘాయతాక్షి !
కుసుమంబులును నిధ్మకుశపల్లవంబులు సులభంబులై యున్నె సుందరాంగి !
సత్వంబు లన్యోన్యజాతివైరముఁ దక్కి శాంతి వహించి యున్నె చంద్రవదన !
యనుదినంబును దేహయాత్ర కాయిత మౌనె నీవారపాకాది పూవుఁబోణి !

తే. శక్తికొలఁదిఁ దపశ్చర్య సంఘటింతె, ఫలముపై నాస వాగ్రహాబంధ ముడిగి
తామ్రబింబోష్ఠి ధర్మసాధనములందు, నాద్య మగుసాధనంబు దేహంబ కాదె. 18

క. మగువా ! నీ పెంచినలత, చిగురున ముకుళంబు నల్లసిల్లెనె చెపుమా!
పగడపుఁగెమ్మోవివయి, న్నగ వుదయించినవిధంబునం బ్రస్ఫుటమై. 19

క. పంకజలోచన! కరద, ర్భాంకురములు మేసినట్టి యపరాధమునన్
రంకుమదపోతకంబుల, జంకింపవుగా తపఃప్రశాంతి వెలితిగాన్. 20

తే. అభ్రవీథీపరిచ్యుతం బైనయట్టి, యమరతటినీ జలప్రవాహమ్ముకంటె
ధరణిధరరాజు నీచరిత్రంబుకతనఁ, బరమపావనుఁ డయ్యె నోపద్మనయన! 21

వ. సంబంధంబు సాప్తపదీనంబు గావున నింతతడవు నీతోడఁ గదిసి పలుకు చునికిం జేసి యే నాప్తుండఁ గావున నొక్కమాట యడిగెద. బ్రాహ్మణజాతిస్వభావ సులభం బైన చాపలంబుఁ జూచి హెచ్చు గుందాడం బని లేదు. రహస్యంబుగా కుండె నేనిం జెప్పుము. 22

సీ. ప్రథమప్రజానాథ పావనకులమునఁ బ్రభవించి తబల! ప్రపంచసార
సౌందర్యసంపద నడిసన్నదానవు నశ్వరం బైశ్వర్యనైపుణంబు
సౌఖ్యంబు నిరవధి సర్వసామగ్రి నీ యట చేతిభాగ్య మత్యాయతంబు
భాగ్యంబు నీకేమి బ్రాతి యైనది మనోరథ మేమి చెప్పుమా రాజవదన!

తే. దుష్కరం బైనతప మిట్లు తొడరి చేసి, మేను డయ్యించుకొనఁగ నేమిటికి వచ్చెఁ
జిత్తము విచారమార్గంబుఁ జేరఁదెచ్చి, తత్వముఁదెలియఁజెప్పు చూతము మృగాక్షి!

వ. పితృగేహంబున నవమానంబు పుట్టదు గదా! పన్నగఫణారత్నంబుమీఁదఁ జేయి సాఁచువాఁడు గలండే! నిండుజవ్వనంబునకుం దగినవిభూషణంబులు తొలంగంబెట్టి వార్ధకోచితంబు లగువల్కలంబు లెట్టులు ధరించితివి? దేవలోకనివాసంబున కాసప డెదేని నది వృథాశ్రమంబు! నీపుట్టినిల్లు దేవభూమియకదా? తగినవరునిం గామించి సమాధి వహించితి వేని నదియుం నీకుం దగదు రత్నం బొరునిచే నన్వేషింపఁబడుఁ

గాని యొరు నన్వేషించునే? నిట్టూర్పుగాడ్పులచే దుర్లభజనానురాగంబు నీయందుఁ జేటుపడుచున్నది. అట్టి కఠినహృదయుం డెవ్వండొకో! వాఁ డెవ్వని నపేక్షించదయేని నీవు తపంబు సేయుచుఁ గలమాగ్రపింగళం బగుజటాభారంబు ధరియింపఁ దగ దని యంత నిలువక యక్కపటవటుండు. 24

ఉ. వినుము బ్రహ్మచారిఁ దరళేక్షణ! నీవును గన్య వెంత కా
లానకు నీకుఁ బెండ్లియ ఫలం బగునేని విచార మేల స
న్మానముతోడ నన్ను మునిమాన్య వివాహము గమ్ము లెమ్ము కా
దేనిఁ దపంబులోనిసగ మిచ్చెద మాను తపోభిమానమున్. 25

వ. అనినం బార్వతి యమ్మిథ్యావటునకుం దనమనోరథం బెఱింగింప నొల్లక వయస్యం గనుసన్న సేసిన నచ్చెలికత్తెయు న త్తపోధనకుమారునితో ని ట్లనియె. అయ్యా! నీకుఁ గుతూహలంబు గలదేని వినుము. కాలకంఠకఠోరకంఠహుంకారప్రవర్తకం బగు పువ్వుచాపునిసమ్మోహనాస్త్రం బీకన్యహృదయంబున నాటిన నాఁటంగోలె లలాటచందనధూసరాలక యై తుహినసంఘాతత్రతశిలాతలం బగుజనకునింట ధృతిం జెందక మహేంద్రప్రభృతు లగుదిగీశుల నుజ్జగించి పినాకపాణిం బతిఁగాఁ గోరి తపంబు సేయఁ సమకట్టె. సబాష్పకంఠస్ఖలితంబు లగుసంగీతాక్షరంబుల విరూపాక్షుచరిత్రంబు పాడుచు వనాంతసఖు లగుకిన్నరరాజకన్యకల నగపించుచుఁ ద్రిభాగశేషంబు లగునిశాసమయంబుల నించుకించుక నిద్రించుచుఁ గలఁ గాంచి నీలకంఠ! యెచ్చోటికిం జనియెద వని యసత్యకంఠార్పితబాహుబంధన యయ్యును విరహవ్యథాదుస్సహం బగుతపోభారంబున భర్గు వశీకరింపం దలంచి యున్నయది యనిపల్కిన.

చ. వికవిక నవ్వి యక్కపటవిప్రకుమారుఁడు మేలు లెస్స వా
నికి నయి రాగబంధమును నిల్పె మదిం దరళాయతాక్షి మీ
సకియ వివాహవేళఁ బురశాసనుపాణిఁ బరిగ్రహించుచో
మొకమున బుస్సుమంచు నహి [1] మ్రోఁగిన నెట్లు భయంబు [2] జెందునో. 27

సీ. రాయంచ యంచుఁ జీరకు జోక యగుఁగాక పచ్చియేనికతోలుఁ బచ్చడంబు
హరిచందనాస్పదం బగుచనుంగవమీఁదఁ బట్టుఁ జేకొనుఁ గాక భసితధూళి
కమనీయచరణలాక్షారాగలేఖచే ముద్రితం బగుఁ గాక రుద్రభూమి
కలితముక్తాఫలగ్రైవేయకంబుతోఁ దులదూఁగుఁ గాక పెంజిలువపేరు

తే. మనువు లెస్సయి యుండెఁ బో మానవతికి
నివ్విధం బన్న లోకంబు లెల్ల నగరె

---

1. మ్రొగ్గిన. 2. నొందునో, తిమ్మకవిపాఠము (తి. పా.)

యహహా ! [1]ముదిగోద నెక్కి భిక్షాటనంబుఁ
జేయఁ బోవుట యదియుం మేల్పాయ చువ్వె. 28

*ఉ. అంధపరంపర న్వెడఁగవై యభవు న్నిని వానితోడి సం
బంధము గోరి నిర్భరతపఃకృశకోమలదేహయష్టివై
బాంధవకోటి తోడఁ బెడఁబాసిన నీవును నింద్యవౌదు సౌ
గంధిక బంధురేఖ యనఁ; గామిని! మాటలు వేయు నేఁటికిన్. 29

ఉ పుట్టు వెఱుంగ నెవ్వరికిఁ బోలదు మూఁడవకన్నుఁ జూచి చే
పట్టఁడు వెఱ్ఱివాఁ డయినఁ బ్రాణహరుం డఁట జంతుకోటికిన్
గట్టినతోలుచీర కలకల్మి ప్రకాశము సేయు చున్న దె
ప్పట్టునఁ జూచినన్ శివునిబైసి యెఱుంగఁగరాదు భామినీ. 30

తే. మాటలేటికిఁ జాలింపుమా తపంబు, హరునిఁ గూర్చి సరోజపత్త్రాయతాక్షి !
వధ్యు లివియంగఁబాఁతినవాఁడికొఱ్ఱు, యూపస్త్రియకర్హమైయున్నెచెపుమ. 31

వ. అనిన నక్కపటవటునకు నవ్వధూటి యి ట్లనియె. 32

ఉ. చాలు వివాదము ల్పదిగ శంభునిగూర్చి యిట్టిపల్కు లీ
వాలముచేసి పల్కితివి యైనను నా విను చంద్రమఃకళా
మౌళిపయి న్మదీయ మగుమానస మెంతయుఁ జిక్కె నింక నేఁ
జాలుదు నయ్య యెమ్మెయి భుజంగవిభూషణునిం దొరంగఁగన్. 33

వ. అని జయావిజయలం గనుంగొని యపాంగంబులఁ గెంపు గదుర నీబ్రహ్మచారి శం
కరుని గుఱించి యింకను వంకరకొంకరమాటలాడ నుంకించుచున్నవాఁ డితని మెడ
పట్టి నూకుం డని పల్కు కోపావేశంబున. 34

చ. జిలుఁగుపల్కులాంచలము చె న్నయి చన్నులపైఁద జాఱఁగా
నలుకఁ దుషారశైలసుత యవ్వలిమోమయి నాలుగేన్పదం
బులు సని భ్రూకుటీకుటిలముగ్ధలలాటముఖేందుబింబ యై
మలఁగి కనుంగొనెన్ భుజగమండనుఁ [2]డైనశరద్విజోత్తమున్. 35

శా. సాక్షాత్కారముఁ జెంది నవ్వుచు గిరీశానుండు ధాత్రీధరా
ధ్యక్షాపత్యముఁ బ్రేమనిర్భరకటాక్షాలోకనప్రౌఢిమన్
వీక్షించెన్ దరళాక్షియుం న్మనమున న్వ్రీడాప్రమోదక్షమా
దాక్షిణ్యంబులు సందడింప నిలిచెం దత్సన్నిధానంబునన్. 36

చ. అరు దగుపీతపమ్మునకు నమ్ముడువోయితి నేలుకొమ్ము నీ
వరపుడ నంచు శూలి ప్రియవాక్యములం దగ గారవింపఁగా

---

1. ముదిగొడ్డు. * ఈపద్యము కొన్నిప్రతులఁ గానరాదు. 2. నక్కపట ద్వి.

ధరణిధరేంద్రనందన యుదగ్రతపోమహనీయవేదనా
భర మఖిలంబు వీడ్కొలిపి భావమునం బరితోష మందుచున్. 37

వ. జయవిజయు లనుప్రాణసఖులతోడం గూడ మాతండ్రి హిమవత్పర్వతేంద్రుండు దేవ
రకుఁ బ్రమాణీకరింపం బాత్రం బయ్యెను. కన్యకం బితృపరాధీన యగుట దేవర
చిత్తంబున నవధరింపవలయు నని విన్నపంబు సేయించిన. 38

తే. అమృతకరనఖాళి యవుఁ గాక యనుచుఁ బలికి, వేడ్క గిరిరాజనందన వీడుకొలిపి
తారగిరి కేగి దివ్యచిత్తమునఁ దలఁచె, సప్తమునుల నరుంధతీసంయుతముగ. 39

శా. ఆసప్తర్షు లరుంధతీసహితులై యాకాశమార్గంబునన్
భాసందోహము సూర్యచంద్రరుచులన్ భంజింపఁగా డిగ్గి కై
లాసస్థానముఁ జేరవచ్చి కని యుల్లాసంబునన్ హేమపీ
ఠాసీనుం డయి దేవతల్ గొలువ రాజై యున్న శ్రీకంఠునిన్. 40

మ. పదియార్వన్నె పసిండివల్కలమునన్ భాసిల్లుముత్యాలజ
న్నిదములన్ రత్నమయాక్షతంబులును మాణిక్యంపుఁబాత్రంబునన్
జమ రొప్పన్ ధరియించి యల్పధరణీజాతంబులన్ బోలెఁ గ
ట్టెదురన్ నిల్చినదివ్యసంయముల సంవీక్షించి సంభావనన్. 41

సీ. ఆకాశగంగలో నఘమర్షణస్నాన మహరహంబును జేయునట్టివారిఁ
బ్రస్థాపితాశ్వుచే భానుమంతునిచేత గురుభావమున మ్రొక్కుఁ గొనెడివారి
[1]సంత్యకాలమ్మునయం దుర్వితోఁగూడ నుదధిలోపల మున్గ కున్నవారి
సర్గశేషమునకై సాహాయ్య మొనరించి పరమేష్ఠిచే మెచ్చుఁ బడయువారి
తే. గగనమును లేడువ్వర వారికట్టెదురన, పరిపదంబులపై దృష్టి భక్తి నిడిన
దివ్యచరిత నరుంధతీదేవిఁ జూచి, సమ్మదము నొందె కందర్పశాసనుండు. 42

తే. అంధకారి యరుంధతి నాదరించె, గౌరవంబున భేదంబు కలుగకుండఁ
బెద్దవారికి స్త్రీపుంవిభేద మేల, మాననీయంబు పుణ్యాకర్మంబుగాక. 43

క. ఆఋషులఁ జూడ శివునకుఁ దారపరిగ్రహము వెంటఁ దద్దయుఁ బగిలెన్
దారపరిగ్రహమే కద, సారపుధర్మముల కెల్ల సాధన మరయన్. 44

ఉ. పర్వతసార్వభౌముసుతపై ననురాగము సంప్రరూఢమై
శర్వుని చిత్తవృత్తి కొనసాగుచు నుండుట కానవచ్చుటం
బూర్వపుఁదప్పుఁ జేసి వెతఁ బొందుచు నున్నయనంగుఁ డెంతయున్
నిర్వృతిఁ జెందె నా తనమనీతి [2]ఫలించి తపంబు పండినన్. 45

1. ఆదిసూకరదంష్ట్రయం. 2. ఫలించుకతంబు వచ్చినన్.

వ. అప్పుడు సప్తర్షులు హర్ష వినయభక్తిశ్రద్ధావిశ్వాసతాత్పర్యంబులు మనంబునం బెనఁగొనంగఁ గేలుదోయి మొగిచి ఫాలభాగంబునం గీలించి కంటకితకపోలభాగులై దేవా! యింతకాలంబునకుం గదా మాతపోదానాధ్యయనయజ్ఞవ్రతాదిధర్మంబులు ఫలియించె. భువనాధ్యక్షుండ వైననీవు మనోరథాగోచరం బైనమన్ననం జేసి మనోవిషయంబున మన్నించితి వింతకంటెను భాగ్యంబుగలదే? యెవ్వానిచిత్తంబున నీవు వర్తింతువు వాఁడు కృతార్థుండు గదా! నీచిత్తంబున వర్తించుమాకృతార్థత్వంబు వేఱె వర్ణింప నేల? సోమార్కస్థానంబులకు నెక్కువ యైన చక్కి సంచరింతు రను కీర్తిస్ఫూర్తి దేవర మాకుం గృపసేసిన యీ సంస్మరణానుగ్రహంబునం జేసి యినుమడించె. భవత్సంభావనావిశేషంబునయందు మాకు బహుమానంబు ప్రత్యయంబునయ్యె. యుష్మదనుధ్యానసంభవం బగుప్రమోదభారంబు మాయంతరంగములభయం దంగీకరించుటకు సకలభూతాంతర్యామి వగునీవ ప్రమాణంబు. మాటలు వేయుం నేటికిఁ జింతితోపస్థితుల మైనమమ్ము నేపనిపంపునఁ దలంచితిరో యానతిం డనుటయు. 46

చ. లలితజటాకిరీటసదలంకృత మైనశశాంకరేఖ కో
మలరుచి దంతదీధితిసమాజముతోఁ బొదలంగఁ జేయుచున్
బలికె లలాటలోచనుఁడు ప్రస్ఫుటభంగి మునివ్రజంబుతోఁ
దొలకరి మేఘఘోషములతోఁ బురణించు సమంచితధ్వనిన్. 47

తే. ఎఱుఁగుదురు కాదె మీరు నాహృదయవృత్తి, నాకొఱకు నేన వర్తింతు నేకృతులను
మన్మహామూర్తు లెనిమిది మౌనులార, భువనరక్షాప్రయోజనంబునక కాదె. 48

తే. విప్రకృతు లైనయబ్బంపివేల్పు లెల్ల, మనఁగఁ గోరిరి సేనాని మత్ప్రసూతి
ననఘులార! తృష్ణాతురు లైనవారు, వారివాహంబు ఘనవృష్టిఁ గోరినట్లు. 49

వ. ఏతదర్థంబ పార్వతిని ధర్మపత్నిఁగా నపేక్షించుచున్నవాఁడ. మాకొఱకు మీరు హిమాచలంబునకుం బోయి యక్కార్యంబు సంఘటింపవలయు. యుష్మత్సంఘటితంబు లైనసంబంధముల కెన్నండును వికారంబు పుట్టనేర దభ్యున్నతుండును స్థితిమంతుండును వసుంధరాభారధూర్వహుండును నగునద్ధరాధరసార్వభౌముండు సంబంధబాంధవార్హుండు. కన్యార్థంబ యిటు ప్రవర్తింపుఁడు. భవత్ప్రణిహితంబు లైనపురాణాగమాదులు గదా లోకవ్యవహారంబులకు నిదర్శనంబులై యుండు. నీయరుంధతీదేవియు నీకార్యంబునకు సహాయ కాఁగలదు. విశేషించి వివాహశోభనకార్యంబులయందుఁ బురంధ్రీజనంబులకుఁ జనవుచెల్లు నిది శుభముహూర్తం బిప్పుడ కదలి యోషధిప్రస్థపురంబునకుం జనుండు. కైలాససానుప్రదేశంబులఁ బునస్సమాగమం బగుం గాత మని శంభుండు విస్రంభగంభీరంబుగా నానతి యిచ్చిన. 50

చ. అతఁడు సమస్తసంయమిజనాద్యుఁడు శైలసుతాపరిగ్రహో
ద్యతుఁడయి యుండఁగా సురమహర్షివరేణ్యులు ప్రాక్తనప్రజా
పతులు తదాదిగా హృదయపంకరుహంబులతోఁ బరిగ్రహ
వ్యతికరసంభవం బయినయచ్ఛపులజ్జ పరిత్యజించుచున్. 51

వ. మహాప్రసాదం బని యంబరమార్గంబున హిమవంతంబు డాయం జని. 52

తే. గగనమున నుండి డిగ్గి సత్కారయుక్తి, వెలిఁగె హిమపర్వతాంతరస్థలమునందు
నిర్మలం బైననిధిలోని నీడఁదోఁచు, నిందుబింబంబులనుబోలి ఋషిగణంబు. 53

శా. పాదన్యాసములన్ ధరిత్రి పరికంపం బొంద నత్యంతస
మ్మోదంబున్ భయభక్తులున్ మనమునన్ ముట్టంగ శైలేంద్రుఁ డం
భోదాకారముతోడి డిగ్గినమహాపుణ్యాత్ములన్ సర్వౌకో
కాదిశ్రేష్ఠుల వే యెదుర్కొనియె నర్ఘ్యాపూర్ణహస్తాబ్జుఁ డై. 54

తే. ధాతుతామ్రాధరుఁడు దేవదారుభుజుఁడు, సానువక్షస్థలుఁడు వటస్కంధుఁ డైన
మంచుగుబ్బలిరాజు సంభ్రమముతోడ, ఋషిసమూహంబు నతిభక్తి నెదురుకొనియె.

సీ. విధిమార్గ మొక్కింత వీసరవోకుండ నర్ఘ్యపాద్యాదిక్రియాకలాప
మాచరించి వినిర్మలాచారసంపన్ను లగుసమ్మహర్షుల నాదరమున
నతఃపురానకు నల్లఁ దోడ్కొని పోయి క్రమముగా నుచితాసనముల నునిచి
స్వాగతకుశలవార్తాను పూర్వకముగ నతిగభీరప్రస్ఫుటాక్షరముల

తే. వారితో నిట్టు లనియె నమ్మేరుసఖుఁడు, గాఢవినయావనతపూర్వకాయుఁ డగుచు
హస్తయుగళంబు మొగిచి సంప్రార్థనమున, యావదర్థపదం బగునట్లుగాఁగ. 56

తే. అపయోదసముద్భవం బైనవాన, యనధిగతపుష్పజాలకం బైనఫలము
పుణ్యనిధులార! నాగృహంబునకు మీరు, తలఁపుగానితలంపుగాఁ దొరసిలుట. 57

క. రెంటను నేఁ బావనుఁడను, వింటిరె మునులార! మీపవిత్రాంఘ్రులు న
న్నంటుట మదీయమూర్ధము, వెంటంగా నభ్రగంగ వెల్లివిరియుటన్. 58

సీ. స్థావరం బగుమేను పావనత్వముఁ జెందె భవదీయపాదసంస్పర్శనమునఁ
గడగంటి నాజన్మ కలికృతార్థతఁ బొందఁ గన్నులారఁగ మిమ్ముఁ గానఁబడసి
యుష్మత్కృపాసమభ్యుదితసంతోషంబు నిండి దైవాఱె నా నెమ్మనమున
మీతేజమున నాదుమేనిలోఁ దహతహ కలుషాంబుపటలంబు గ్రాఁగి పోయె

తే. ననుఁ గృతార్థుని జేయఁ బావనునిఁ జేయఁ, బరమపుణ్యునిఁ జేయ సంపన్నుఁ జేయఁ
దలఁచి యేతెంచితిరి గాని తక్కఁగలదె, కార్య మానతి యిం డార్యవర్యులార! 59

మ. అని పర్జన్యకఠోరగర్జ కెనగా నాడంబరాటోపమున్

జైనయం బల్కు-గభీరనిస్వనమునన్ శీతాచలేంద్రుండు ప
ల్కిన నందందఁ బ్రతిధ్వను ల్మణిగుహాగేహంబులం దుండఁగా
నినుమార్వల్కి-నరీతిఁ దోఁచె నపు డూహింపన్ మునిశ్రేణికిన్. 60

వ. అప్పు డంగిరసుం డందఱిమునులయనుమతి నప్పర్వ తేంద్రున కి ట్లనియె. 61

క. సర్వము సంపన్నంబగు, నుర్వీధరసార్వభౌమ యిల్లము నీకున్
సర్వోన్నతంబు గాదె యు, ఖర్వము లగునీమహాశిఖరములభంగిన్. 62

వ. చరాచరభూతజాలంబులకు నాధారుండ వగునిన్నుం బురాణబ్రహ్మవాదులు విష్ణుం డని స్తుతింతురు. సప్తపాతాళభవనగోళమూలాధారంబ వగునీవు భూభువనంబు భరియింపనినాఁడు భుజంగమశేఖరుండు మృణాలపేశలం బగుఫణామండలంబున నిడి భరింప సమర్థుం డగునే? సత్పావనంబులును నానేకసముద్రావనిచిహ్నంబులు నగు నీసలిలప్రవాహంబులు భవత్కీర్తితీర్థంబులుంబోలి భువనపావనంబులు. తిర్య గూర్ధ్వాధరస్థానంబు లాక్రమించి త్రివిక్రమావతారంబున విరాడ్రూపంబు వహిం చినవిష్ణ్వక్సేను ననుకరించెదవు. నీకు నితరపర్వతంబులకును సాటియే. ఇది యిట్లుండ నిమ్ము. మేము వచ్చినకార్యంబు సావధానుండ వయి యాకర్ణింపుము. 63

సీ. ఏవేల్పులకు లేనియీశ్వరశబ్దంబుఁ దాల్చె నెవ్వఁడు సుధాధామతోడ
నవనిప్రధానంబు లైనయంగంబుల నవరించు నెవ్వాఁడు సకలజగము
నేకతంబున వసియించి యెవ్వనిఁ గంద్రు యోగీశ్వరేశ్వరుల్ యోగదృష్టి
నెవ్వనిపదము సూక్ష్మేక్షుబుధులు పునరావృత్తిశూన్యక మంద్రు తెలిసి

తే. యతఁడుశంభుండు విశ్వలోకైకసాక్షి, యనఁగ బుత్తెంచినాఁడు నీయనుఁగుఁగూతు
నిమ్ము పెండిలిపెద్దల మేము మీకుఁ, దుహినగిరిరాజ! భాగ్యవంతుండ వైతి. 64

సీ. త్రైలోక్యమునకుఁ జంద్రకళాధరుఁడు తండ్రి తల్లి యాఁగాక యీతలిరుఁబోఁడి
హరునకు మ్రొక్కి- యనంతరం బమరు లీకుటిలకుంతలకు మ్రొక్కు-దురుగాక
యీతలోదరి నిచ్చి హితబాంధవంబున నగుదుగాక గురుండ వఖిలపతికి-
నీరాజబింబాస్య కారణంబుగ నద్రికులము దేవకులంబుఁ గలియుఁగాక

తే. తగినవరునకుఁ గన్యకాదాన మిచ్చు, నంతకంటెను మఱి భాగ్య మన్య మేది
తల్లిదండ్రుల కఖిలభూధరవరేణ్య!, సకలయజ్ఞాంగసముదాయజన్మభవన! 65

తే. దా*త్రవఁట నీవు మేము సంధాతలమఁట, గారవపుఁ బెండ్లికూఁతురు గౌరియంట
శంభుఁడఁట పెండ్లికొడు కిది సంప్రదాయ, మభినుతింపఁగఁ దగుఁ బర్వతాగ్రగణ్య!

మ. అని దేవర్షి బహుప్రకారమధురవ్యాహారసందర్భముం
బనిగొం చుండఁగఁ దండ్రిపార్శ్వమున సద్భావంబు లజ్జాభరం

*దాత్రవటె...మటె, గౌరియట్టె...శంభుఁడటె.

ఋషు మార్ఘ్యంబును దోఁప నమ్రవదనాంభోజాత యై యల్లన
ల్లన లెక్కించుచు నుండెఁ బాణి నవలీలాపద్మపత్త్రంబులన్. 67

తే. భూమిధరరాజు సంపూర్ణకాముఁ డయ్యె
ముదముతో మేనకాదేవి మొగము సూచి
కన్యకాదానవేళలఁ గలదు చనవు
క్షితి గృహస్థులకంటె సద్గేహినులకు. 68

వ. అనంతరంబ తనమూర్తికన్యం జూచి హిమవంతుండు. 69

సీ. రావమ్మ తల్లి! సర్వజగచ్ఛరణ్యున కమృతాంశుమాళికి నైతి భిక్ష
యర్థులై వచ్చినా రాదిమబ్రహ్మలు ఘనపుణ్యరాసులు గగనమునులు
పరమపతివ్రతా పరిషచ్ఛిరోమణి యదె యరుంధతి త్రిలోకైకవినుత
నీవు కారణముగ నెఱయంగ సిద్ధించె భాగ్యంబు గృహమేధి ఫలము నాకు

తే. ననుచు మ్రొక్కించె ఋషులకు నందఱకును, నబ్జభవుకోడలికిఁ దుషారాద్రినాథుఁ
డవధరింపుఁడు శివునియర్ధాంగలక్ష్మి, ప్రణతి యొనరించె మీ కని పల్కి నగుచు.70

తే. ఈప్సితార్థక్రియాసముపేతుఁ డైన, శైలపతిమాట కందఱు సంతసిల్లి
ప్రణతి యొనరించి యంజలిపాణి యైన, గౌరి నాశీర్వదించిరి గగనమునులు. 71

వ. అనంతరంబ యభిలషితవరసంప్రాప్తిసముపజాతపులకాంకుర యగు నాహిమనగనందనను నరుం
ధతి తనతొడలమీఁద గూర్చుండఁబెట్టుకొనియె. మునులును వినిశ్చితకార్యులై వివాహ
తిథి నేఁటికి నాలవనాఁ డని ముహూర్తనిశ్చయంబు సేసి సారుంధతీకులై హిమా
చలంబు నామంత్రించి చని విశుద్ధం బైనకార్యార్థంబు విన్నవించి యమ్మహాదేవుం
డనుప నిజస్థానంబుల కరిగిరి. పశుపతియుం నెట్టకేలకు దివసత్రయంబు గడపుచుండె
నట యోషధీప్రస్థపురంబునందు. 72

తే. ఓషధీనాథుఁ డభివృద్ధి నొందు చుండఁ, దిథికి జామిత్రగుణము సంధిల్లుచుండఁ
బర్వతేంద్రుండు సముపేతబాంధవుండు, పుత్త్రికోద్వాహకళ్యాణమునకుఁ దొడఁగె.

తే. నవశుభారంభసంవిధానముల నపుడు, కౌతుకవ్యగ్రకాంతానికాయ మగుచు
ననుపమస్ఫూర్తి సానుమంతునిపురంబు, సకలమును నొక్కయిలువోలె సంభ్రమించె.

సీ. సంతానకద్రుమచ్ఛాయాసమాకీర్ణ రాజవీథీపరిభ్రాజితంబు
ధవళచీనాంశుకోత్తమసమాకల్పిత మహనీయతరకేతుమండనంబు
సమధికస్తంభకాంచనతోరణావళి మేళనోత్తేజిత మిహిరదీప్తి
ప్రతిగృహద్వారపర్యంతసందానిత సుమగుచ్ఛమాలికాసుందరంబు

తే. గరుడగంధర్వకిన్నరఖచరయక్ష, సిద్ధవిద్యాధరాంగనా శ్రేణిభరిత

మఖిలలోక విలోచన హర్షకరము, రాజితం బయ్యె నోషధీప్రస్థపురము. 75

ఉ. ఎందఱు కల్గినం గలుగనీ హిమభూధరచక్రవర్తికిఁ
నందను లవ్వివాహపు దినంబులలో నుమబోఁటిమీఁదఁ బూ
ర్ణేందునిభాస్యమీఁద హరిణేక్షణమీఁద విశిష్టదృష్టి నా
నందము గల్గియుండెను మనంబున మేనక పొంగ నత్తఱిన్. 76

గీ. అంకముననుండి యేతెంచె నంకమునకు మండనం బూడ్చి ధరియించె మండనంబు
ప్రేమబంధంబు సంభిన్న భిన్నమయ్యె, బంధులకు గౌరియం దొక్కపగిది నుండె. 77

వ. మైత్రీముహూర్తంబున నుత్తరఫల్గునీనక్షత్రంబునకుం జంద్రయోగంబు గలుగుచుండఁ బతిపుత్రవంతు లగునమ్ముత్తైదువ లమ్ముత్తకాళినికి శృంగారంబు సేసి రపుడు. 78

తే. గౌరసిద్ధార్థవినివేశకలిత మగుచుఁ, దరుణదూర్వాప్రవాళసంభరిత మగుచు
నాత్మరక్షౌశిలీముఖం బగుచు నపుడు, బాల కభ్యంగనైపథ్యలీల యమరె. 79

క. బంగారుకంకపత్త్రముఁ, గెంగేల ధరించి యొప్పె గిరినందన య
భ్యంగముకతఁ భాస్కరకర, సంగత యగువిదియనాఁటిశశికళవోలెన్. 80

సీ. కమనీయలోధ్రకల్కంబునలుఁగున నభ్యంగతైలంబు నపనయించి
యాశ్యామ మైనకాలాగరుద్రవమున నంగరాగాలేప మాచరించి
కస్తూరి పునుఁగును గంధసారంబును సంపంగినూనెయుఁ సంతరించి
యభిషేకవిధియోగ్య మగుమడుఁ గొల్లియ నిర్ణాభిబిలముగా నెఱికి గట్టి

తే. చలువనెల వైన ముత్యాలచవికెలోన, బృథులమాణిక్యశశికాంతపీఠియందుఁ
బదియునార్వన్నెపసిఁడికుంభములనీట, జలకమార్చిరి గౌరికిఁ జంద్రముఖులు. 81

వ. మంగళస్నానవిశుద్ధగాత్రియు గృహీతప్రత్యుద్గమనీయయునై ప్రఫుల్లకాశయగుశరత్కాలవసుంధరయుంబోనిపార్వతిం దత్ప్రదేశంబులనుండి మణిస్తంభచతుష్టయాభిరామంబును వితానవంతంబును నగుకౌతుకవేదిమధ్యంబునకుం దెచ్చి నెచ్చెలు లలంకరింపం దొడంగి రప్పుడు. 82

తే. అగరుధూపంబు సంపూజితార్ద్రభావ, మంతరన్యస్తకుసుమమాల్యము తదీయ
మలిమనోజ్ఞంబు ధమ్మిల్ల మలరుఁబోఁడి, యిప్పపూదండఁ గైసేసె నెలమినొర్తు. 83

తే. కలితగోరోచనాపత్త్రకములతోడఁ, గరము విలసిల్లె నీహారగిరితనూజ
చక్రవాకపదాంకితసైకతములఁ, గరము విలసిల్లునాకాశగంగ వోలె. 84

తే. తుమ్మెదలతోడఁ గూడినతమ్మివోలె, జలదరేఖాయుతం బైనచంద్రుపగిది
ఫాలమునఁ గుంతలంబు నేర్పఱచినపుడు, నెలవుగాఁ దోఁచె గిరికన్యనెమ్మొగంబు. 85

వ. మఱియు నొక్కసైరంధ్రి లోధ్రకషాయరూక్షంబును గోరోచనాక్షేపనితాంత

గౌరంబునగు నీహారగిరికన్యకాలలామంబు కపోలభాగంబునం బరాగలాభంబు సంధిల్లఁ గర్ణావతంసంబుగాఁ గాయజప్రరోహణంబుఁ గీలించె; నొక్కచంచలాపాంగి మంచుంగొండరాచూలియధరప్రవాళంబు కించిన్మధూకచ్ఛవిమృష్టరాగంబుఁ గావించె; నొక్కయిందుబింబానన యంబికచరణాంబుజంబులఁ గ్రొత్తలత్తుక హత్తించె; నొకకిసలయపాణి చరణపల్లవంబుల ఫాలలోచనకిరీటబాలేందుని ముట్టు మని సెట్టుకొని దీవించె; నొక్కశాతోదరి కళిందసుతాజాతనీలోత్పలపలాశకాంతిమంతంబు లైనహిమవంతుముద్దుంగూఁతు నిద్దంపువెడందసోగకన్నులం గాలాంజనంబు మంగళార్థంబుగా రచియించె; నప్పుడు కుసుమంబులతోడ లతయును నక్షత్రగ్రహతారకంబులతోడ రాత్రియును గలహంససందోహంబుతోడ మందాకినియుం బోలె దివ్యాభరణంబులతోడం గూడి పార్వతి సర్వలోకనయనోత్సవకర యయ్యె నయ్యవసరంబున. 86

చ. ద్రవమయి యున్న క్రొత్తహరితాళమనశ్శిలలం గరంచి ప
ల్లవమునఁ దోఁచి మేనక యలంకరణం బొనరించె గౌరికిన్
నవనవపత్త్రభంగరచనాకలనంబున మంగళార్థ మ
త్యవిహతలీల రత్నముకురామలకోమలగండమండలిన్. 87

తే. దంతతాటంకమండనోద్భాసి యైన, ముద్దుఁగన్నియయాననాంభోజ మెత్తి
తీర్చి రచియించె మేనకాదేవి రక్తి, మలయజంబునఁ గళ్యాణతిలకరేఖ. 88

వ. ప్రమదస్తనోద్భేదనం బాదిగా నెయ్యది ప్రతిదినప్రవర్ధితం బయ్యె నది మనోరథంబు ఫలియింప వివాహదీక్షాతిలకంబు లలాటంబునం దీర్చి యధిష్ఠానాంతరసన్నివేశం బై ధాత్రీప్రతిసార్యమాణం బైనపూర్వకౌతుకహస్తసూత్రంబు బంధించి మేనకాదేవి బాష్పాకులలోచన యయ్యె నప్పుడు నవఫేనపుంజ యగుదుగ్ధాబ్ధివీచి పోల్కిఁ బట్టుపుట్టంబు గట్టి చెలువారు నాసరోరుహాక్షి కులదేవతలకు మ్రొక్కి ముత్తైదువల కభివాదనంబు సేసి కళ్యాణమండపమ్మునఁ గణాలపగినారపరివృతయై సింహాసనంబుమీఁదఁ గూర్చుండి మహోత్సవలగ్నసమాగమనంబుఁ బ్రతీక్షించుచు నుండె నంత. 89

సీ. బ్రాహ్మి సంపాదించె భసితాంగరాగంబు మాహేశి రుద్రాక్షమాలఁ గూర్చెఁ
గౌమారి వెలఁచి భిక్షాకరోటిక యిచ్చె వైష్ణవి తోలుదువ్వలువ మడిచెఁ
వారాహి కెంగేల గారాపుపట్టికి నైసేసె మణిమయాకల్పపఙ్క్తి
నింద్రాణితోఁ గూడి హేరాళముగఁ గ్రుచ్చెఁ జాముండ హస్తభూషావ్రజంబు
తే. నాదికాలంబు సతిఁ బెండ్లియాడఁ బోవు, నవసరంబున నిబ్బంగి నవధరించె

దివ్యశృంగార మబ్భంగి దేవదేవుఁ, డవధరించెను సమ్మోద మావహిల్ల. 90

సీ. భసితంబు కర్పూరపాళికస్తూరికాభరితాంగరాగసంపద వహించె
పచ్చియేనుఁగుతోలు పసిఁడికమ్ములపట్టుపచ్చడం బనెడివిభ్రమముఁ దాల్చె
భుజమధ్యమునఁ గ్రాలు భోగిభోగంబులు తారహారములచందంబు నొంద
చికిలించు నెఱిగంటి చిగురుమోసుపు డెప్ప హరితాళతిలకంబు గరిమ వడసె
తే. దినమునందు వెన్నెల దీటుకొనఁగ, శైశవంబున విగతలాంఛనతఁ జెంది
చాల నొప్పారుసుకుమారచంద్రరేఖ, తనకుఁ దాన చూడామణిత్వము వహించె. 91

వ. ఇవ్విధంబున గంగాధరుండు సమాసన్నగణాపనీతం బైనఖడ్గంబున నీడఁజూచి నంది భుజావలంబియై శార్దూలచర్మపిహితపల్యాణబంధం బగువృషభంబును కైలాసశిఖరంబుంబోలె నారోహణంబు సేసి బ్రాహ్మి మొదలయినమాతృకలును గపాలాభరణయైన భద్రకాళియు భృంగిరిటనికుంభధర భద్రకాళప్రముఖ ప్రమథపరివారంబునుం బరివేష్టింప భూతబేతాళశాకినీడాకినీగణంబులు మంగళవాద్యంబులు మొరయింప ద్వాత్రింశత్కోటిదేవతాసమూహంబులు గొలువ సహస్రరశ్మి ధవళాతపత్రంబు ధరియింప గంగాయమునలు వింజామర లిడ నుభయపార్శ్వంబుల నిజవాహనారూఢులై హరివిధాతలు వేత్రహస్తులై తలంగుండు పాపుం దొలంగుండనుచు సందడి నెడఁ గలుగఁజేయఁ గలహాశనతుంబురులును విశ్వావసువులును హాహాహూహూవులును త్రిపురవిజయాదివిద్యాధరులును త్రిపురవిజయావికంబు లుగ్గడించుచుండ సప్తర్షు లరుంధతీసహితంబుగా మంగళద్రవ్యంబులు సంతరించుకొని నడవ నాకాశమార్గంబునం గోవృషవాహనంబుఁదోలుచు జలధరంబులఁ [1]బొలయించుచుఁ జామీకరకింకిణీక్వాణంబులు నెలంగ ముహూర్తంబునకు నగేంద్రగుప్తం బగు నోషధీప్రస్థపురంబునకుం జని తదీయోపకంఠంబున డిగ్గిన. 92

మ. వనగంధద్విపరాజి నెక్కి యధికవ్యాయామవిస్ఫారసం
హననుల్ బంధులు మేదినీధరము లవ్యాక్షేపసంబోధముల్
మనముల్ నిండఁగఁ దోడరాఁ ద్రిజగతీమాన్యుండు ధీరుం డెదు
ర్కొనె నీహారగిరీశ్వరుండు సుమనఃకోదండసంహారునిన్. 93

వ. ఇట్లెదుర్కొని తుషారగిరీశ్వరుండు మేనకాదేవి పసిండిపాత్రంబుల జలంబు వోయ సురాసురకిరీటమణిశాణోత్తేజితంబు లగుపురాసురాంతకునిపదంబులు గడిగి కన్యాదానం బొనరించె. 94

సీ. ....
....

1. పొలయించుచోఁ.

......................తొలి క్రొత్తవలిపంపు దోయిఁగట్టి
కల్యాణ మంగళగానధ్వనులతోడ భవుఁడు వధూసమీపమున కేగె
తే. పట్టుతెఱచీరచాటున బ్రహ్మమంత్ర, వాదపూర్వముగాఁ దలం బ్రాలుహస్త
కమలములు దోయిలించి శ్రీకంధరుఁడు, గౌరిశిరసునఁ బూన్చెను కౌతుకమున. 95

వ. పార్వతీదేవియు బంధుజనోపదేశంబునం గాలకంధరు శిరంబున ముత్యాలప్రాలు నించె ననంతరంబ. 96

సీ. చెట్టవట్టించిరి శ్రీకంఠు సుమబోఁటి బోటి కత్తియలింపు పొలుపు మీఱఁ
గూర్చుండఁబెట్టిరి కుసుమకోదండారిఁ బార్వతీదేవిని భద్రపీఠి
హోమకుండము నిల్పి హేమపీఠికపైఁ దఁదివిరి యరుంధతీదేవి కడఁక
నాపుణ్యదంపతు లఖిలలోకములకు నొనరించి రవలోకనోత్సవంబు
గీ. యజ్ఞపురుషున కఖిలలోకార్చితునకు, సప్తజిహ్వున కంబికా చంద్రధరులు
భక్తితోడఁ బ్రదక్షిణప్రక్రమములు, సంఘటించిరి పరమేష్ఠిశాసనమున. 97

వ. ప్రదక్షిణప్రణామంబున నామిథునంబు విభావసు నారాధించునపుడు మేరువునకుఁ బ్రదక్షిణంబు సేయు సహస్రయామంబు ననుకరించె. సమిద్ధజ్వాలంబైన యనలంబునందు దాక్షాయని లాజమోక్షం బొనరించి ధ్రువదర్శనావసానంబునఁ దుషారగిరికన్యకాశంకరులు సంకల్పసిద్ధి వడసిరి. నిర్వృత్తపాణిగ్రహణమహోత్సవులై భవానీభర్గులు భక్తిభావనావశంవదులై బ్రహ్మాసనాసీనుం డగుపితామహునకుం బ్రణమిల్లిరి. చతురంతవేదికామధ్యాధ్యాసీనులై పార్వతీసర్వజ్ఞులు లౌకికం బైనయార్ద్రాక్షతారోపణం బనుభవించి రంత. 98

సీ. అమృతబిందువులు పై సందందఁ జిలుకంగఁ బద్మాతపత్రంబుఁ బట్టెఁ గమల
కళ్యాణసమయార్హగద్యపద్యంబులఁ గైవార మొనరింపఁ గడఁగె వాణి
రంభోర్వశీముఖ్యజంభారివనితాళి తూర్యత్రయంబునఁ దోడు సూపె
మందాకినియుఁను గాళిందియు నిరుచక్కిఁ రమణఁ బై వింజామరంబు లిడిరి
తే. వేళ యెఱిఁగిన మహేంద్రాదివిబుధగణము, ముకుటముల హస్తపల్లవములు ఘటించి
వేఁడుకొనిరి మహాదేవు వినతు లగుచుఁ, జిత్తసంభవునకుఁ బునర్జీవనంబు. 99

సీ. సంబంధబాంధవసదనుగ్రహమ్ముచే నచలాధిపతిఁ జరితార్థుఁ జేసి
కందర్పుఁ దొల్లింటికంటె నున్నతుఁ జేసి రతిదేవిహృదయవైరాగ్య ముడిపి
పెండ్లికి వచ్చినబృందారకుల నెల్ల వివిధసంభావన వీడుకొలిపి
ప్రమథవర్గము నికుంభప్రధానమ్మును బేతాళడాకినీవితతి ననిచి
తే. కనకకలశాదిభక్ష్యాలంకారయుతము, భూమివిరచితశయ్యంబుఁ బుష్పమయము

నైనకౌతుకరత్న గేహంబు సొచ్చె, పార్వతియుఁ దాను నీహారభానుమాళి. 100

వ. అనంతరంబ గంగాధరుండు భృంగిరిటవికారంబుల నిగూఢంబుగా నవ్వించియుఁ భావసాధ్వసపరిగ్రహంబున మందమందాక్షభారంబుగా రచించియు గాఢాలింగనంబులును నీవీబంధస్పర్శనంబులును బింబాధరచుంబనంబులును నఖాంకురవ్యాపారంబులును దంతక్షతవేదనాప్రపంచితకిలకించితంబులును వెలయ బాహ్యాంతరోత్సవంబులను సంధించి మన్మథుం గృతార్థుం జేసి యనేక కాలంబు పరమానందంబుఁ జెంది శతానందముకుందపురందరాదులకు హితంబుగ సుతుం గాంచి యాంబికేయుండును గాంగేయుండును షాణ్మాతురుండును ననునక్కుమారునివలనఁ దారకాసురు వధియింపించి మహాదేవుండు లోకంబు లన్నియు రక్షించె నిది గౌరీకళ్యాణము. 101

క. ఈగౌరీకళ్యాణము, భోగీంద్రధరాపదానపుణ్యశ్రుతిది
వ్యాగమము దీనిఁ జదివిన, భోగము మోక్షమును గలుగు భూజనములకున్. 102

ఆశ్వాసాంతము

చ. కొమరగిరిక్షమారమణకుంజర చారువసంతవైభవ
క్రమసము పార్జితాభినవగంధ హిమాంబుకురంగనాభికుం
కుమఘనసారసంకుమదకుంభమనోహర గంధశాలికా
సముదయసార్వభౌమ ! కవిసంఘమనోభవకల్పకద్రుమా ! 103

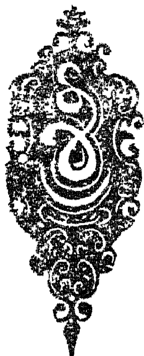
క. కరదీపదానబిరుదా, ధరణా ! కావేరివల్లభా ! సుగుణనిధీ !
శిరియాళవంశశేఖర !, హరచరణస్మరణపరిణతాంతఃకరణా. 104

పంచచామరము.—

హరాట్టహాసమల్లికాశశాంకశంకరాచలా
మరాపగాసరస్వతీసమానకీర్తిమండలా !
కురంగనాభిగంధసారకుంకుమాదివాసనా
పరంపరావితీర్ణశస్తభవ్యహస్తపల్లవా ! 105

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ నామధేయప్రణీతం బయినహరవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము

మత్కుమారశైల
స్వామికృపాలబ్ధనిత్యశాశ్వతవిభవా!
హేమాచలధీర! ధరి
త్రీమండనచరిత! యవచిదేవయతిప్పా! 1

2

వ. ఆకర్ణింపుము.

ఉ. గౌరివివాహమై కుసుమకార్ముకుఁ గ్రమ్మతిలంగఁ జేసి బృం
దారకవర్గము న్నిజపదంబున కన్పి హిమాచలంబుపైఁ
బారిషదవ్రజంబు తను భక్తి భజింపఁగ నాచరించె సం
సారసుఖంబు శంకరుఁడు సంభృతనవ్యకుటుంబభారుఁడై. 3

తే. ప్రమథగణములతో మాతృసమితితోడ, నందికేశ్వరుతోడ సానందలీల
నార్యపైఁ జేర్మి యెట్టిదో యద్రియింట, నిల్లటం బుండెఁ ద్రిభువనాధీశ్వరుండు. 4

సీ. జమిలిపాములతోడిసాకతం బొల్లక సవరించు బంగారుజన్నిదములు
పచ్చయేనికతోలుపచ్చడంబుఁ ద్యజించి గడితంపుఁబట్టుఁబచ్చడముఁ గట్టు
భస్మాంగరాగంబు పని కట్టువడఁజేసి కస్తూరితోడ శ్రీగంధమలఁదు
నస్థిమాల్యములపై ననురక్తి వర్జించి రమణీయతారహారములు తాల్చు

తే. జడలు బాగడఁ జొల్లెంబు సంతరించి, లేఁతరిక్కలరాయుఁ గీలించు నందు
మంచుగుబ్బలియింట సమ్మదము మీఱ, మనువుఁ గుడువంగ నున్నప్డు మదనవైరి. 5

తే. ఓమధిప్రస్థపురవీథి నుబ్బియుబ్బి, హేమమాణాశ్వములపయి నెక్కియాడు
గణము లిరువంకఁ గొలిచిరాఁ గాలగళుఁడు, వృషభపుంగవువాహ్యాళి వెడలునపుడు. 6

ఉ. ఆరభటీకఠోరతరహాసు లుదంచితచంద్రహాసు లం
గారనిభారుణాక్షులు ప్రకారవిశాలమనోజ్ఞవక్షు లా
కారధురంధరుల్ ప్రకటకంబుమనోహరకంధరుల్ జటా
ధారులు మేరుధీరులు సదాశివుసన్నిధిపారిపార్శ్వకుల్. 7

తే. వీటఁ దమకెవ్వ రెదు రని వెఱపులేక, చెల్లుబడిఁ బ్రల్లదంబులు సేయఁదొడఁగి
రభవు లెంకలు జమునిమారంకకాండ్రు. వేశవాటీకుటీమధ్యవీథులందు. 8

క. కుంభోద్భవుపాళెమున ని, కుంభుదివాణమున భృంగి కులపతిగాఁగాఁ
గుంభోద్భవువగఁ దిరిగిరి, శంభునికింకరులు గర్వసంరంభమునన్. 9

సీ. పులికళాసంబు గప్పుదురు పాఱఁగ మీఁద విద్యాధరాంగనావిటగణంబు
గంధర్వకామినీకాముకవ్రాతంబు లాతాలఁ గొని మోఁది లజ్జఁగొంద్రు
కకపాలవెలిబూదిఁ గన్నులలోఁ బ్రామి బాధింతు రప్సరఃపల్లవకుల
గరుడభామాభుజంగప్రతానముఁ బట్టి బాధింతు రురుయోగపట్టకముల

తే. నాగడీలు మహాధూర్తు లగడుఁగాను, లుద్ధతులు గొంట్లు పలుగాకు లుదురుమిడుకు
లాకతాయలు శఠులు గయ్యాళు లగుచు, నోషధిప్రస్థ [1]మిల్లిల్లు నుడుకుచుండ. 10

వ. మఱియు నానాప్రకారంబులం బ్రమథజటాధారులు యథేచ్ఛాచారులై యోషధిప్రస్థపురంబునం దుద్రోపద్రవంబులు సేయుచుండ హిమవంతుం డంతయు నెఱింగి మేనకాదేవియుం దాను మంతనం బుండి యీశ్వరునితోడిపొత్తింతియ చాలు నని యాప్రొద్దు కూఁతు రావించి యి ట్లనియె. 11

క. కమలాక్షీ యసంఖ్యాత, ప్రమథగణంబులును భూతపరిషత్తుఁ బిశా
చములున్ మొదలగు ధూర్తుల, సమూహమును నీమగండు సంభావించున్. 12

క. భూతప్రేతపిశాచ, వ్రాతంబులు తోడుగాఁగఁ బ్రమథులు పగలున్
రాతిరియును నష్టాదశ, జాతిప్రజలకును దుర్దశలు సంధింతుర్. 13

ఉ. వేమఱు రాత్రియుంబగలు వీథులఁ గల్పలతాప్రసూనమా
ధ్వీమదమత్తచిత్తు లయి వేలుపులేమలఁ బట్టుకొంద్రు నీ
స్వామికి నిష్టభృత్యు లగుజంగమ ముండ కపాలపాణి కా
లాముఖవీరపాశుపతలాంఛనధారులు ధూర్తవర్తనుల్. 14

క. ఈవీట నసంఖ్యావలి, ద్యావాపృథివీమహామహాత్ములకుం ద
ర్పావేశంబున ధౌర్త్యము, గావింపఁగ మాన్పఁదగదా కఱకంఠునకున్. 15

సీ. తలమీఁదిచదలేటిదరిమీలఁ దినఁ జేరు కొంగలు చెలఁగి కొంగొంగు రనఁగ
మెడదన్నుపుటుకలనిడుపేరు లొండొంటిఁ బోరిఁబోరిఁదాఁకి బొణ్బొణుగు రనఁగఁ
గట్టినపులితోలుకడకొంగు సోఁకి యాఁబోతుతత్తడి బిట్టుబుట్టు మనఁగ
గడియంపుఁబాములు కకపాలలో నున్న భూతి మైఁ జిలికిన బుస్సు రనఁగఁ

1. ముల్లలు.

తే. దమ్మిపూఁజాలిపునకకంచమ్ము సాఁచి, దిట్టతనమున బిచ్చము దేహి యనుచు
వాడవాడల భిక్షించుకూడుగాని, యిట్టిదివ్యాన్నములు మెచ్చునే శివుండు. 16

వ. అను పలుకులు పలుకు నవసరంబున. 17

తే. అఖిలలోకేశ్వరుఁడు మామయాత్మలోని, విసువుఁ జారజనంబుల వేసటయును
ప్రమథగణములు సేయు ధౌర్త్యంబు నెఱిఁగి, దారుకావనికరుగంగఁ దలఁచె నపుడు.

వ. ఇట్లు తలంచి నందివాహనారూఢుండును గతిపయప్రమథపరివారపరివృతుండును
నై మామ వీడుకొనక గౌరికిం జెప్పక నభోమార్గంబునఁ దత్పర్వతైకదేశస్థితం బగు
దేవదారువనంబుఁ బ్రవేశించె నప్పర్వతం బెట్టి దనిన. 19

సీ. వృద్ధకచ్ఛపరాజువీఁ పంఘ్రిపీఠంబు సురతరంగిణి వెల్లి శిరసుపాగ
మహిమండలమునకు మానదండము మేను పూర్వాపరాబ్ధులు పొరుగుటిండ్లు
కాత్యాయనీదేవి కన్యకారత్నంబు బేసికన్నులవేల్పు పెండ్లికొడుకు
పాలనీయ మశేషశైలసామ్రాజ్యంబు యాగహవిర్భాగ మోగిరంబు

తే. మాల్యవన్మేరుకైలాసమలయసహ్య, గంధమాదనమందరక్రౌంచవింధ్య
భూధరంబులు చుట్టాలు పొగడఁ దరమె, సకలగుణధాముఁ బర్వతసార్వభౌము. 20

క. అందు విహరించుఁ గాంచన, కందరమందిరములందుఁ గౌతుక మొప్పన్
బృందారకమిథునంబులు, కందర్పవిహారములఁ బగళ్లును రేలున్. 21

ఉ. ఎంచి నుతింప శక్యమె యహీశ్వరునంతటివానికైన ర
త్నాంచితరోచిరుద్గమనిరస్తరవీందుమరీచిజాలమున్
గాంచనకందరాయవనికాయితవారిధరాంతరాళ ని
ర్వంచితదేవతామిథునవాంఛితమూలము శీతశైలమున్. 22

తే. హేమశైలంబు దోగ్ధ గా భూమి సురభి, నఖిలరత్నౌషధులును గల్పాదియందుఁ
బృథుమహారాజుపంపునఁ బితికె[1] నెలమి, మంచుకొండను బెయ్యఁ గావించి గిరులు.

శా. ఆమోదంబున వేఁటలాడుదురు నీహారాద్రికాంతారశే
ఖామధ్యంబునఁ జాపటంకృతులతో గంధద్విపశ్రేణులన్
క్షామక్షామమనోజ్ఞమధ్యమలు [2]గుంజాభూషణాలంకృతల్
వ్యామగ్రావ్యపయోధరల్ శబరసేనాధీశసీమంతినుల్. 24

క. మృదుమేనిసామ కూఁతురు, జడనిధిచెలికాఁడు కొడుకు సర్వంసహకున్
నిడుగోల కడలికడలకు, వడఁకులగుబ్బలికి సరియె వసుధాధరముల్. 25

క. ఆటవికభామినీభుజ, తాటంకితదీర్ఘదీర్ఘతరవేణుధను

---

1. లేఁగ, పెయ్యగాఁ దన్ను దివుటఁ గల్పించి గిరులు. 2. రుంజా.

జ్యాటంకారధ్వనిపరి, పాటీముఖరములు తుహినపర్వతతటముల్. 26

వ. మఱియుం జాహ్నవీనిర్ఝరధారాఝాత్కారఘుమఘుమాయితమణిగుహాకుహరంబును వనమహిషకోణాభిఘాత ప్రస్నిగ్ధ పాషాణస్థలనరోహద్గర్భిణీగర్భపాతంబును శబరపురంధ్రీనీరంధ్రకుచకలశలేపనముద్రాయోగ్యవర్ణ వర్ణనీయగైరికశిలాచూర్ణంబును కిన్నరమిథునక్రీడాసంకేతనికేతనాయమాన కనకకేతకీకుంజక్రోడంబును గంధర్వకన్యకానఖముఖస్ఫాల్యమాన వీణా గుణ క్వాణ సంగీత భంగీ తరంగితాంతరంగ వనకురంగంబును విద్యాధరాభిసారికా మనోరథపదానురోధ నిర్నిరోధనిరవగాఢసంబాధ పృథులతమతమాలవీథీతిలకంబును నైనయక్కొండదక్షిణభాగంబున నుండుదాక్షాయణీవనంబున కనతిదూరంబున. 27

సీ. కర్ణికామాణిక్యకనకపద్మినులతోడఁ గల్పవల్లీకుడుంగములతోడ
విమలచింతారత్నవేదికాస్థలులతో సిద్ధరసాపగాశ్రేణితోడ
దివ్యలోకాప్సరస్త్రీకదంబముతోడఁ గామధుగ్ధేనుసంఘములతోడ
దివ్యౌషధీలతాదీపమాలికలతో సకలర్తుసన్నివేశంబులతోడ
తే. మదనవైరికి గారాపుమామ యైన, మంచుగుబ్బలిఱేనిసీమాంచలమున
దేవతామునిసేవ్యమై తేజరిల్లు, ధర్మసంజీవనము దేవదారువనము. 28

క. అందు వసియించుసంయమి, సందోహము పంచబాణసదృశము లీలా
సౌందర్యకళానిర్జిత, బృందారక సతులు వారిబింబాధరలున్. 29

సీ. జిలుఁగైనకనకకంపుఁజీనాంబరముకొంగు పాలిండ్లబింకంబు బయలుపఱప
భ్రమరకంబులఁ జుట్టు ప్రస్వేదకణములు నొసలికస్తురిబొట్టు నూలుకొలుప
దరవిశ్లథం బైనధమ్మిల్లభారంబు చిమ్ముచీఁకటులకుఁ జెట్టమిడువఁ
దరళహాటకరత్నతాటంకదీప్తులు చెక్కుటద్దములపై జీరువాఱఁ
తే. బసిఁడికుండల నిర్ఝరాంభస్సుఁ దెచ్చి, పోయఁ గంకణనిక్వాణములు సెలంగఁ
గన్యలతలకు మునికన్యకాకదంబ,మభిమతం బైనయప్పావనాశ్రమమున. 30

క. జ్యోతిష్టోమాదిమఖ, త్రేతానలపుణ్యధూమరేఖామృతగం
ధాలిరయం బడఁగించుం, జాతకసంఘము తదీయపర్యంతమునన్. 31

ఉ. సమ్మదలీలతోఁ జదువు సామము లేతును గండుఁగోయిలల్
తుమ్మెద లాలపించుఁ బరితోషమునం బ్రణవాక్షరంబులన్
సమ్మతిఁ బ్రస్తవించు శుకశారిక లాగమభాషితంబులన్
నెమ్మదిఁ జెప్పు శాస్త్రముల నీలగళంబులు తద్వనంబునన్. 32

శా. కాముం జేరికిఁ గోక క్రోధము నహంకారంబు లోభంబు నీ

ర్ష్యామాత్సర్యమదావలేపకుహనారాగంబులం జేర నీ
కాముష్యాయణులై ప్రశాంతమతులై యయ్యాశ్రమాంతంబులన్
సేమం బొప్పఁగ సంచరింతురు మునుల్ నీవారముష్టింపచుల్. 33

శా. ఆనందంబునఁ ద్రుళ్లుఁబిచ్ఛములు వెల్లల్లార్చుచున్ లేఁగ ల
క్కానన్ గోకులగోష్ఠదేశముల జంఘాలాఘవం బొప్ప హో
మానుష్ఠానవిధిప్రకారపరతంత్రాత్మ ప్రసూకామధు
[1]గ్ధేనూధన్యసుధాప్రవాహలహరీతృప్తాంతరంగంబులై. 34

శా. ఆయావేళల మౌనిభార్యలు గృహవ్యాపారలీలాభవ
త్కాయక్లేశము లుజ్జగింత్రు విలసత్కర్పూరరంభాతరు
చ్ఛాయాశీతలచంద్రకాంతమణిపాషాణప్రదేశంబులన్
వాయుప్రేరణఁ బచ్చకప్పురము పై వర్షింప నక్కానలోన్. 35

వ. మఱియు న త్తపోవనంబునందు 36

క. నిలయవ్యాపారంబుల, యలపుల మేనులు చెమర్చి యపరాహ్ణమునన్
సెలయేఱులలోఁ జిల్లులు, చిలుకలు సామదురు మునులచిన్నయంబోణుల్. 37

సీ. సెలయేటి తెలినీటఁ జలుబంతిపసుపాడి సేసక్రుమ్మళ్ల పిచ్చియలు తుఱిమి
గురువింద పేరులు గుబ్బచన్నులఁ దాల్చి నెమిలిపించెంపుఁబుట్టములు గట్టి
పర్యోదమాలుగాఁ బొలుటాకు లమర్చి చాఁదునఁ దిలకంబు సంతరించి
కంకేళిచిగురాకుఁ గర్ణపూరముఁ జేసి కుసుమపూవులధూళిఁ గురులఁ దాల్చి

తే. చెంచుఁజిగురాకుఁబోణులచేఁత లెల్ల, నభినయింతురు పర్ణశాలాంతరములఁ
దంద్రు లెందేనిఁ జనునప్డు తల్లు లెదుర, గారవము సేయ మునికన్యకాజనంబు. 38

సీ. నిర్ఝరాంభఃకేళి నీలకంఠాంగనా తాండవాడంబరదర్శనంబు
పుష్పాపచాయంబు పూర్ణిమాతిథినిశాచంద్రోదయారంభసంభ్రమంబు
ప్రసవకందుకలీల బాలప్రవాళాచ్ఛగిరినదీసైకతక్రీడనంబు
పాంచాలికార్తి కాంచనకుంభాంబుపూరకల్పితలతాపోషణంబు

తే. లతిథిపూజార్థసజ్జీకృతార్ఘ్యపాద్య, సలిలమధుపర్కలాజకుశప్రవాళ
గంధపుష్పాక్షతాదిప్రకల్పనములు, ప్రత్యహకృత్యములు మౌనిబాలికలకు. 39

వ. మఱియు నద్దేవదారువనంబునందు మునుల వ్రతభంగంబు సేయంబూని యేతెంచిన పదునాల్గుజాతులయప్సరస్త్రీనికదంబంబులు ప్రతిజాతి కొక్కొక్కవాడ యేర్పడ నానాసంకేతసన్నివేశంబులై తప్పకుండు మార్తాండమండలంబు విద్యుత్ఖండంబులు మృత్యుదేవతావదనగహ్వరంబు నారాయణోరుకాండం బగ్నిజ్వాలాజాలంబు శం

1. ధేనూధన్య

శరారాతిచేఱకువిల్లు ముక్కంటినొసలిచిచ్చుఱకన్ను గంధర్వవంశద్వయం బాదిగా బహువిధాన్వయంబుల నుత్పన్నంబు లగుటం జేసి తమతమ యుత్పత్తిలాంఛనంబులును సౌభాగ్యధ్వజపతాకాపటలంబులుం జేటపడఁ బ్రతిభవనభిత్తిభాగంబునం జిత్రించినచిత్తరువులయందుం గోరకితనేత్రత్రిభాగుండై కుసుమకంకపత్త్రంబుల వంక లొత్తుచు రతీదేవివృత్తస్తనంబులమీఁద నత్తమిల్లినయున్మత్తచిత్తభవువిక్రమ సంపత్తిప్రకారంబును, నట్టేటం బట్టపగలు యోజనగంధ యనుగంధగజగమన వట్రువ చనుంగవ సూచి తొట్రుపడువసిష్ఠపౌత్త్రుని దృష్టిప్రియత్వంబును, నాచార్యభార్య యగుతారాదేవిమీఁదఁ దారకారాజు పఱపుచీటంబు వాటంబు సేయు లలితకటాక్షవీక్షావిక్షేపమ్ములును, ధృతిమాలి మాలినీసైకతంబున నేకతంబునం గురువిందపొదలో వేలుపులంజియ కెంజిగురు చవిసూచినకుశికనందనురాగావేశంబును, గుసుమకోదండజయడిండిమం బగువిభాండకసుతుని వనితామండలాసక్తియుం, బృందావనంబునందు ముకుందుం డొనరించిననందవ్రజవధూవిహారాడంబరంబును, నంబురుహసూతి యాఁడుపట్టిం బట్టుకొనినపట్టునుం, బురుహూతుండు గౌతమకళత్త్రంబుమీఁదం గల్పించినచీఁకటితప్పును జూఁ జూపఱకుఁ జిత్తంబు లువ్విళ్ళూర వేఱవేఱ వసియించియుండునచ్చేడియలలో విబుధమత్తకాశినీజనోత్తమ యగుతిలోత్తమయును, వశీకృతకుసుమనారాచ యగు ప్రమ్లోచయుఁ, నలకూబరనఖాంకరేఖాంకితస్తనకుంభ యగురంభయును, గుణపేశి యగుసుకేశియుఁ, గలమంజుఘోష యగుమంజుఘోషయును, శృంగారరసరాశి యగునూర్వశియును, రూపానురూపస్థాసక యగుమేనకయుఁ, గలికిచూపుల హేలాసందర్శితమేఖలాకలాపంబు లగువిభ్రమవ్యాపారంబుల హాటకతులాకోటిఝుళఝుళత్కారమందరంబు లగుమందరగమనంబుల వికస్వరకపోలఫలకంబులగు మొలకనవ్వుల నమృతరసకూపంబు లగునాలాపంబులఁ ద్రిభువనంబులు వశీకరింతు రట్టిదేవదారువనంబునందు. 40

సీ. నందికేశ్వరు నొక్కనవశాద్వలంబున హరితాంకురము మేయఁగఁ బనిచి
ప్రమథుల నొక్కసరస్సమీపంబున లింగార్చనంబుఁ జెల్లింప నునిచి
భూతజాతము నొక్కపులినస్థలంబున నాత్మేచ్ఛ నుండంగ ననుమతించి
మాత లేడ్వురు నొక్కమణికందరంబున విశ్రామ ముండంగ నెరవుచేసి
తే. పసిఁడికొప్పెర లాతంబుఁ బచ్చకోల, జోగపట్టియు కకపాల జోలిసంచి
కలికకాటుకగీర్బొట్టు పలుఁగుపేరు, జాతిగాఁ దాల్చి నెఱమిండజంగ మగుచు. 41

వ. భిక్షాటనంబునకుం జొచ్చె నప్పుడ వ్వేశవాటంబునందు. 42

శా. ప్రాలేయాచలకన్యకాధిపలికిం బ్రమ్లోచమోచాఫల

స్థూలాపూపఘృతాన్వితంబుగఁ గడుందోరంబు బిచ్చంబుఁ గెం
గేలం బెట్టె నఖాంకురద్యుతులతోఁ గీల్కొంచు మాణిక్యము
ద్రాలంకారమయూఖకందళదళవ్యాపార షేపారఁగన్. 43

తే. రంభ రంభామ్రఫలసమగ్రంబుగాఁగ, నమృతదివ్యాన్నభిక్ష కామారి కొసఁగె
రాపుఁజన్నులనడుమ రారాజుపట్టి, పట్టి యెత్తినసఖిరేఖ బయలుపడఁగ. 44

సీ. కనకనూపురరణత్కారనిక్వాణంబురవలి మెట్టియలతో రాయిడింప
రవయుంగరంబులరత్నాలగిష్టులు వాలారుగోళ్లపై జీలువాఱఁ
గుమురునిండినమిం చుగుబ్బచన్నులమీఁద ముత్యాలహారంబు మురువు సూపఁ
గంపించుబంగారుఁగమ్మలక్రొమ్మించు నిద్దంపుఁజెక్కులనీడ సూప

తే. యెదురుగా నల్ల సేతెంచి హేమపాత్ర, సాజ్యమధుశర్కరాఫలాద్యర్పితముగ
మదనవైరికి నర్పించె మంజుఘోష, యమృతదివ్యాన్నపాయసాహారభిక్ష. 45

శా. అక్షయ్యంబుగ దివ్యమాధుకరభిక్షాన్నంబు వడ్డించెఁ దా
గోక్షీరంబులతోడ శర్కరలతోఁ గ్రొన్నేతితోఁ దేనెతో
ద్రాక్షాదాడిమచూతపాకములతో దాక్షాయణీభర్తకున్
జక్షూరాగ మెలర్పఁగా హరిణి విశ్వాసంబుతో ముంగిటన్. 46

ఉ. అల్లనఁ జేర వచ్చి ధవళాన్నముఁ గమ్మని యాలనేతితో
బెల్లముతోడ నాల్కడపుఁబేసముతోఁదని పండ్లతోడ శ్రీ
వల్లభుకూర్మి నెచ్చెలికి వారవైరికి మంచుగొండరా
జల్లునికిం బినాకికిఁ బ్రియంబున నూర్వశి పెట్టె భిక్షమున్. 47

ఉ. పెట్టెఁ దిలోత్తమాప్సరస భిక్ష ప్రియంబున భూతభర్తకున్
[1]గట్టుఁ బసిండి పాత్రఁ ఖులకండముతోడ ఘృతంబుతోడఁ గ్రొం
బట్టుఁబసిండి సిబ్బెములఁబయ్యెదకొం గొకకొంత జాఱి చ
న్గట్టు లలాటలోచనునికన్నులు మూఁటికి విందు సేయఁగన్. 48

తే. సహజసౌజన్య సహజన్య శంకరునకుఁ, బొసఁగ వడ్డించెఁ దత్కాలపుణ్యభిక్ష
సారదోర్మ్యాలకూలంకషంబులైన, పీఁగుఁబాలిండ్లు పయ్యెద పీడుకొలుప. 49

క. విశ్వచతుర్దశభువనా, ధీశ్వరునకు భక్తియుక్తి నెసకంబెసఁగన్
విశ్వాచి యనెడునచ్చర, శశ్వన్మధురాన్నభిక్ష సమ్మతిఁ బెట్టెన్. 50

తే. కనకనూపురమేఖలాకలకలంబు, రత్నకంకణరవముతో రాయిడింప
నభవునకుఁ బెట్టె మధురదివ్యాన్నభిక్ష, చిత్తభవకీర్తిశశిరేఖ చిత్రరేఖ. 51

వ. మఱియు విద్యుల్లేఖాదులగు తక్కులేఖాంగనలు భుజంగభూషణునకు నపాంగరంగ

1. గట్టెఁ బసిండ్డి శర్కరలఖండము.

స్థలలాస్యలంపటంబులగు కటాక్షవీక్షణంబులతోడం గూడ భిక్షాహారంబులు సమర్పించిరి. కందర్పసూదనుండునుం బ్రతిమందిరంబునం జందనకుసుమధూపదీపాద్యుపచారంబులు గ్రహించుచు నవ్వేశవాటంబున భిక్షాటనక్రీడ సలిపి యంతం దనివి సనక కనకగర్భకపాలపాత్రం బర్ధపూర్ణంబై కరపల్లవంబున నుల్లసిల్ల, నల్ల నల్లన యోగపాదుకాయుగళంబు గల్లుగల్లున మ్రోఁగ మునిజనాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి మునిమందిరముల మొసలల నిలిచి 'భవతి భిక్షాం దేహి' యటంచు వారివాహగర్జాగంభీరస్వరంబునఁ బలుకుచుఁ, గులాంగనాజనంబు నపాంగదృక్తరంగంబులం జిఱునగవులిసిఱింతలువాఱఁ గనుంగొనుచుఁ, సంయమివధూపాతివ్రత్యభంగంబు తనకుం బరమప్రయోజనంబుగా గర్వోక్తిసందర్భంబుల నిజాభిలాషంబుఁ దేటపఱచుచుఁ బర్యాటింపం దొడంగిన. 52

మ. దరహాసంబుల భ్రూలతానటనచేతన్ విభ్రమప్రౌఢిమన్
బరిహాసోక్తుల భావగర్భరససంపత్తిస్ఫుటాలోకన
స్ఫురణాభంగుల మౌనికాంతలమనంబుల్వ్యాఱలాడెన్ మహే
శ్వరుఁ డుద్దామవిలాసదారువనికావాటప్రదేశంబులన్. 53

సీ. సుబలమార్కండేయశునకమాంజాయన మాండవ్యగోత్రసంభవులయిండ్ల
బకదాల్భ్యరైభ్యకభల్లకిజతుకర్ణ కణ్వకుత్సాన్వయాగ్రణులయిండ్ల
ఘటజానుకాత్రేయకటకలాపసుమిత్రహరివక్త్రమునివంశధరులయిండ్ల
వాయుభక్షకభార్గవవ్యాసజైమినిశుకకపిలకుల ప్రసూతులిండ్లఁ
తే. బుణ్యగృహిణులఁ బతిభక్తిపూర్ణమతుల, భాగ్యసంపన్నలను బుత్రపౌత్రవతుల
సతుల ముత్తైదువుల నిర్విశంకవృత్తి, రజనికరఖండమౌళి విరాళి గొలిపె. 54

వ. ఇట్లు ప్రతిగృహంబున భిక్షాటనంబు సేయుచు మహోక్షలాంఛనుఁడు వాంఛానుకూలప్రకారంబునం జారరతవ్యాపారపారాయణుండై మగలకన్ను మొఱంగి సంధ్యాసమయంబుల ననుష్ఠానార్థంబు పురుషులు సమిత్కుశఫలాహరణార్థం బెందేనిం జనినయడరు వేచి శపథశతక్షతోష్ఠంబును నిరుద్ధనిశ్వాసోత్సాహంబును నివారితోల్లాసంబును నిమేషమాత్రసాధ్యంబును నిబిరీసభయకంపంబు నైనసంభోగంబు లభిలషించు నారంభోరువులమదనలేఖాకథాసందేశవాక్యంబులను సంకేతస్థానకంకేళికేళి నికుంజక్రోడసంవేశక్రీడలను వాతదూతీపరామర్శంబులను భ్రూలతాదేశంబులను నపాంగరంగస్థలాస్యలంపటకటాక్షవీక్షావిక్షేపంబులను మందహాసకందళితపరిస్పందంబులఁ గందర్పపరబ్రహ్మానందం బనుభవింపం జేసి మిసిమింతుండినుంగాక దేవదారు కాంతార మధ్యంబున. 55

సీ. మువ్వన్నెపులితోలు మొలదిండుగాఁ గట్టి కర్కోటకాహిఁ బాగగ బిగించి
చిలువపోఁగులును వ్రేల్చెవులఁ గీలనచేసి వలరాచనీరు మైఁ గలయ నలఁది
చిన్నారిపొన్నారిశశిరాంశుఁ దలఁదాల్చి కొనగోటిజత లేడికొదమఁ బూని
పచ్చిఱేనికతోలుపచ్చడంబు ధరించి గిలుకుమువ్వలకోలఁ గేలఁ బట్టి

తే. పసిఁడిజలపోసనముతోడ నెసకమెసఁగు, బిసరుహాననుపుఱియకప్పెర ధరించి
పెద్దనడివీథి నిలుచుండి భిక్ష యడుగు, నాశ్రమంబునయందు ఖట్వాంగపాణి. 56

వ. ఇవ్విధంబున మన్మథమథనుండు మదనోన్మాదంబునం గన్నుగానక మునికళత్రంబుల
పాతివ్రత్యంబులు పొలిపుచ్చుచు విచ్చలవిడిఁ జరియింపం బూనిన నిలింపనూనివ్రా
తంబు వారివారికి నెఱింగి గుజగుజపోవుచు వంచనంబు ప్రకాశింపంజాలక లోలోన
యడంచుకొని యుండుచుండ నప్పటం బ్రతిభవనంబునఁ బొటిల్లు చీఁకటితప్పు
కప్పిపుచ్చ వెరవుపడకుండునట్లుగాఁ బ్రకాశించినఁ గట్టాయితంబై యందఱు నా
జగజెట్టి వేల్పుఱేనిం బట్టుకొనువారై చుట్టుముట్టిన. 57

క. ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు, మిసిమింతుఁడు గాక యొక్కమిఱుత నిలిచి య
క్కుసుమశరహారుఁడు తపసులు, కసమసఁ దనుఁబట్టుకొనఁగఁ గడఁగినఁ బెలుచన్. 58

* * * * * * * * 59

ఆశ్వాసాంతము

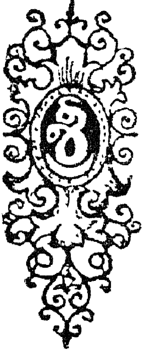
శా. శ్రీమద్దక్షిణకాశికాపురమహాశ్రీకాళహస్తీశ్వర
ప్రేమాత్మోద్భవకాలభైరవకృపాశ్రీవర్ధితైశ్వర్య! యగు
ద్దామప్రాభవ! దానవైభవకళాధౌరేయ! హేమాచల
స్థేమా! వీరకుమారగిర్యధిపలక్ష్మీభోగభాగోచితా! 60

క. కావేరీవల్లభ! సం, భావితబుధలోక! సమరఫల్గున! ధరణీ
దేవార్చనాపరాయణ, కోవిద! తిరుకచ్చినంబికులజలధిశశీ! 61

మాలిని. మృగమదఘనసారోన్మేలనాసంప్రయోగ
ప్రగుణితహిమపాతప్రౌఢకేళీవిహారా!
యగురుఘుసృణపంకవ్యాప్తిగంధాంబుగంధ
స్థగితదిగవకాశా! దానవిద్యానిధీశా! 62

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బయినహారవిలాసం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ
బంచమాశ్వాసము

షష్ఠాశ్వాసము

వటుకనాథభైరవ
దేవశ్రీపాదపద్మదృఢతరభక్తీ !
దేవబ్రాహ్మణసేవక
దేవప్రభుతనయ! యవచిదేవయతిప్పా! 1

వ. ఆకర్ణింపుము. 2

ఉ. హేమనగంబుమీఁద దివిజేంద్రులు గొల్వ మహావిశుద్ధమ
క్షామణిరత్నసంఘటితకాంచనగండశిలాతలంబునన్
హైమవతీసహాయుఁ డయి యర్ధశశాంకధరుండు దేవతా
గ్రామణి నీలకంఠుఁడు సుఖంబునఁ దాఁ గొలువుండె నర్మిలిన్. 3

వ. అప్పుడు పార్వతీదేవి మహాదేవునియింగితం బెఱింగి యి ట్లనియె. 4

తే. అభవ! నీకంఠమూలంబునందుఁ దెలిసి, కానవయ్యెడు నిదియేమి కప్పు సెప్పు
మఖిలలోకవిలోచనాహ్లాదకలన, కందమై యంద మయ్యె శృంగారరేఖ. 5

తే. అనతిమ్ము మహాదేవ! యభవ! నీదు, కంఠమూలము నలుపైన కారణంబు
నన్ను మన్నించి యీకారణంబు నాకు, నానతీఁ దగు నీకు లోకాభివంద్య. 6

వ. అనిన విని శంభుండు శాంభవి కి ట్లనియె. 7

మ. మును జంభాసురబాహువిక్రమకళాముద్రావిభాభాసురున్
ఘనదంభోళినిశాతహేతినిహతిన్ ఖండించి మాఖండలుం
డను మోదంబున దేవతల్ గొలువఁగా నైరావణారూఢుఁ డై
ఘనమార్గంబున వచ్చె నాకమునకున్ గర్వం బఖర్వంబుగన్. 8

క. ఆవేళను గంధర్వులు, కైవారపదానుసారకమనీయముగాఁ
బ్రావేశికధ్రువాగా, నావళులం బరిఢవించి రంచితలీలన్. 9

ఉ. క్రచ్చలఁ బారిజాతలతికావనదేవత జంభవైరిపై
మచ్చికఁ గూర్పఁగా నవసుమప్రకరంబుల వేల్పుటేఁటిలో

విచ్చిన పైఁడితామరలవెంబడి వచ్చిరకమ్మగాడ్పులన్
మెచ్చులరీతిఁ గోకిలసమీరణ దీవన లిచ్చె నొప్పుగన్. 10

క. మందాకినీతరంగము, లాందోళము నందఁ జేయుచు చల్లన సం
క్రందనునిమీఁదఁ బొలసెను, మందారలతావసాంతమందానిలముల్. 11

తే. దేవతాభర్త యమరావతీపురంబుఁ, జేరఁ జను దెంచె వేల్పులు చేరి కొలువ
భ్రాజదైరావణానేకపప్రచార, తరళమాణిక్యకుండలాభరణుఁ డగుచు. 12

వ. అయ్యవసరంబున. 13

శా. గీర్వాణాధిపుచెంగట న్నిలిచె నక్షీణప్రభావాధికాం
తర్వాణిస్తుతవాగ్విలాసుఁడు కృతద్వంద్వవ్యుదాసుండు చి
న్నిర్వాహస్థిరయోగవైభవకథానిత్యోదయోల్లాసుఁ డ
ద్దుర్వాసుండు ప్రసూనమాల్యరుచిమద్ధోఃపద్మవిన్యాసుఁ డై. 14

తే. తనకుఁ బ్రహ్మోచ యనుదేవతాపురంధ్రి, పావడముఁ జేసె నెద్దాని భయముతోడ
నట్టితనపారిజాతమాల్యంబు హరికి, దర్శనం బిచ్చి దీవించి తాపసుండు. 15

వ. ఇట్లు దుర్వాసుం డాశీర్వాదపూర్వకంబుగా నొసంగినకుమారపారిజాతమాల్యం
బహల్యాజారుం డగుశునాసీరుండు దుర్వారవిజయగర్వాటోపంబునం గన్ను గానక
పట్టికాలంకారతాటంకితలలాటం బగునైరావణకరటికుంభపీఠంబుపై నలవోక
యుంబోలె వైచె వైచిన నమ్మదాంధగంధసింధురంబు వసుంధరాధరణశౌండం బగు
తుండంబెత్తి నున్నని యప్పువ్వుదండఁ గ్రమ్మనఁ గ్రమ్మఱించి విసరి కేసరంబులు వీసర
పోవ మకరందంబు చిందఁ బొరలు విఱుగం బుప్పొడి సడలం గపోలభిత్తిభాగంబు
మొత్తి యున్మత్తమధుపంబుల రేఁచి యుప్పరంబునం ద్రిప్పి చెండిరంబు ధూళిఁ
దూలించి యందంద కొంతతడవు వినోదించె నప్పువుదండ వాస్త్రోష్మలి పట్టినయేనుంగు
వలన నిట్టునట్టునుం బడి కవిటుచేతం బడినపూఁబోడిపోలిక బెబ్బులివాతంబడిన
హరిణిచందంబునఁ బ్రమత్తునిచేతవస మగురాజ్యలక్ష్మివిధంబున విడివడియుం దస్సియుఁ
గ్రుస్సియుం నొగిలియుఁ బగిలియు దీనదశకు వచ్చినం గనుంగొని. 16

మ. వికటభ్రూకుటిఫాలభాగుఁడును బ్రస్వేదాంబుపూర్ణాళికాం
గకుఁడుం బాటలగండమండలుఁడు నై కల్పాంతసంహారరు
ద్రకఠోరాకృతి దుర్నిరీక్షుఁ డగుచున్ ధట్టించి దుర్వాసుఁ డు
గ్రకటాక్షంబున నింద్రుఁ జూచి పలికెన్ గాఢాగ్రహవ్యగ్రతన్. 17

క. ఓరి మదాంధ! యహల్యా, జార! త్రిలోకాధిరాజ్యజాత మగునహం
కారంబా యిది మమ్ముం, జీరికిఁ గైకొనక యిటు సేయుంట యొల్లన్. 18

తే. ఏను దీవించి చేయెత్తి యిచ్చినట్టి, పుష్పమాలికనాదలఁ బూనవైతి
హస్తిచేతికి నిచ్చితి వంతఁబోక, దండనార్హంబె యిప్పువ్వుడండ నీకు. 19

క. క్రోధం బితరులకుఁ దపో, బాధక మగుఁ గాని నాతపంబున కది యం
ద్బోధకము సలిల మగ్నికి, బాధకమై వైద్యుతాగ్నిఁ బ్రభవించుగతిన్. 20

క. నీకనులకు నిది మాల్యం, బోకుధరవిరోధి! యింతనుండియు నిట నీ
నాకం బఖిలంబున ని, శ్శ్రీకం బగుఁ గాక నీవిజృంభణ మణఁగన్. 21

ఉ. నన్నుఁ దిరస్కరించితి మనంబున నించుక భీతిలేక వే
గన్నులఁ గాన వైతి మదగర్వవికారదురాగ్రహైకసం
పన్నునిరాజ్యలక్ష్మికి నపాయము గల్గక యుండు నెట్లు నీ
యన్నియుం వస్తుజాతములు నంబుధిలోఁబడుఁగాత లక్ష్మితోన్. 22

క. ఎచ్చోట నుండు నిందిర, యచ్చోటనె యుండు సత్పదార్థంబులు నీ
యుచ్చైశ్శ్రవ మైరావణ, మచ్చర లమరద్రుమంబు లంభోధిఁ బడున్. 23

తే. అమృతకుంభంబు పడుఁగాక యబ్ధియందుఁ, గామధేనువు పడుఁగాక కంధియందుఁ
దారకాధీశ్వరుండుఁ జింతామణియును, గూడ దుగ్ధాంబునిధిలోనఁ గూలుఁగాత. 24

వ అని పల్కి దుర్వాసుండు చూడంజూడ నంతర్ధానంబు నేసిన. 25

క. యతిపతిశాపాక్షరములు, శతమఖున కసహ్యహృదయశల్యము లయ్యెన్
మతిఁ దలఁపఁ బూజ్యపూజా, వ్యతిక్రమము సర్వకార్యహర మగుఁ గాదే. 26

తే. మునిశాపాగ్నిదందహ్యమానుఁ డగుచు, విన్ననైన మొగంబుతో వీడు సొచ్చెఁ
బాకశాసనుఁ డఖిలదిక్పాలకులును, దైన్యవైవర్ణ్యవంతులై తన్నుఁ గొలువ. 27

వ. అంతం గొంతకాలంబునకు. 28

సీ. రంభాదు లగునప్సరస్సరోజాక్షులు పదునాల్గుజాతులు పడిరి వార్ధి
సంతానతరుపారిజాతాదికుజములు మున్నీటినీటిలో మునిఁగిపోయె
నైరావణమ్ముఁ జింతారత్నముం గూలె నుచ్చైశ్శ్రవంబుతో నుదధిలోనఁ
గామదుగ్ధేనువుఁ గాదంబరియుఁ దాను నమృతకుంభంబుతో నబ్ధిఁ బడియె
తే నిమ్మహావస్తువులఁ గూడి యిందురేఖ, ముఖ్యుగా దుగ్ధమయమహాంభోధిఁ జొచ్చె
బ్రహ్మమునిఘోరశాపప్రభావయుక్తిఁ, బ్రథమదిక్పాలుత్రైలోక్యభవ్యలక్ష్మి. 29

తే. దివ్యమణి లేక యప్సరస్త్రీలు లేక, యమృతకుంభాదు లగుపదార్థములు లేక
యుక్కువడియుండె బహుకాల మొప్పుదఱిగి, విగతలక్ష్మీవిలా[1]సుఁడై వేల్పుఱేఁడు.

చ. అమృతముఁ గల్పవృక్షనివహంబును లేనిసుధారసాశన

1. లాసమై వేల్పువీడు.

త్వమున నశోకవల్కపరిధానతయుం [1]గలపెద్దవేలుపుల్
నముచినిషూదనాదులు మనంబున నొందిరి ఖేదమోదదుః
ఖము గుడువంగ నోగిరము గట్టఁగఁ బుట్టముఁ బుట్టకుండుటన్. 31

వ. ఇవ్విధంబున బృందారకు లిందిరావ్యపాయంబున నపారదారిద్ర్యాంధకారమగ్నులై
నగ్నాటులుం బోలి భయంపడి లేటమొగంబు వడి హాటకగర్భపాలికిం బురందరుండు
ముందఱగాఁ జని మునిశాపయుక్తి మూఁడులోకంబులరాచసిరి యబ్ధిలోఁ మునింగిన
భంగి తేటతెల్లంబుగఁ దెలియంబఱచిన నానలినాసనుండు వెన్నునిం గూర్చుకొని
మాసమీపమ్మునకు వచ్చి మ మ్మిట్లు సన్నుతించె. 32

క. జయ పార్వతీమనోహర!, జయ పరమానంద! జయ నిశాకరమౌళీ!
జయ భూమిసలిలపావక, వియదనలార్కేందువహోతృవిలసితమూర్తీ! 33

క. త్రిభువనభువనారంభా, రభటీసంరంభమూలరత్నస్తంభా!
యభినవహిమకరరేఖా, శుభికాలంకారధామశోభితమకుటా! 34

క. దివసావసానసంధ్యా, నవపరమానందనందినాందీనాథ
వ్యవహారఝంక్రియావధి, వివిధమహోత్తాండవైకవిద్యాభిరతా! 35

క. తరుణహిమకిరణరేఖా, భరణా! సురనికరమకుటభాసురరత్న
స్ఫురణాపరిచయరంజిత, చరణా! నిరుపాధికాభిసంప్రతికరుణా. 36

తే. అజర! యవ్యయ! యనపాయ! యప్రమేయ!, యాద్య! యనవద్య! వేదవిద్యాభివంద్య!
నిర్మలాకార! నిర్ద్వంద్వ! నిరుపమాన!, నిత్య! నిజభక్తవైకుంఠ! నీలకంఠ. 37

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతింప ననుకంపాపరాధీనుఁడ నగునే ని ట్లంటి. 38

తే. అబ్ధి మథియింపవలయు నీయవసరమున, నమృతలక్ష్మీప్రధానమహాపదార్థ
సముదయంబులు లేకున్న జగము లెల్ల, విన్నఁబోయిన వతిదీనవృత్తి నొంది. 39

సీ. ఆరసాతలమగ్న మయ్యు మునుంగని మందరాద్రీంద్రంబు మంథయష్టి
సర్వసర్వంసహాసంభృతిప్రవణుండు దందశూకస్వామి తరువుఁద్రాడు
చరమాంగపీఠికాస్థాపితశేషుండు కితవకచ్ఛపరాజు క్రిందిమట్టు
నింద్రాదిసురలు బలీంద్రాదిదనుజులు దర్పదుర్వారులై త్రచ్చువార

తే. లేను బ్రహ్మయుం హరియును నింత నంత, నుండువారము కార్యప్రయోగరతుల
నీవిధంబున దుగ్ధాబ్ధి యేచి తరువ, వివిధసద్వస్తులుం బ్రభవింపఁ గలవు. 40

వ. ఇట్టిమహాప్రారంభంబునకుం దగినసాధనసామగ్రి యిది; శేషుండును గమఠపతియును
నశేషభువనభారంబునకుం దగినవారి నియోగించి వచ్చునది; యచ్యుతుండు సురా
సురులం గూర్చుకొని మందరాచలంబు పెఱికి తెచ్చునది; యేనును బితామహుండును

---

1. గలవేల్పుపెద్దలౌ.

మున్నాడి పాలమున్నీటిదరికిం జేరి యుండువారము. ఇదియ నిశ్చయం బని యే
నంతర్ధానంబుఁ జేసితి. జలజాసనుండును మదాదేశంబున దుగ్ధాబ్ధితీరంబుఁజేరె. జనార్ద
నుండును దేవదానవసేనాసమేతుండై దిక్పాలురు గూడ రాఁ బశ్చిమదిశాముఖుండై
చనువాఁడు ముందర. 41

శా. కాంచెన్ మందరశైలమున్ మృదుతటీగండోపలశ్రేణికా
చంచన్నిర్ఝరవేణికాఘుమఘుమస్ఫాయద్దిశాగోళమున్
బంచాస్యస్ఫుటకంఠనాళనినదప్రధ్వస్తశుండాలమున్
సంచారాలసకిన్నరీశతలతాసంఛన్నహింతాలమున్. 42

ఆ. కాంచి యమ్మహాద్రిఁ గదియంగ నూహించి, దితితనూభవులను దివిజవరుల
నాదివావితోడ నంతంత దవ్వుల, నుండఁ బంచి యంబుజోదరుండు. 43

వ. చనుదెంచి యప్పాంచజన్యధరుండు జంభారిప్రముఖు లగుదివిజవరుల నెడ గలుగం
దొలంగ నియమించి. 44

సీ. కటిమండలంబునఁ గనకంపుపసుఁజేల దృఢముగా బిగియించి దిండుగట్టి
కట్టాయితం బైనకంఠహుంకారంబు గావించె దిక్కులు గ్రక్కదలఁగ
సమధికావష్టంభసంరంభజృంభణ సమకూర్చె నిజభుజాస్తంభమునకుఁ
బాదాభిఘట్టనఁ బార్శ్వదేశంబుల నదలించి ధాత్రి గ్రక్కదలఁ జేసి
తే. పట్టెఁ గదలించె నసియార్చెఁ బాఁతగల్చె, నెత్తె వక్షస్స్థలంబున నెఱియ నొత్తెఁ
దోయజాక్షుండు లోకైకదుర్ధరుండు, తాల్చె నవలీల నిట్లు మందరనగంబు. 45

సీ. అంగదాభరణంబులందుఁ గీలించిన వజ్రాలకీలన వదలకుండ
వక్షస్స్థలంబున వైచినవకంపుఁ దులసిదండకు వాడు దోఁపకుండఁ
గడు నొప్పఁ దీర్చినకస్తూరితిలకంబు చెమటబిందులచేతఁ జెదరకుండ
నెట్టెంబు సుట్టిన నెమ్మిపింఛముదండ కొనలేక యొక్కింత గుదియకుండ
తే. శ్రవణకల్హారముకుళంబు జాఱకుండ, విరులకీల్కొప్పు వదలి కైపెక్కకుండ
నెత్తె శృంగారకందుకం బెత్తినట్లు, కైటభారాతి మందరక్ష్మాధరంబు. 46

శా. గోలాంగూలకులంబు లాకులపడెన్ ఘోషించె శార్దూలముల్
జాలింబొందె లులాయముల్ సుడిగొనెన్ సారంగముల్ విచ్చె లేఁ
గోలంబుల్ బెదరెం జమూరుగణ మాక్రోశించెఁ బంచాస్యముల్
తాలాంకావరజుండు మందరమహాధాత్రీధరం బెత్తినన్. 47

తే. ఏడు పాతాళములును గగ్గోడువడియెఁ, బెల్లగించి మహీధ్రంబు పెఱికినప్పు
డిందిరాభర్త గిరిమీఁది కెత్తినపుడు, గ్రక్కదల సాగె బ్రహ్మాండకర్పరంబు. 48

తే. ధాత్రి నాఁడు వరాహావతారవేళ, నేకదంష్ట్రాగ్రమున ధరియించినట్టి
తోయజాక్షుండు బాహాచతుష్టయమున, మాటమాత్రనె మోయఁడే మందరాద్రి.

తే. మందరాద్రిని మోయించి మాధవుండు, పట్టి తెప్పించె నిర్జరప్రతతిచేత
నసురయూథంబుచేత దుగ్ధాబ్ధిదరికి, నబ్జగర్భుండు నేనును నభినుతింప. 50

వ. అనంతరంబ నేనును హరిహిరణ్యగర్భులుం గార్యభారధురంధరులమై ప్రవర్తింపం బురందరాదిసురలు జలంధరాదిరాక్షసులును సముద్రమథనంబునకుం బ్రారంభించిరి.

తే. అఖిలకార్యసమారంభణాదులందుఁ, బూజనీయుండు గావున బుద్ధిఁ దలఁచి
విఘ్ననాయకు సంభోధివేలమీఁద, సురలు నసురులుఁ గొలిచిరి పరమభక్తి. 52

శా. క్షీరాంభోనిధి సైకతస్థలమున న్సింహాసనారూఢుఁగా
హేరంబు న్స్మరనందను న్నిలిపి ప్రత్యేకంబ దేవాసురుల్
గారామారఁగ నాచరించి రభిషేకం బుల్లసద్గంధక
స్తూరీసౌరభవాసితంబుల నదీతోయంబులం [1]దోరమై. 53

క. అభిషేకానంతరమున నిభరాజాస్యునకుఁ గట్ట నిచ్చిరి యదితి
ప్రభవులును దితితనూజులు, నభినవదివ్యాంబరములు నాభరణములున్. 54

తే. కుంకుమాగురుమృగనాభిపంకములను, గంధకర్పూరసీహారకర్దమముల
నలఁది రమరాసురులు భక్తి యతిశయిల్ల, భవునిపట్టికిఁ బసిఁడికుంభములఁ బట్టి. 55

సీ. ఉండ్రాలు నూటిడి పుండ్రేక్షులుం జేని యనఁటిపండ్లుం బూరియలు ఘృతంబుఁ
బెసరుఁబప్పును బాలుఁ బెరు గోగిరంబులుఁ బాయసాన్నంబులుఁ బానకములు
నాళికేరంపుబొండాలు మీఁగడయును [2]నవనీతపిండఖండములు గుడములు
లడ్డువంబులు చక్కిలాలు మోరుండలు ఖండంబు చలిమిడి మండపప్పు

తే. లాదిగా భక్ష్యచోష్యలేహ్యాదులైన, బహుపదార్థంబు లర్పించి ప్రణతులైరి
వేలుపులు రాక్షసులును నావిఘ్నపతికి, దుగ్ధపాథోధిమంథనోద్యోగవేళ. 56

వ. ఇట్లు షోడశోపచారంబులం బూజించి దేవాసురులు విఘ్ననాయకు నిట్లని స్తుతియించిరి. 57

దండకము. జయజయ జగదేకరక్షామణీ! దేవచూడామణిశ్రేణికోణప్రభాజాలసుస్మేరపాదారవిందా! ముకుందప్రియా! యిందుధారీ! కటస్యందిదానాంబుధారాధునీధోరణీగాహకౌతూహలాయత్తమత్తద్విరేఫాంగనాగానసంగీతరంగీకృతస్వాంత! దంతావళాస్యా! నమస్యా! త్రిలోకైకవశ్యా! యవశ్యాయశైలాత్మజాధర్మసంతాన! సంతానకల్పద్రుపుష్పావతంసా! యసారోరుసంసారమాయాంధకారావృతిప్రక్రియాభాస్కరా! కోటిభాస్వన్నిరాఘాటదేహప్రభాభాస్వరా! దేవ! హేరంబ!

1. దోఁగఁగన్. 2. నవదధిపిండఖండాజ్యడుములు.

లంబోదరా! యేకదంతా! మహాకాయ! సంతప్తకార్తస్వరాభా! విశాలాక్ష! మౌంజీధరా! నాగయజ్ఞోపవీతా! సమన్వీతకృష్ణాజినా! యాఖువాహా! కుఠారాయుధా! విఘ్నరాజా! గణాధ్యక్ష! కారుణ్యాలీలాకటాక్షంబునన్ మమ్ము వీక్షించి రక్షింపుమీ క్షీరవారాశి నీమందరక్ష్మాధరస్వామి కవ్వంబుగా నీభుజంగాధినాథుండు సూత్రంబుగాఁ గచ్ఛపాధీశుఁ డాధారపీఠంబుగా సర్వదివ్యౌషధీవల్లుల నైవ్వచి నానాపదార్థంబు లన్వేన్నలం బంచుకోఁ గోరి యున్నార మిక్కార్య మేవిఘ్నముం బొందకుండంగ నేవిక్రియం జెంద కిష్టార్థసంసిద్ధులం జేకొనుం గాక నీయాజ్ఞ సర్వేశ! సర్వాత్మకా! నిర్వికల్పా! నిరీహా! నిరాతంక! నిశ్శంక! యోంకారమూర్తీ! నమస్తే నమస్తే నమః. 58

క. అని నిర్జరులును దైత్యులు, వననిధిమథనాదియందు వారణవక్త్రుం
గొనియాడి తత్ప్రసన్నతఁ, గనిరొగి సంతసము మీఱఁ గడఁక దలిర్పన్. 59

వ. కట్టాయితం బై సురాసురులు బిట్టేచి పాతాళగోళంబు క్రిందమట్టుగా నాదికమఠంబుఁ బెట్టి వాసుకిఁ దరిత్రాడుగాఁ జుట్టి తోఁకయు శిరంబును బట్టి మందరాచల మంథానంబున దుగ్ధసింధువు మథింపం దొడంగిరి. ఘుమఘుమధ్వానంబు దిక్కులం బిక్కటిల్లె. వారివాహవ్యూహంబులు కడ లవియఁ జదల నుదిలకొనియె. డిండీర పిండఖండంబులు బ్రహ్మాండంబునం బ్రసరించె; నంభస్తరంగంబులు దిగిభకుంభంబుల నాస్ఫాలించె; నావర్తచక్రంబులయందు గ్రహతారకానక్షత్రంబులు తిరుగుడువడియె నప్పుడు రటత్తిమితిమింగిలంబులును లంబచ్ఛంబలంబును వళద్ధూళియుం విరుత్క్రమఠంబు నుద్భ్రమద్భుజంగంబునునై గంగకుం బరిభవంబును గోదావరికి ఖేదంబును బెన్నకు విన్నఁబాటును గాళిందికి మాలిన్యంబును వేత్రవతికిఁ ద్రాసంబును విపాశకుం గ్లేశంబును శతద్రువున కుపద్రవంబును నాపాదించుచు బాడబానలంబునం దొకతొకనుడుకునీరునుం గలసి నఖంపచం బై సంవర్తసమయారంభంబునుంబోలె మర్యాద నతిక్రమించుచు గిరికటక పాషాణసంఘట్టనంబున నెగయుమిణుంగురులుంబోలె నంతర్మణిశలాకాశకలంబులు మీఁదికెగయ నంభోనిధానంబు మథ్యమానంబయ్యె మఱియును.

సీ. మూలాశ్మసంఘాతములరాపిడినిఁ జేసి కమఠంబు నుఖియించి కన్ను మోడ్చెఁ
గిటకపాషాణసంఘట్టనంబున వ్రస్సెఁ గుండలీంద్రునిపేఁపువుప్పసంబు
సానూపలద్రోణిఝుంఝులుఝుల త్కారంబు దిఙ్మండలంబుల దీటుకొనియె
శిఖరకోటిశిలాశ్రేణిరారాపుల గ్రహతారకములు చూర్ణంబు లయ్యెఁ

తే. బ్రబలబలగర్వదుర్వారబహుసుపర్వ, పూర్వగీర్వాణభుజదండభూరిసార
వితతమందరమంథానవిచలనముల, సలిలనిధి మూరె సంరంభసంభ్రమమున. 61

వ. ఇట్లు తరువందరువ సముద్రమధ్యంబున. 62

ఉ. బుగబుగమంచు గర్భజలపూరము ఘూర్ణిల బంతిగట్టి క్రొం
బొగలు తరంగసంఘములఁ బొడ్మఁగ నూష్మ జగత్త్రయంబునుం
బొగులఁగఁ జేయ నుద్దవిడిఁ బుట్టెను నల్లనిచిచ్చు మావిలేఁ
జిగురులచాయలం జెగడుజిహ్వలు గ్రోయుచు దుర్నిరీక్ష్యమై. 63

క. వాసుకివిషభరవిషని,శ్వాసంబుల ఘట్టనముల సుమధికతరమై
యీసాగరమధ్యంబున, భాసురహాలాహలంబు ప్రబలం బయ్యెన్. 64

చ. గరళమహోత్తరానలశిఖానివహంబులు దూఱి పాఱినం
దరికొనియెం జగత్త్రయము తల్లడ మందిరి నెమ్మనంబులన్
సురగరుడోరగామరులు స్రుక్కెఁ బితామహుఁ డంబుజాక్షుఁ డా
తురత వహించె దిక్పతులు తూలిరి ఘూర్ణిలె నేడువార్ధులున్. 65

వ. అప్పుడు సుస్థిరుండై విరూపాక్షుండు త్రైలోక్యరక్షాదక్షం బగుతనదక్షిణహస్తం బెత్తి యోడకుండుఁ డభయం బిచ్చితి నని యెంత యూఱడించిన నూఱడిలక నారాయణాదులు గన న్వేల్పులు పలాయమానపరాయణులై వెనుక మరలియుం జూడక పోవం దొడంగిన. 66

శా. హుంకారం బొనరించి యప్రతిమరౌద్రోద్రేకసంరంభని
శ్శంకాహంకృతిఁ జాఁచె నీశ్వరుఁడు హస్తంబున్ భుజంగాధిపా
లంకారంబు నశేషలోక పరిమల్లావణ్యలక్ష్మీకలా
సంకోచావహదాహభీషణవిషజ్వాలాజిఘృక్షార్థమై. 67

క. స్తంభించి నిలిచె గరళము, శంభునిముందట యుగాంతజలధరముగతిన్
గంభీరహుంక్రియావ, ష్టంభసముజ్జృంభమాణసంరంభమునన్. 68

చ. జలధర మంతరై కరటిచందము నైకొని సూకరాకృతి
న్నిలిచి పికంబుతో దొరసి నేరెడుపండును బోలె నుండరై
కలశపయోధిమంథనముఖంబునఁ బుట్టినయమ్మహాహలా
హలము క్రమంబున న్శివునిహస్తసరోరుహమెక్కెఁ జుక్కగన్. 69

క. కటుక మగువిషము విషధర, కటకం బగుకేలఁ బూని కౌతూహలియై
ఘుటికాసంసిద్ధుఁడు రస, ఘుటికయునుంబోలె మృడుఁడు గుటుకున మ్రింగెన్. 70

తే. కంఠికానీలరత్నంబుకరణి నొప్పె, లలితమృగనాభిపంకంబుచెలువు దాల్చెఁ
గాలకూటవిషంబు తత్కంఠమునను, నాభరణ మయ్యె బ్రహ్మాదు లభినుతింప. 71

వ. అప్పు డప్పరమేశ్వరు నిట్లని స్తుతియించిరి. 72

సీ. జయ విరూపాక్ష! యీశ్వర! దివ్యలోచన! జయ వజ్రహస్త! దిశానివాస!
జయ పినాకేష్వాస! శాశ్వత! నిత్య! యనిత్య! నిత్యానిత్య! నిరుపమాన!
జయ చింత్య! జయరుద్ర! జయమహాదేవ! యచింత్య! చింత్యాచింత్య! చిత్స్వరూప
జయ పాదభక్తార్తిసంహారకారణ! జయ ముకుందప్రియ! జయ గిరీశ!
తే. దివసమాసార్ధమాసనద్విశ్వరూప!, కల్పయుగ వత్సరాధీశ కాలఖేచ
రుండ! బహురూప! చండీశ! దండపాణి!, జయ నమస్తే నమస్తే ప్రసన్నమూర్తి!
వ. అని యనేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి నీలకంఠుం డనునామధేయంబు శివుని కిచ్చి
రిది కాలకూటోత్పత్తిప్రకారంబు. 74
ఉ. హాలహలాగ్ని దాహభయ మస్తమితం బయినం గడంకమై
వేలుపులు న్నిశాచరులు వెండియుఁ గవ్వపుఁగొండ వార్ధిలోఁ
దేలిచి గుమ్మగుమ్మనఁగఁ ద్రిప్పఁగఁ జొచ్చిరి దానవేశ్వరుల్
వాలిసహాయుఁ గాఁ గొని యవక్రభుజాబలవిక్రమంబునన్. 75
క. తరిగొండఁ దరువఁదరువన్, శరనిధిమధ్యమున నొక్కజలజము పుట్టెన్
బరిమళపరంపరలచే, సురభీకృత మయ్యె జగము సురుచిరభంగిన్. 76
వ. అయ్యష్టదళపద్మమునందు. 77
సీ. ఇరుప్రక్కియలనుండి సురసింధురంబులు పరిపూర్ణ హేమకుంభములు దాల్ప
నందంద నవనిధానాధిదేవతలును సొరిది బంగారువీచోపు లిడఁగ
జయజయధ్వనులతో సర్వదేవతలును గేలుఁదమ్ములు మాళిఁ గీలుకొల్పఁ
బుష్పవర్షములకుఁ బోది యై వినువీథి దేవదుందుభినాద మావహిల్లఁ
తే. బ్రబలి మున్నీటినడునీటఁ బొండువికచ, కమలకాంచనకర్ణికాగ్రంబునందు
బ్రహ్మాదిక్పాలవందితపాదపద్మ, పద్మ యుదయించెఁ గన్నులపండు వగుచు. 78
తే. పవడములఁ బోలుశ్రీహస్తపల్లవములు, దనర శోభిల్లు హేమపద్మము ధరించి
కలిమిచూపులపూఁబోఁడి కలశజలధి, నర్థిఁ గొలు వుండె రత్నసింహాసనమున. 79
క. జలరుహవాసిని పుట్టిన, కలితముహూర్తమున రెండుగడియలమాత్రం
జలిగురికాఁడై నిగనిగ, కలువలచెలికాఁడు పుట్టెఁ గలశపయోధిన్. 80
వ. తదనంతరంబ. 81
క. అందంద యుద్భవించెను, సందరమున నిందిరానుసంజాతములై
మందారకల్పతరుహరి, చందనసంతానపారిజాతాదు లొగిన్. 82
ఉ. అంతఁ బయోనిధానమునయం దుదయించె సరోజవాసినీ
కాంతకుఁ దోడఁబుట్టు వనఁగాఁ గరపద్మమునం జలూకికా

సంతతియుఁ గాఁ హరీతకియు సాధనసంగ్రహమై తలిర్ప ధ
న్వంతరి యెట్టిరోగములవారి కనామయసౌఖ్యకారియై. 83

తే. ఆదివైద్యుఁ డతండు దుగ్ధాబ్ధిఁ బుట్టె, నమృతపూర్ణకుంభం బొకహస్తమునను
నంబుచరమును గరకకాయయును నొకటఁ,దాల్చి సాకారమైనశాంతమయనంగ. 84

వ. మఱియుచు. 85

క. అచ్చపువెన్నెలచాయల, మెచ్చనితమదీప్తితోడ మేఘధ్వని పెం
పచ్చుపడఁగ నకిలించుచు, నుచ్చైశ్శ్రవ ముదధినడుమ నుదయంబయ్యెన్. 86

తే. క్షీరవారాశిలోఁ నవతారమయ్యెఁ,దార ¹సనుకన్యకయు నతిధవళనయన
తారకారాజబింబావదాతవదన, తారహారాదిభూషణోత్కరముతోడ. 87

శా. అయ్యంభోనిధివారిగర్భమునయం దైరావణం బుద్భవం
బయ్యెం గండతలంబునన్ దొరఁగుదానాంభఃప్రవాహంబు లెం
దొయ్యెయ్యన్ బ్రభవించి తజ్జలధినీ రుబ్బింప దిక్సంధుల
న్వియ్యం బందఁ గఠోరగర్జితమహానిర్ఘాతనిర్ఘోషముల్. 88

సీ మధుకరంబులు పుట్టె మధుకరంబులు గావు రమణీయవేణీభరములు గాని
శశిబింబములు పుట్టె శశిబింబములు గావు మహితవక్త్రేందుబింబములు గాని
మెఱుఁగుఁదీఁగలు పుట్టె మెఱుఁగుఁదీఁగలు గావు లలితకోమలతనూలతలు గాని
చక్రవాకులు పుట్టెఁ జక్రవాకులు గావు కఠినంబు లగుచన్నుఁగవలు గాని

తే. యనఁగ మందరకందరవ్యాప్తిచలిత, వార్ధికల్లోలవీచికావర్తతతుల
నుద్భవిల్లిరి రంభాతిలోత్తమాదు, లప్సరస్త్రీలు దేవవేశ్యాజనములు. 89

క. తరిగొండఁ దరువఁదరువం, దిరుగుడువడునుదధిలోనఁ దీవ్రముగా ది
ర్దిరఁ దిరుగుచుఁ దరఁగలవడి, దరతరమ సుపర్వసురభి దరికిం జేరెన్. 90

ఉ. అంత న్విద్రుమవల్లరీకిసలయవ్యాప్తైకశంకావహా
త్యంతస్వచ్ఛరుచిచ్ఛటల్ జలధిపై నందంద వర్తింపఁగా
స్వాంతాశాంతరభూమిభాగమున విశ్వంబుం బ్రకాశింపఁగాఁ
జింతారత్నశలాక పుట్టెను మహాక్షీరాబ్ధిమధ్యంబునన్. 91

తే. తరువఁ దరువంగ వార్ధిమధ్యంబునందు, నాగవల్లీలతాప్రతానంబు పుట్టె
నమృతసంసర్గమునఁ గదా యాఱునెలలు, జరగు నేయాకునకు లేనిసరసవృత్తి. 92

క. శీతలపరిమళధారా, పూతపవిత్రాయమానపవమానం బై
యాతోయధిమధ్యంబున, శ్రీతులసీవనము పుట్టె శ్రీయంశమునన్. 93

తే. కలిగె దివ్యౌషధీలతావలులశక్తిఁ, బాలమున్నీటిసీటిలోఁ బ్రథితలీల
విమలగారుడమాణిక్యవిభ్రమంబు, లభినవంబులు హరితదూర్వాంకురములు. 94

వ. ఇట్లు మహార్ణవజాతంబు లగుపదార్థంబులం గనుంగొని బ్రహ్మాదిదేవతలు హరునకు

---

1. మయుఁడనంగ.

శశాంకుని హరికి లక్ష్మి నింద్రునకు నైరావణోచ్చైశ్శ్రవంబులను నిచ్చిరి. అప్సరసల నాకంబున నుండ నియమించిరి. కామధేనువును వరుణున కొప్పనంబు సేసిరి. కల్పతరుచింతామణుల నందనోద్యానంబునం బ్రతిష్ఠించిరి. దూర్వాంకురంబులు హేరంబున కవతంసంబుగా నొసంగిరి. నాగవల్లీదళంబులు భోగార్థంబుగా భూజనంబుల కిడిరి. శ్రీతులసికావనంబులును సకలతీర్థంబులకు సమాశ్రయంబుఁ గావించి; యనంతరంబ మందరంబును యథాస్థానంబునం బెట్టి వాసుకిం బాతాళంబున కనిచి కమఠపతిం గుస్తరించి నివాసంబులకుం బోవ నుద్యోగించి యున్నంత. 95

ఉ. అంధకకాలకేయమహిషాదులు దైత్యులు బాహుశైలద
ర్పాంధులు గూడి యొక్క మొగి మై వడిఁ దొమ్మి యొనర్చి వైద్య ని
ర్బంధము సేసి కైకొనిరి గ్రక్కునఁ దన్మహనీయదక్షిణ
స్కంధముమీఁద నున్నమణికమ్రసుధారసహేమకుంభమున్. 96

తే. అమృతకుంభంబుఁ గైకొని యసురవరులు, వేఱ యొకచోట వేలంబు విడిసియుండి
రమరులకు నీక యప్పదార్థముఁ గడంగి తార విభజించి భుజియించువారుఁ బోలె.

వ. అవ్విధం బెఱింగి హరవిరించులు విష్ణు రావించి గోత్రకలహంబు మాన్ప నిఖిలమాయోపాయవిద్యావిదుండ వగు నీవ యెఱుంగుదు మాకు నిం కిక్కడ నుండం బని లేదు పోయి వచ్చెద మని యామంత్రణంబు సేసి నిజస్థానంబుల కరిగినయనంతరంబ.

తే. కైటభారాతి యక్కార్యగతికిఁ దగిన, యనువు చింతించి యసురుల నవమతింప
సురల కమృతంబు నొప్పింప వెరవు దెలిసి, యరిగెనంతర్హితుం డయియద్భుతముగ.

వ. ఇవ్విధంబున హరి యంతర్ధానంబు చేసినముహూర్తమాత్రంబున. 100

శా. ఆకాశంబుననుండి డిగ్గె నొకనీరాంభోజపత్రాక్షి ది
వ్యాకారంబును దివ్యమాల్యములు దివ్యాలంకృతుల్ దివ్యవ
స్త్రాకల్పంబులు దివ్యగంధములు నాహా పుట్టఁ జేయంగ నా
కౌకశ్శ్రేణికి దైత్యపఙ్క్తికిని విద్యుల్లేఖచందంబునన్. 101

క. బృందారకపథమున దిగి, యిందీవరపత్త్రనేత్ర యిరువంకలవా
రుం దమక తమక యిటు రా, యిం దనఁగా రెండుపిళ్లయెడమున విడిసెన్. 102

వ. నిలిచి హావభావవిలాసంబులన దేవాసురులం భ్రమియింపం జేయుచు స్కంధావార
మధ్యంబున. 103

సీ. పాకశాసనునకుఁ బరిహాసవచనంబుఁ గాలకేయునకు శృంగారలీల
వైవస్వతునకు భ్రూవల్లరీనటనంబు కరటిదానవునకుఁ గలికిచూపు
పాశపాణికిఁ గుచప్రాంతోరుదర్శనం బంధకాసురునకు నలఁతినగవు

ధననాయకునకు నుత్కంఠావిశేషంబు మహిషునకును నర్మమర్మకలన

తే. గంధవహునకు సిగ్గు జలంధరునకుఁ, గలికితనము పావకునకుఁ గౌను బలికి
వలపు నటియించుచును వారవార తనకుఁ, దాన వారికి వారికి నైనయట్లు. 104

తే. అందఱకు భ్రమవెట్టుచు నవ్వధూటి, యెవ్వరికిఁ దాను భ్రమయక యెడనయుండె
దానిపై వాలి చొక్కె నందఱమనములు, గంధఫలిమీఁద వాలుభృంగములపగిది.

తే. అసురులకు దేవతలకు నయ్యవసరమునఁ, బాలువోకుండె నవ్వు డప్పద్మనయన
యుభయవాదులు గూడి యయ్యుత్పలాక్షి, పాదపంకజములఁగను బట్టులైరి. 106

వ. మఱియు విష్ణుమాయావిశేషంబున. 107

క. ఇది చెప్పినట్ల చేయుదు, మిది పంచినయట్ల నడతు మిది కళ్యాణా
భ్యుదయవిధానము మాకని, హృదయంబులఁ దలఁచుచుండి రిరుదెసవారల్. 108

తే. కనకసింహాసనము వెట్టి కాళ్లు గడిగి, పావతీర్థంబు లొగిఁ ద్రావి ప్రణతిసేసి
కొలిచి కూర్చుండి రిరువంకకొలమువారు, భువనమోహిని యైనయప్పువ్వుఁబోఁడి.

క. ఎవ్వనివంకఁ గనుంగొను, నవ్వనితామణివిలోచనాంచలమున వాఁ
డవ్వేళన కీలించు, న్నవ్వం బగుకేలుదోయి మకుటాగ్రమునన్. 110

వ. వైరానుబంధంబు లుడిగి యియ్యిరువాగువారుం దమలోన ని ట్లనిరి. 111

క. మన మొండొరు నమ్మక యెడ, నునిచిన యీయమృత మింతయును దగ నింకే
మని యొండుగాఁ దలఁప కీ, వనితామణి పంచిపెట్ట వలయుం జుండీ. 112

వ. అని యమృతకలశంబుఁ దెచ్చి యప్పయోజాక్షిచేతి కిచ్చి ధర్మంబు పుణ్యంబు
పాపంబు నీయది యిరుదెఱంగులవారు నీకు నొక్కరూప యిప్పదార్థంబు మాకుం
బంచిపెట్టుము. 113

తే. తప్ప కుండఁగఁ బక్షపాతంబు లేక, పంచిపెట్టెదువా రబ్బురంచుఁ గాక
యన్నదమ్ముల మై యుండి యకట మేము, నిన్ను వడ్డించు మందుమె యన్నుమిన్న.

తే. అనిన నే నేర్తు నయ్య మీయంతవారు, కోరి కూర్చుండ నమృతంబుఁ గుడువఁ బెట్టఁ
బంచి వడ్డింపనేర్చు టల్పంపుఁబనియె, తొల్లి యొకనాఁ డెఱింగిన త్రోవ గాదు.

వ. అయిన మీవచనంబులు చెల్లఁజాల నానేర్చినవిధంబున సుధారసంబు వడ్డించెద
మీరందఱుఁ గృతస్నానులై పయోధిపులినవేదికాస్థలంబున నిరుదెఱంగులవారు
రెండు బంతులుగాఁ గూర్చుండుఁ డని నియోగించిన. 116

ఆ. వార లట్లచేసి వరుసగాఁ గూర్చుండి, పసిఁడిపళ్లెరములు పన్నికొనఁగ
నల్ల నల్ల వచ్చె నలసయానంబున, నమృతకుంభహస్త యగుచుఁ దరుణి. 117

మ. అరవిందాసన పట్టుఁబుట్టముచెఱఁగాందోళనం బొంద ని

ర్ఘరపీన స్తనభార మల్లఁ గదలన్ రత్నాలతాటంకముల్
మెరయ న్నూపురమేఖలావలయముల్ మ్రోయంగ పాత్రంబుల
న్సురధేస్వాజ్యము ప్రస్తరింపఁ దొడఁగె న్దూర్వాంకురాగ్రంబునన్. 118

ఉ. స్నానపవిత్రగాత్రులును చందనచర్చితబాహుమధ్యముల్
మానసమాధినిష్ఠులును మత్సరచిత్తులు నై మహాసమా
ధానముతోడ నుత్తరము దక్షిణము న్సముపాశ్రయించి య
ద్దానవులు న్సుపర్వులును దన్నుఁ బ్రియంబుగఁ జూచు చుండఁగన్. 119

ఆ. హోమపూర్ణకుంభ మెత్తి వడ్డింపంగఁ, గడఁగెఁ గాంచనంపుగరిటె మూంచి
శాంతిమంత్రఘోషసంస్కారపరిపూత, వదను లైనయుభయవంశ్యులకును. 120

క. పోయునిజాలయ మమృతము, తోయజదళనేత్ర సురలతో యంబునకున్
మాయామృతపూరము దై, తేయులకుం బోయు నత్యధికధీప్రౌఢిన్. 121

తే. మధురగోక్షీరధారాసమాన మైన, మంచియమృతంబు వెట్టె వైమానికులకు
మగువ మృగతృష్ణికాంభస్సమాన మైన, కల్లయమృతంబు వడ్డించెఁ గర్బురులకు.

వ. ఇవ్విధంబున నప్పరమాణుమధ్య తథ్యమిథ్యామృతాహారంబు లాసురాసురులకు వెట్టి కామదుగ్ధేనుఘృతధారాభిఘారంబుగావించి పంక్తిమధ్యంబున నిలిచి కంకణఝుణ ఝుణత్కారంబు తోరంబుగా నాపోశనంబు వోసి యారగింపుండు ప్రొద్దువోయె ననుచు నెలుంగెత్తి మత్తకోకిలకంఠకుహూపంచమస్వరంబునం బల్కిన. 123

తే. మొదలఁ దేనియలుట్టునంభోరుహాక్షి, ముద్దుఁబల్కులు శ్రుతిపుటంబుల భుజించి
పిదప భుజియింపఁ దొడఁగిరి త్రిదశవరులు,దైత్యులుచుదథ్యమిథ్యాసుధారసములు.

క. కిక్కురు మన కమృతంబుం, గ్రుక్కలువెట్టుదురు సురలు కోణపముఖ్యుల్
తక్కరిసుధారసంబులు, గ్రుక్కలువెట్టుదురు వారిఁ గూడియె తారున్. 125

తే. గ్రుక్క గ్రుక్కకుఁ గడుఁ దేజ మెక్కుచుండె
నమరులకు గ్రుక్క గ్రుక్కకు నడఁగుచుండె
దైత్యులకుఁ దేజ మట్టివిధంబు గాక
రాహుకేతువు లనియెడురాత్రిచరులు. 126

వ. తమయెదిరిపంక్తి నున్నచంద్రార్కులసంగడి న్మెఱంగి కూర్చుండిన నాగ్రహరాజు లిద్దఱుం దమలోన నిట్లని విచారించిరి. 127

ఉ. వంచన వేల్పుటెంకి కిటువచ్చి యుపాంతమునందు ముందటం
గంచముఁ బెట్టుకొన్నయది కర్బురయుగ్మము మాఱువెట్ట నే
తెంచుచు నున్నవాఁడు మనదేవర విష్ణుఁడు వెంట నీరి నూ

చించుట మే లిస్సుధారసము చిప్పిలఁడువోయకమున్న శౌరికిన్. 128
తే. అని విచారించి చెప్పుచున్నంతలోనఁ, బోసె నిరుగంచములయందుఁ బుడిసెఁడంత
త్రావియును ద్రావకుండఁగ రాహుకేతు, లరుచుఁ జెప్పిరిమురవైరి కర్కవిధులు. 129
మ. అటు విన్నప్పుడ తత్సుధారసము కంఠాధఃప్రదేశంబు సో
చ్చుట లేకుండఁగ రాహుకేతువుల యత్యుదోత్తమాంగంబు లా
క్కట ఖండించెను మాయపుంబడఁతియాకారంబు వీడ్కొని య
క్కటకాలంకృతహస్తచక్రమున శ్రీకాంతుం డవిభ్రాంతుఁడై. 130
క. రాహునకుఁ గేతునకు హరి, బాహాచక్రమున నదరు పాటిల్లుటయున్
హాహానినాదపటుకో, లాహలబహుళంబుగాఁ గలంగిరి దివిజుల్. 131
సీ. వేగ మాయావధూవేషంబు డిగఁద్రావి చైకొనె నిజమూర్తి కైటభారి
హరి తమ్ము వంచించె నరివేళ గాదని దైత్యులు చనిరి పాతాళమునకు
నమృతంబు భుజియించి యమృతకుంభముఁ గొంచు జనిరి వేల్పులు నిజస్థానమునకు
బహువారములయందు బహువస్తువులు గాంచి కలశపాథోరాశి గాను పుడిగె
తే. నుక్కువడి యుక్కుమాని పెల్లుబ్బె నాక, మప్సరఃకామినీతురంగాదికముల
నచ్యుతుఁడు లచ్చి నటఁ బెండ్లియాడి యరిగె, నాగరిపు నెక్కి వైకుంఠనగరమునకు.
క. ఈవార్ధిమథనకథనం, బేహరు పఠించి రేని నెలమియును నాఁగు
శ్రీవృద్ధులఁ గాంతురు వి, ద్యావత్తయుం యశముఁ గల్గు నావారలకున్. 133
శా. శంకాతంకవిహీనవిక్రమకలాసాకల్య విజ్ఞాన! సా
హంకారోరువివేకవిక్రమ! సురాహోరాహితస్పర్ధిని
స్సంకాశోజ్జ్వలకీర్తివిభ్రమ! మహీసంకల్పకల్పద్రుమా!
లంకాశంకరశైలమధ్యవసుధాలంకారభవ్యక్రమా! 134
క. శరణాగతధీపంజర! నరకుంజర! దానకర్ణ! నందితవిద్వ
ద్వరవర్ణ! విమలచరిత, స్ఫురితా! యనవరత శంభుపూజానిరతా!. 135
ఉపేంద్రవజ్రము. కులప్రదీపా! యలఘుప్రతాపా!
విలాసశక్రా! జితవీరచక్రా!
కలాజయంతా! ఘనకాంతికాంతా!
నిలీనశంకా! నిజనిష్కలంకా! 136

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతం బయినహరవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందు
షష్ఠాశ్వాసము.

సప్తమాశ్వాసము

కాళహస్తినాథ
ప్రాకారాంతః ప్రణీతపాతాళగుహా!
శ్రీకాళహస్తిభక్త సు
ధీకల్పితవిభవ! యవచిదేవయతిప్రా! 1

వ. ఆకర్ణింపుము. 2

ఉ. అర్జునుఁ డింద్రకీలగిరియందు రసాలతమాలతాలనీ
పార్జునలోధ్రతిందుకనవామలకీపనసామ్రపాటలీ
సర్జకురంటకాదిగురుచందనచందననింబకేతకీ
భూర్జకపిత్థపూర్ణముఖభూరుహపుణ్యతమాశ్రమంబున్. 3

క. ద్యూతపరాభవమున నగు, చేతోదుఃఖమునఁ దపము చేయఁగఁ బోఁడెఁగెన్
భ్రాతలయనుమతి శత్రు, వ్రాతజయార్థంబు మది దివస్పతి గురిగాన్. 4

మ. ధనురస్త్రంబులు కేలఁ దాల్చి శరధిద్వంద్వంబు పేపార వీఁ
పున బంధించి కిరీటియై కవచియై పూనెం దపశ్చర్య య
ర్జునుఁ డత్యంతగరిష్ఠనిష్ఠ నమరేంద్రుం గూర్చి యయ్యింద్రకీ
లనగాగ్రంబునఁ బ్రత్యనీకవిజయశ్లాఘాభిలాషంబునన్. 5

క. వంచన మనంబులోన నొ, కించుకయును లేక యమ్మహేంద్రముమీఁదన్
బంచానలమధ్యంబునఁ, బాంచాలీవల్లభుఁడు తపం బొనరించెన్. 6

తే. గాండివముతోడ నొక మోగదండయష్టి, యస్త్రములతోడఁ గొన్నిదర్భాంకురములు
[1]కలపములతోడఁ బుండరీకంబుతోలు, దాల్చి క్రీడి విరుద్ధపుఁదపము చేసె. 7

శా. శాకాహారుఁడు నిర్జితేంద్రియుండు పాషాణాగ్రతల్పుండునై
నాకేశప్రియనందనుండు సలిపె స్నానాప్రకారంబులన్

1. కత్తళముతోడ.

వాకుం జిత్తము దేహము న్నరియెకా నానాతపశ్చర్యలన్
వ్యాకీర్ణోరగసింహభల్లుకలులాయాభీలశైలాటవిన్. 8

సీ. పతయాళునిర్ఝరాంభఃప్రవాహంబుల నఘమర్షణస్నాన మాచరించుఁ
గొండగోఁగుంబూలఁ గుండవర్ధనముల నర్చించు శశలాంఛనార్ధమౌళి
స్ఫటికాక్షమాలికాపాణిప్రవాళుఁడై జంభారిమంత్రంబు జపము చేయు
నొంటికాల బుజంబు నూర్ధ్వంబుగాఁ జాఁచి తడవుగా నిలుచుండి తప మొనర్చు
తే. శరభశార్దూలసింహాదిసత్త్వచయము, కెరలి తనమీఁద బిట్టు లంఘించునపుడు
కడిమిఁ జెండాడు భుజదండ గాండివోగ్ర, చండతరశాతనిర్ఘాతకాండవితతి. 9

తే. వీరరసగర్భితం బయ్యు విస్తరిల్లె, శాంతరస మొంతయును సవ్యసాచియందు
మలయశైలనితంబమండలమునందు, సర్పవేష్టితచందనక్ష్మాజమట్లు. 10

వ. ఇవ్విధంబునఁ గపికేతనుండు గాండివజ్యాఘాతరేఖాకిణకళంకాలంకారంబు లగుకరంబులు నీవారపాకంబునకును బాంచాలకన్యకాకుచకుంభకుంకుమప్రేక్షణీయం బైన వక్షంబు రుద్రాక్షధారణంబునకును నంగారపర్ణగర్భనిర్భేదనచణహుంకారకారణంబగు కంఠంబు మహేంద్రదేవతామంత్రాక్షరధారణంబునకును ఖాండవదహనవేళావిజృంభితావష్టంభసంరంభం బగుహృదయాంభోరుహంబు ప్రణవోపలంభమునకును కుంభసంభవప్రదిష్టశాఖాశిఖరపక్షిలక్ష్యావలోకనజాగరూకం బగువీక్షణంబులు నాసికాప్రదేశానుసంధానంబునకును యంత్రమత్స్యవిభేదనోపాయసందర్శనప్రభావసంసిద్ధి యగుబుద్ధి వృద్ధోపసేవనమునకును గంగాజలనిగ్రహానుగ్రహోపాదనసమగ్రంబగుమానసోత్సాహం బింద్రియభంగంబునకును నుత్తరదిగ్విజయయాత్రాధురీణంబులగుచరణంబులు తీర్థగమనంబులకును బాల్పడఁజేసి జగజెట్టిబిరుదంబు నెట్టుకొనం జేసి తంత్రిఁ గుదించి తపంబుఁ జేయుచుండ దినంబులు గడచె వారంబు లరిగెఁ బక్షంబులు సనియె మాసంబులు వోయె ఋతువు లతిక్రమించె సంవత్సరంబు దాఁటె నయ్యవసరంబున. 11

సీ. తెల్లనిగడ్డంబు తెల్లనిమీసము ల్నరసినరోమపాండురశిరంబు
మేధావిబొట్టును మెఱుఁగుజన్నిదములు భూతిలలాటత్రిపుండ్రకంబుఁ
గావిదోవతియును గంతోత్తరీయంబు నిష్టికోలయుఁ జంక నిఱ్ఱితోలుఁ
బంచాంగముష్టియుఁ బాణిఁ బవిత్రంబు [1]నొక్కవ్రేలికి వెండియుంగరంబు
తే. జాఱుబొజ్జయుఁ *గుశదబ్బసంచెలయును, [2]జెత్తగొడుగును జక్కఁ దాల్చి కుతుకమునఁ

1. నొక జుట్టవ్రేల వెండుంగరంబు. తి. పా. *నునుదబ్బ. 2. నెడమ కేలను నిడు గోల గొడుగుఁ దాల్చి.

దనకు సజ్ఞాతిగా నొక్కతపసి వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడువచ్చెనొయ్యొయ్యఁ బార్థుకడకు.

వ. వచ్చి యాశీర్వదించి మహాత్మా! నీసంగడంబునం దపంబు చేయవచ్చితి నిచ్చోఁ గొన్ని దినంబులు క్రూరజంతువులు నన్ను బాధింపకుండ నాసికొని [illegible] యతనిముందటఁ బరిశ్రాంతుఁడుంబోలెఁ జతికిలంబడి కూర్చుండె. 13

తే. మోఱకునిచందమున నీఱతాఱచూపు, పాండవేయునిపైఁ దార్చి బ్రాహ్మణుండు
పలికె నిష్ఫచ్చరం బైనభాషణములఁ, బరమనాస్తికభావంబు పరిమళింప. 14

తే. అన్న! యెవ్వరివాఁడ వీయడవిలోనఁ, దపము నేసెదు నీమంత్రతంత్రపదులు
పాకశాసనదేవతాప్రార్థనాను, సూచకము లైనయవి యన్నిచూడ నిపుడు. 15

ఉ. చక్కనివాఁడ వెంతయును జల్లనివాఁడవు భాగ్యరేఖఁ బెం
పెక్కినవాఁడ వీవివిన మెక్కడ నీసుకుమారతాగుణం
బెక్కడ ఘోరవీరతప మీయెలప్రాయమునందుఁ జేయునే
యక్కట యెవ్వఁ డైన నకృతాత్ముఁడ వీ వొకరుండు దక్కఁగన్. 16

క. శరచాపధారణంబున్, బరమమనశ్శాంతి దాంతి పరిపాకంబున్
బరికింపఁ "జంకదుడ్డును, శరణార్థియు" న నెడునట్టిచందము దోఁచెన్. 17

క. వైరిమదకుంభికుంభవి, దారణదారుణకృపాణధారలు పరిఘా
కారములు కందమూలో, ద్ధారములకుఁ బాలుపడెఁ గదా నీకరముల్. 18

శా. శుభ్రాకృతి యిమ్మహాభుజయుగం బీదీర్ఘకోదండ మీ
యాభీలత్వ మొకం డొకొండ భువనై కాధ్యక్షతాహేతు వే
లాభం బాత్మఁ దలంచి చేసె దొకొ గోలాంగూలభల్లూకమ
త్తేభాకీర్ణవనాంతరంబునఁ దపం బేకాగ్రభావంబునన్. 19

తే. ఈశ్వరునిఁ గూర్చి చేసెద వేని లెస్స, మాధవునిఁ గూర్చి చేసిన మాకు హితవు
బ్రహ్మఁగూర్చి చేసిన నది పరమతరము, తగునె యిల వజ్రధరుఁ గూర్చి తపము సేయ.

తే. ఎవ్వఁడుపదేశ మొనరించె నింద్రుఁ గూర్చి, తపము సేయుము నీవంచు దయ దలిర్ప
నాతఁ డెఱుఁగఁడు గాక యాయద్రిభేది, గౌతమునియింటఁ జేసినకామగోష్ఠి. 21

సీ. ఆసహస్రాక్షునియాత్మసంశుద్ధికిఁ బరమసంయమియింటిపంచ సాక్షి
[1]యానిర్జితేంద్రుబాహావిక్రమమునకు భుజగాంతకునియాకపోక సాక్షి
యాసునాసీరు నహంకారగరిమకు నిషధాచలముమీఁదినెలవు సాక్షి
యాశచీవల్లభు నౌచిత్యకలనకుఁ దాపసుచేతిపూదండ సాక్షి

తే. యిట్టిదేవేంద్రువలన నీ వేమి ఫలము, [2]పడసెదవు చాలు నీవాంఛ పాడుగాను

1. యానిర్జరేంద్రు. 2. చేసి పడసెద వేమి వాంఛితఫలంబు.

వాఁడు నీకంటె నేమిట వాసి గలఁడు, తగదు చాలింపు మీవిరుద్ధంపుఁదపము. 22

వ. అని యెంతచెప్పిన నత్యంతధీరోదాత్తుం డగుపాండుపుత్త్రుం డూరక తపంబు చేయు
చుండె నట్టియేకాగ్రభావంబునకుం బ్రియంబంది వృద్ధబ్రాహ్మణవేషంబుమాని వృద్ధ
శ్రవుండు ప్రత్యక్షం బై వరంబు వేఁడు మనుటయును. 23

క. గురుభీష్మకర్ణసైంధవ గురుతనయులతోడఁ గూడఁ గురుపతిబలము
న్బరిమార్చునట్టిసత్త్వముఁ, బురహూతా యిమ్ము కరుణ పొంపిరి వోవన్. 24

వ. అనిన నింద్రుండు సవ్యసాచి కిట్లనియె. 25

తే. భీష్మగురుకర్ణకృపు లనిర్భేద్యబలులు, ద్రోణిభూరిశ్రవోభగదత్తశల్య
సైంధవులు పేరు గలవారు సమరజయము, శంభుకృప లేక యెబ్భంగి సంభవించు.

వ. పశుపతిఁ గుఱించి తపంబు సేయుము తత్ప్రసాదంబున నీకుం జయం బయ్యెడుఁ
బునర్దర్శనంబు గాఁగలయది పోయి వచ్చెద నని యింద్రుం డంతర్ధానంబు చేసె. 27

తే. తండ్రి చెప్పినమాటలు దప్ప కప్పు, డాదరించి ధనంజయుం డభవుఁ గూర్చి
యింద్రకీలాచలంబుపై నేకనిష్ఠ, ధీరుఁ డొనరించె నతిఘోరవీరతపము. 28

మ. భసితోద్ధూళితనిర్మలావయవుఁడు న్బంచాక్షరీసంతతా
భ్యసనవ్యాప్తిపరాయణుండును శివధ్యానానుసంధాతయున్
మసృణస్నిగ్ధతరక్షుచర్మమయకంథాభద్రపీఠుండు నై
[1]యసమస్థేమఁ గిరీటి పాశుపతదీక్షారంభముం గైకొనెన్. 29

సీ. ప్రథమసంధ్యారాగపరిపాటి మిన్నేటికనకపంకజకోరకములు దెలుపఁ
గందువాఱినమించుగచ్చుటద్దమువోలె విధుమండలము కాంతి వీడుకొనఁగ
దర మైనవేఁబోకఁ దఱసి వెన్నెలఁ గ్రోలి దివిఁ జకోరములు మత్తిల్లి యాడ
మందరాచలకూటమధ్యభాగమ్మునఁ గృత్తికానక్షత్ర మత్తమిల్ల

తే. మృదులభస్మరజశ్శయ్య మేలుకాంచి, యమలరుద్రాక్షధారణం బాచరించి
యర్జునుఁడు పర్ణశాలికాభ్యంతరమున, హరున కొనరించు నరుణోదయార్చనంబు. 30

క. కపికేతుఁ డింద్రకీలా, ప్రపాతపతయాళునిర్ఝరస్నాతుం డై
యుపచారవిధుల నన్నిటఁ, దపనోదయవేళ వ్యాళధరుఁ బూజించున్. 31

మ. అవధానంబునఁ బాకశాసనసుతుం డర్ధేందుకోటీరు సం
గవకాలంబునఁ బూజసేయు హిమవాళకర్పూరకస్తూరికా
ద్రవకాలాగురుగంధసారసురభిద్రవ్యంబులం బూవులన్
లవలీసర్జరసాగురుప్రముఖ నానాధూపధూమంబులన్. 32

1. తి. పా.

శా. పంచబ్రహ్మషడంగబీజసహిత ప్రాసాద పంచాక్షరీ
చంచన్మంత్రపరంపరాపరమనిష్ఠాతత్పరత్వంబునన్
మంచుంగొండయనుంగుఁబెండ్లికొడుకు న్మధ్యాహ్నకాలంబు సే
వించు న్నిర్జరరాజసూనుఁడు మనో[1]వీథీసదాధ్యాసితన్. 33

శా. [2]వైయాఘ్రాజినఖండమధ్యమున శేవన్ బద్ధ పద్మాసనుం
డాయింద్రాత్మజుఁ డింద్రకీలశిఖరీంద్రారూఢబిల్వద్రుమ
చ్ఛాయానిర్మలచంద్రకాంతమణి పాషాణప్రదేశంబున
న్సాయంకాలము పూజ సేయు నభవు న్సంధ్యానటుం ధూర్జటిన్. 34

ఉ. అంచితభక్తితో శివుని నర్ధనిశాసమయంబునందు సే
వించు గురూపదేశపదవీపరిశుద్ధసమర్చనావిధిన్
గాంచనకోరకంబుల? బికప్రసవంబులఁ గొండగోఁగులన్
గాంచనకందరాముఖగృహంబులఁ బార్థుఁడు సంస్కృతార్థుఁ డై. 35

న. ఇట్లు పాశుపతదీక్షాధురంధరుండై కాలకంధరుంగుఱించి తపంబు సేయుచుండఁ గొండొకకాలంబునకు. 36

మ. ఒకనాఁ డింద్రతనూభవుండు గిరికూటోత్సంగభాగంబున
న్వికచానేకలతాతరుప్రతతులన్ దేవార్చనాపుష్పకో
రకము ల్లోయుచు నుండఁ గాఁ వినఁబడెన్ శ్రవ్యంబు లై కుర్కుర
ప్రకరోదంచితకంఠనాళకుహలీబౌబౌమహారావముల్. 37

తే. [3]చాయగోసులకంటెఁ గేసరులకంటెఁ, బులులకంటెను బిరుసలై పొగరు మిగిలి
జల్లుకొని వచ్చెఁ బైపై నిసారమేయ,యూథములు వేదమయమూర్తు లుద్ధతముగ. 38

తే. ప్రకటలీలఁ నుదాత్తంపుఫణితిఁ గొన్ని, క్రమముతో ననుదాత్తస్వరములఁగొన్ని
స్వరితములఁ బ్రచయంబులవరుసఁగొన్ని, ఘోషణము సేయఁదొడఁగె సాకుర్కురములు.

క. కనకపుశృంఖలలఁ ద్రయీ, శునకంబులఁ బట్టుకొనఁగ సూరెలఁ బ్రమథుల్
తను నిరుచక్కియ లీలా, వనచరులై కొలువఁ గపటవైహారికుఁ డై. 40

సీ. వికటపాటలజటామకుటికాభారంబు కఱుకైనజుంజుఱు సెఱులు గాఁగఁ
జారుసుధాధామశకలావతంసంబు పెడకొప్పుపై నుండుపీఁకె గాఁగ
ఘనలలాటంబునఁ గనుపట్టుకనుచిచ్చు గైరికద్రవతిలకంబు గాఁగఁ
భుజమధ్యమునఁ గ్రాలుభుజగహారంబులు గురిజపూసలగుబ్బసరులు గాఁగ
తే. శంకరుండు కిరాతవేషంబు దాల్చి, యగజ చెంచెత యై తోడ నరుగుదేరఁ

1. వీథిస్సదానందుఁడై. 2. అస్తూ ప్రాజ... సేవాబద్ధ. 3. శరభమృగముల

బాణి నోంకారదివ్యచాపము ధరించి, వచ్చె విప్వచ్చువరతపోవనముకడకు. 41

వ. అట్టిసమయంబున. 42

చ. జలధరనీలదేహమును జంద్రకళాయుగళీసమానదం
ష్ట్రలు భిదురోపమానముఖసంపుటపోత్రము ఫుల్లమేచకో
త్పలదలవర్ణకర్ణములుఁ బాటలవర్తులలోచనంబులుం
గలిగి కఠోరకంఠఘనఘర్ఘరఘట్టనఘోషజన్మమై. 43

ఉ. ముట్టియ నింద్రనీలతటమూలమహీప్రభవంబులైన పె
న్మట్టలు గ్రుచ్చి వైచుచును భూరుహమండముఁ జాఁపకట్టుగా
మట్టుచు ఘర్ఘరధ్వనుల మాటికిమాటికి దిక్పుటంబులం
ఘట్టన చేయుచు న్స్వేదకణమ్ముల నిప్పులు వెళ్లఁగ్రాయుచున్. 44

క. పంది వడిఁ బాఱుదెంచెఁ బురందరనందననిశాకరధరులనడుమన్
దందడి గొరిజల తాఁకునఁ, గందుకములువోలె శిలలు గరువాఱంగన్. 45

ఉ. ఏసెఁ బినాకచాపమున నీశుఁడు గాండివకార్ముకంబునన్
వాసవసూతి యూప్రబలవజ్రసమానములైనబాణముల్
రాసెఁ బరస్పరంబుగ వరాహముప్రక్కలు గాడిపోఱ మూ
కాసురసూకరంబు తిరుగాడె వడి న్శరఘాతవేదనన్. 46

క. అభవార్జునశరపాత, ప్రభవవ్యథఁ దిరిగె నవ్వరాహము కడు సం
క్షుభితమయి విలయవేళా, నభస్వదుద్భ్రాంతఘనఘనాఘనముక్రియన్. 47

క. దీర్ఘతరహారవరాశుగ, నిర్ఘాతనిపాతజాతనిబిడవ్యథ నం
తర్ఘూర్ణమాన మగుచును, ఘుర్ఘురఘోషంబుతోడఁ గ్రోడము కూలెన్. 48

వ. అప్పుడు కిరాతవేషధారి యగుపురారి యోంకారచాపంబు నేల నిలువంబెట్టి తదీయ
శిఖరంబున నఱచెయి మోపి యొరగి యొయ్యారంపునిలుకడ నిలిచి వలకేల వాలమ్ము
త్రిప్పుచుఁ గట్టెదుర నున్నజగజెట్టి యగునింద్రునిపట్టిం గనుంగొని ప్రావృషేణ్యపయో
వాహగర్జాగంభీరంబైనస్వరంబున నింద్రకీలగిరిగహ్వరంబులు ప్రతిధ్వనియొసఁగ
సాటోపంబుగా సగర్వంబుగా సావష్టంభంబుగా నిట్లనియె. 49

తే. ఎవ్వఁడవురోరి నీవు నాయెదురఁ బాఱు, పంది నేసితి బాహుదర్పంబు మెఱసి
యొఱఁగపుర యోరి నన్ను. నీయింద్రకీల, పర్వతం బేలువనచరసార్వభౌము. 50

ఉ. ఏనును నాకుటుంబ మగునీతరళాక్షియుం వెంట వెళ్ళి యి
క్కాననభూమిలో బహుమృగంబులఁ జంపుచు వచ్చివచ్చి యే
నీనిశితాస్త్రపాతమున నిక్కిటిఁ జంపుదు నంచు వాక్ప్రితి

జ్ఞానియమంబున శ్వానకజాడఁగఁ గూడఁగ వచ్చుచుండఁగన్. 51

క. [1]ఏటలవి సేసి చెంచెత, యోటమివెట్టం గడంగి యున్నట్టియెడన్
[2]గాటెఱుకున గోఁఱఁ దిడి యిట, జీటంబున వేడ్కయెల్లఁ జెఱచితి కదరా. 52

తే. తపసి వై యుండి తగు రోరి ధనువుఁ బట్ట, శాంతిపరులకు నేలరా సత్వహింస
కపటధార్మిక! యత్యంతకల్మషాత్మ!, యెవ్వఁడవు రోరి నాపంది నేయ నీవు. 53

క. మండెడుబలునారసమున, గుండియ పగులంగ నేసి కూల్చితి దీనిన్
వెండి ప్రయోజన మేదీ, రండాసుత! దీనిపై శరము నిగుడింపన్. 54

చ. తపసివి గానఁ జావునకుఁ దప్పితి నీ కిది వేఁటపంతమా
[3]యబలుఁడ నీ తెఱంగునఁ బరాటవికాయుతచాపవల్లరీ
నిబిడశరాహతం బగువనేచరజంతువు నేసి తీగతిన్
సబముపయి న్నిగుడ్చిననిశాతశిలీముఖ మెట్టివెట్టివో. 55

వ. అనినం గిరీటి యయ్యాటవికచక్రవర్తి కిట్లనియె. 56

క. పైపచ్చుక్రూరజంతువుఁ, జేవెరవున నేయఁ దెందుసిగ్గే చెపుమా
యీవక్రభాషణంబులు, నీ వాడెదు శబర పొమ్ము నీచనుత్రోవన్. 57

క. పంది నపేక్షించితివో, పందెము గెలువంగ వేడ్క పడియెద వేదో
కందువుగా కాఫలము పు, ళిందాధిప యేమిటికిఁ బలికె దీభంగిన్. 58

మ. తడవే లోరి పుళిందరాజ! చను మధ్యాహ్నంబు డాయంగ న
య్యెడు నీవేళ శివార్చనంబునకు మా కేకాంతమై యుండఁగాఁ
బడు నీవుం గడు డస్సినాఁడ పటుపీపంక్తిప్రచారంబులన్
విడు కోపం బిఁక శాంతి గైకొనుము వాగ్వివాద మిం తేటికిన్. 59

క. జోటియుఁ నీవును గుర్కుర, కోటియు ననుచరులు డప్పిగొన్నారు మహా
ధాటీపరిశ్రమమున ని, చ్చోట వసించెదర యేని సుఖ ముండఁ దగున్. 60

వ. అని యర్జునుండు పల్కిన నాగజ్ఞులాఁడు మోఱకంబున మొగ మడ్డంబు గదల్చి
యీ యొడ్డిమాటలం బనిలే దీపంది యొకప్రయోజనంబె వేఁటపంతంబు దప్పి మమ్ము
నధిక్షేపించితి వీతప్పునకుఁ దపసివి గాన నిన్ను శిక్షింపను పొమ్మదియునుం గాక. 61

ఆ. తాటియంతవిల్లు ధరియించినాఁడవు, జ్యాకిణాంకితము భుజాయుగంబు
గర్వరేఖ మిగులఁ గానంగ నయ్యెడు, దాంభికంబు నీదుతపసితనము. 62

శా. ఏమో సాహృదయంబు నిన్నుఁ గని యిట్లే చాపమం దాసమై
భామాసన్నిధి నుబ్బుచున్నయది నీబాహాప్రతాపంబు ని
స్సీమం జే నొకకొంత నే పిచట నుజ్జృంభించరాఁ జేయుమా

---

1. వేఁటనలసి యీచెంచెత 2. గాటెఱుకుగోఱపింటన్. 3. యబుబరపుండాఱం గునఁ బరాటవికాయతచాప. 'యబుసరపుం' పాఠాం.

సామీఁద న్నిగుడింపుమా నిశితనానాస్త్రౌఘనారాచముల్. 63

క. చెం చని నన్నుం జూడకు, వంచింపకు హీనజాతివాఁ డని సంగ్రా
మాంచలమున నిదె నను మె, చ్చించెదవే నపుడు నిన్ను నీబాసందున్. 64

మ. శివలింగార్చన మెందువోయెదుఁ దపస్విత్వమ్ము నెందే నుప
ద్రవముం బొందదులే యొకింతవడిలో ధ్యానానుసంధానముల్
వ్యవధానం బొకయింత సైఁచవొకొ బాహావిక్రమశ్రీమహో
త్సవముం జూపుదుగాక నాయెదుర నాశ్చర్యం బవార్యంబుగన్. 65

తే. ప్రదర మరివోయు మేయుము ప్రాక్ప్రికార, కౌతుకాధీనహృదయుండఁ గాను నేను
బోర కులపత్ని యైనయానీరజాక్షి, యాసపడుచుండు ఘోరవీరాహవములు. 66

వ. అని పల్కి యక్కిరాతుండు గుణధ్వని చేసిన జలధరధ్వానగంభీరం బై
యేతెంచుసామ్రేఁతకు సిక్కు చూపినఁ గోపించుగంధద్విపంబుంబోలె రోషించి
యర్జునుండు గాండీవగుణగర్జాడంబరంబున నంబరంబు పిక్కటిల్ల నాటక్కరివిలు
కానిపై భల్లంబులు నిగుడించె. 67

శా. గాండీవప్రవిముక్తనిష్ఠురమహాకాండప్రకాండంబులన్
ఖండించె న్బ్రతిబాణఘట్టనమునం గందర్పవిద్వేషి యా
తం డాశ్చర్యము నొంది బాపురే! పుళిందశ్రేష్ఠ! యంచు న్భుజా
దండాహంకృతి మెండియుం బఱపె శాతక్రూరనారాచముల్. 68

శా. ప్రారంభం బొకయింత లేకను తృణప్రాయంబున ట్లొందఁగాఁ
గ్రూరాజిం దెగనేసెనో నటికెనో క్రొవ్వాఁడిఱంపంబుచే
నీరీతిం దునుమాడవచ్చునె యనన్ హేలాగతిం ద్రుంచె దు
ర్వారాహంకృతి నీశ్వరుండు విజయాస్త్రవ్రాతమున్ ప్రేన్మిడిన్. 69

క. శితికంఠుఁ డేయుశరములు, ప్రతిహతములు సేయు నరుఁడు పార్థునిశరముల్
శితికంఠుఁ డేయుశరములఁ, బ్రతిహతములు సేయు బహుళబాహాప్రౌఢిన్. 70

క. క్రూరతరహరనరాశుగ, నారాచశిలీముఖాదినానాస్త్రఘటా
నీరంధ్రమైననభమునఁ, గారుకొనియె గాఢ మంధకారము దిశలన్. 71

క. ఓంకారగాండివజ్యా, టంకారంబులు నభఃకటాహము నిండెన్
శంకరకపికేతుభుజా, హంకారనిరంకుశాహవాంగణభూమిన్. 72

వ. ఇ ట్లొహరిసాహరి నల్లాడుహరార్జునులయందు. 73

క. శరధులు యుగాంతవేళా, శరధులునుం బోలె నయ్యెన్ శరశూన్యంబుల్
సురపతిసూతికిఁ బరమే, శ్వరమాయాశక్తి నపుడు సమరాగ్రమునన్. 74

మ. తెలివిం బొందక యుండె నెమ్మనమునం దివ్యాస్త్రమంత్రాక్షరం
బులు శారద్వతకుంభసంభవులసంబోధంబు సర్వంబు ని
ష్ఫల మయ్యెన్ వృథ యయ్యె నాంతరకృపాభ్యాసంబు గాండీవికిన్
గలహక్షోణిఁ బినాకపాణిసహనాకౌటిల్యశిల్పంబునన్. 75

క. నిటలవిలోచనమాయా, ఘటనమునఁ గిరీటి తనప్రగల్భత చెడినన్
గుటిలముగ బొమలు ముడిచెను, గటకటఁబడఁ దొడఁగె నపుడు కరము సెమర్చెన్.

శా. కాండక్షీణత నాయిషుచ్ఛటలకుం గల్గెంగదే సాధనక
పాండిత్యం బెటువోయె నొక్కొ యని చెప్పం జిట్టలోఁ గాక యీ
తం డీలాగునఁ బోవువాఁడె మయిమైఁ దా నంచు గర్వోద్ధతిన్
గాండీవంబునఁ బూన్చి వేయఁ దొడఁగెన్ గాండీవి గంగాధరున్. 77

క. మృదు వెన్నఁడు శరములఁ గ, వ్వడి పొదువఁ దొడఁగె గాండివంబున నపుడే
యుడుగక పొడమెడుభయమున, వడఁకులగుబ్బలికుమారి వడవడ వడఁకెన్. 78

సీ. కలికువెండ్రుకలలోఁ బలుచుమందాకిని సుకుమారదేహంబు స్రుక్కఁబాఱె
నవతంసకుసుమమాల్యం బైనశశిరేఖ బ్రహ్మకపాలరంధ్రమునఁ దూఱె
నెట్టియంబుగ బిగ్గఁజుట్టినపెనుబాము బిగియూడి నొసలిపై డిగఁగ జాఱె
నలికనేత్రముకిత్తి యారజ్యమానమై ఱెప్పలసందుల నిప్పు లుమిసె
తే. నగజ భయమందెఁ బ్రమథులు బెగడుగుడిచి, రుపనిషత్తులు ఘోషించె నొక్కపెట్టఁ
గాలకంఠునిమౌళిశృంగాటకంబు, గాండివంబునఁ దాడింప పాండవుండు. 79

తే. పాండునందనఘనభుజాదండకలిత, చండగాండీవతాడితఖండపరశు
పృథుజటామండలంబునఁ బిండుగట్టి, తాండవం బాడె మున్నేటితరఁగదండు. 80

తే. వింటఁ గొని ప్రేయప్రేయంగ విసుగు పుట్టెఁ, జెట్టిబిరుదింతె పొమ్మని పట్టి యణఁచె
సురతనూభవునిం బట్టి శూలపాణి, మల్లసంగ్రామకేళిసంభావనముల. 81

క. కపికేతువృషభకేతను, లుపజాతనియుద్ధకౌతుకోత్సాహమునన్
నిపుణతఁ బెనఁగంగఁ దొడఁగి, రుపతాయిన్ [1]గలనివేష ముపలాస్యముగన్. 82

తే. తోరహత్తంబునందుఁ బార్థుండు గడిమి, సలిపె నూరుజుఁ బిడించె సరభసమున
హరుఁడు సీసాన హత్తించి యర్జునునకు, బరువు గావించె నిశ్వాసపవనమునకు. 83

క. ముక్కంటి కంఠమూలము, డొక్కరమున నిఱికె పార్థుఁడు ప్రబంధుండై
చక్కని ప్రకోష్ఠపీడన, మిక్కిలికను వేఁకి నుఱికె మినుమినుకుమనన్. 84

క. తాఁచుచుఁ బొడుచుచుఁ బడుచును, నేఁచుచునుడుకుచును బిట్టు నెగయుచు గూలం
ద్రోచుచుఁ దూలుచుఁ బెనఁగిరి, ప్రాచీపతిసుతుఁడు హరుఁడు బాహాబాహిన్. 85

1. వేషభాష లుప.

శా. నిష్టంకించి శశాంకశేఖరుఁడు గాండీవాయుధుండు న్భుజా
వష్టంభంబులు సిద్ధచారణులుఁ గైవారంబు గావింపఁగా
దిష్టాంతాంతకఘోరమూర్తు లయి సాదృశ్యం బదృశ్యంబుగా
ముష్టాముష్టి రణంబు చేసిరి యసహ్యోహప్రకారంబులన్. 86

క. చెమరుచుట యొడలు గఱచుట, బొమ ముడుచుట నిర్వికారమును మును నపరి
శ్రమమును సరిసరిఁ బెనఁగిరి, సమవిషమనియుద్ధకేలి శంభుఁడు నరుఁడున్. 87

క. తాటించెఁ బేరణము నా, స్ఫోటించెఁ గిరీటివక్షము వృషాంకుఁ డతం
డాలోపమఱక పిడికిటఁ, బోటున ధూర్జటియురంబుఁ బొడిచెం గడిమిన్. 88

శా. అంతం జంద్రకళాధరుండు నిజబాహాగాఢపీడాపరి
శ్రాంతుండై యటఁ బొందుసూలియెదురం బ్రత్యక్షమయ్యెం గృపా
వంతుండై యహిరాజహారములతో స్వర్వాహినీవేణితో
దంతిత్వక్పరిధానపల్లవముతోఁ దామ్రజ్జటాపంక్తితోన్. 89

ఉ. చెంచెత యయ్యెఁ బార్వతియుఁ జెంచులు భూతములై నిజాకృతి
న్మించిరి వేలుపు ల్నభమునీఁద లలాటమునందు నంజలు
ల్నించి నమస్కరించిరి వినీతియుం భక్తియు నుల్లసిల్లఁ గా
వించెఁ బ్రణామము ల్గరము విస్మయ మందుచుఁ బార్థుఁ డత్తఱిన్. 90

తే. వేదములు నాల్గు నుపనిషద్విద్యఁ గూడి, ప్రణవమంత్రాక్షరములతోఁ బ్రస్ఫుటముగ
విశ్వకర్తృత్వ మెయ్యెయ్యి వీడుకొనుచు, నభినుతింపంగఁ దొడఁగెఁ జంద్రార్ధమౌళి.

వ. అప్పుడు పార్థుఁడు కృతార్థుఁడై రోమాంచితకంచుకితాఖిలాంగుండై యానంద
బాష్పలోచనుండై కేలుదోయి ఫాలభాగంబునం గీలుకొల్పి యిట్లని స్తుతించె. 92

విద్దళి (సార్వవిభక్తికస్తవము.)

క. నీవ పరబ్రహ్మంబవు, నీ వఖిలాండాండపతివి నీవు ప్రసన్న
శ్రీవిభవారోగ్యాయుశ్, ప్రావీణ్యప్రాభవైకఫలదుఁడవు శివా! 93

క. నిన్నుఁ ద్రిజగన్నివాసుని, బన్నగకంకణుని భక్తపరతంత్రుని న
భ్యున్నతకరుణాగుణసం, పన్నుని గనుఁగొంటి మంటి బాలేందుధరా! 94

క. నీచేతఁ గృపానిధిచే, వాచాగోచరవిశేషవైయాత్యుని చే
నోచంద్రకలాశేఖర!, యాచించి మనోరథార్థ మర్థిం గందున్. 95

శా. నీకై యేను దపంబు చేసితి మహానిష్ఠాగరిష్ఠస్థితి
న్నీకై సంస్తుతి సేయుచుం గడఁగి నానేర్పొప్పఁగా నెంతయుం
న్నీకై పూజ యొనర్తుఁ గొంత విరుల న్నిత్యంబు సద్భక్తితో
నీకై సేవ యహర్నిశం బొనరుతు న్వేదండచర్మాంబరా! 96

తే. సాటి యెవ్వరు నీకు నిశాటభూష!, కైటభారాతిహాటకగర్భవంద్య!
ఘనజటాజూటవాటికాఘటితవికట, గగనగంగాస్రవంతిక! కరటివైరి! 97

క. నీయందు జగము లుండుం, బాయక యాజగములందుఁ బాయక నీవుం
దీయనువు దెలియ నజునకుఁ, దోయజనేత్రునకు నైనఁ దోఁపదు శర్వా! 98

మ. జయ సర్వేశ్వర! సర్వలోకజనకా! చంద్రార్ధచూడామణీ!
జయ కామాంతక! కామితార్థఫలదా! చక్షుశ్శ్రవఃకుండలా
జయ సంపూర్ణకృపాగుణైకవసతీ! శైలేంద్రజావల్లభా!
జయ దక్షాధ్వరమర్దనా! జయ గిరీశా! యీశ! రక్షింపవే. 99

ఉ. కొండకిరాతుఁ డంచుఁ గయికోక యసంగతభాషణంబు లు
ద్దండత నాడితిన్ గర ముదగ్రత నొంచితి ముష్టిఘట్టనం
గాండివచాపదండమునఁ గ్రచ్చఱ మోదితి మౌళి భోగభృ
త్కుండల! పెక్కుచందముల ద్రోహము చేసితి నేమి సేయుదున్. 100

వ. అని మఱియు మఱియును సాష్టాంగప్రణామంబు లాచరించి నిలిచిన పాండవమధ్య
ముం జూచి ఖండపరశుండు నీతపంబునకుఁ బాశుపతవ్రతనిష్ఠాగరిష్ఠతకు భుజా
శౌర్యంబునకు సంతసిల్లితి నీవరం బేదియొ వేఁడు మనుటయుం. 101

తే. అభవ! యీ నాకు నీప్సితం బగువరంబు, దయఁ బ్రసాదించి రక్షింపఁదలఁచితేని
రౌద్రమై ఘోరమై లోకరక్ష యైన, పాశుపతసంజ్ఞ మగుదివ్యబాణ మిమ్ము. 102

వ. అనినం బ్రీతచేతస్కుండై శంభుండు శాంభవీహృదయానురాగంబునను బ్రమథపరి
వారసమక్షంబునను మందస్మితంబు కందళింపఁ గరుణాకటాక్షవీక్షణంబున నప్పాండు
కుమారుం జూచి త్రిపురదైతేయసుందరీవదనారవిందవాసరావసానసంధ్యాసమయ
సమారంభంబును గరటిదనుజకుంభికూటకూటపాకలజ్వర(శిర)స్తోమంబును జలంధరజల
ధరవ్యూహఝంఝాసమీరంబును నంధకాసురప్రద్యోతనప్రభామండలంబును శా
ర్దూలదానవారణ్యహవ్యవాహంబును నగునమ్మహనీయదివ్యాస్త్రంబు ససంప్రయో
గంబు సోపసంహారంబు సకీలకంబు సరహస్యంబుగా నుపదేశించె నపుడు సేవాసమా
సన్ను లగుకిన్నరకింపురుషగరుడగంధర్వవిద్యాధరులు తమతమదివ్యాయుధంబు
లిచ్చిరి. పార్వతీదేవి యక్షయబాణతూణీరంబు లొసఁగె. దండధరుండు దండంబును
బాశపాణి పాశంబును నింద్రుండు వజ్రంబును సమర్పించి రిట్లు వరప్రదానంబు సేసి
యీశానుండు సపరివారుండు సాంబుండు నై యంతర్ధానంబు సేసె ననంతరంబ.

తే. పరమసంతోషమును బొంది బలవిరోధి, పుత్రుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యూపానిమూర్తి
సమ్మదాశ్రుకణంబులు సంప్రఫుల్ల, చక్షురంభోజదళసహస్రమునఁ బొడమ. 104

వ. ఇట్లనియె. 105

ఉ. భాగ్యముగాదె యశ్రమమ పన్నగకంకణుచేఁ దపఃక్రియా
యోగ్యతఁ జేసి విశ్వభువనోపకృతిప్రతిపాదనైకసౌ
భాగ్యధురంధరం బయినపాశుపతాస్త్రము గాంచి తింక వై
రాగ్యము పుట్టుఁ గాక కురురాజుపయి న్నిజరాజ్యలక్ష్మికిన్. 106

వ. నీవు నారాయణసఖుండవైన నరుండను మునీశ్వరుండవు. నరనారాయణులవలనఁ ద్రివిష్ట పంబునకుఁ బెక్కుతోయములు రాక్షసబాధలు శాంతిం బొందె నిప్పుడు హిరణ్యపురవాసులు నివాతకవచకాలకేయాదు లగుదైతేయులు గాఁ జ్యాలుబ్ధులై నాకంబున కనేకప్రకారంబుల నుపద్రవం బొనరించుచున్నవారు. వారిం బరిమార్ప నమరావతీపురంబునఁ గొన్నిదినంబులు వ్రతోపవాసప్రయాసఖేదం బపనయించి మధ్యమలోకంబునకుం గ్రమ్మఱ నేతెంచునది. మాతలిసారథికం బగురథంబు పుత్తెంచెద నిచ్చోటన యుండునది యని తత్కాలసన్నిహితుం డైనరోమహర్షుం డను మునిం జూచి నీవు ద్వైతవనంబునకుఁ బోయి పాండవుల కర్జునుకుశలవార్తయుఁ బాశుపతాస్త్రలాభంబును స్వర్గగమనంబుం జెప్పు మని పల్కి యింద్రుండు నిజస్థానంబున కరిగె. 107

ఆ. విశ్రమించె నొక్కవృక్షంబుక్రీనీడ, నర్జునుండు మణిశిలాంతరమున
ఖండపరశుబాహుదండనిష్పీడన, ముష్టిఘాతఖేదమోక్షమునకు. 108

శా. మాళిం గోపాళి సంఘటించినక్రియ న్మధ్యాహ్నవేళ న్మహః
శాళం బైననభోవిభాగమున వీకం గాసె బీరెండ యా
ప్రాలేయాహితసంప్రగీప్తకిరణప్రక్రీడదర్కోపల
జ్వాలాజాలజటాలజాంగలతటీ వాచాలకోయష్టి యై. 109

వ. అప్పుడు మధ్యాహ్నకాలపూజకు నాయితం బై. 110

సీ. పావననిర్ఝరాంభఃప్రవాహంబున నఘమర్షణస్నానమాచరించి
కసటువోఁ దెలినీటఁ గడిగి యాఁటార్చిన సలిలకాషాయవల్కలము గట్టి
యాపాదమస్తకం బఖిలాంగకంబులఁ గమ్మనిభసితంబు గలయ నలఁది
వెడఁదముత్యములతో నెడవెట్టి గ్రుచ్చిన మంచిరుద్రాక్షదామములు దాల్చి
తే. పులికళాసంబుగద్దెపైఁబూన్కి మెఱయఁ, బంచశుద్ధులు గావించి పాండుసుతుఁడు
షోడశోపచారంబులు సొరిదిఁ దీర్చె, నీలగళునకు మధ్యాహ్నకాలవేళ. 111

వ. ఇట్లు శివలింగార్చనంబు దీర్చి కందమూలఫలోపహారంబులు సమర్పించి తత్ప్రసాదంబునఁ దాను దేహయాత్ర నడపి విశ్రాంతుం డై యున్నసమయంబున ఘనశిహాయ

సహస్రంబులఁ బూన్చినరథంబు గొని వచ్చి మాతలి తనకుం జూపిన సబహు
మానంబుగా నాదరించి పురందరాదేశంబున నద్దివ్యస్యందనం బెక్కి యాకాశమార్గం
బునం జనునప్పుడు. 112

సీ. ఇది మేఘమండలం బివి విమానంబులు యక్షవిద్యాధరోపాశ్రయంబు
లిది యాహవస్కంధ మదె తారకావీథి యల్లదె ల్లనిరేఖ యభ్రగంగ
యల్లదె శింశుమారాకారహరిమూర్తి వీఁడె భాస్వంతుఁడు వాఁడె ధ్రువుఁడు
వీరె సప్తర్షులు వారె యశ్విన్యాదు లిరువాడ దేవేరు లిందుభార్య

తే. లల్లవాఁడె సుధాకరుం డవ్వెగ్రహంబు, లివ్విలాఖ్యంబు లగుచుక్క లివె కెలఁకుల
ననుచు మాతలి చూపంగ నర్జునుండు, గౌతుకం బంది గగనమార్గంబునందు. 113

శా. జంభారాతితనూజుమీఁదఁ బొలిచెన్ సావిత్రవర్త్మంబున
స్సంభిన్నోదరశాతకుంభనలినీనాలీకసంవాసనా
సంభారంబులు నోడు ముట్ట సవిధస్వర్లోకకల్లోలినీ
గంభీరాంబుతరంగసంభ్రమములం గల్యాణవాతూలముల్. 114

తే. అర్జునునిమీఁదఁ బొలిచెఁ బథ్యంతరమున, నభ్రగంగానదీతరంగానిలంబు
నందనోద్యానవీథికానవలతాంత, సౌరభాసురహరినీలహార మగుచు. 115

వ. ఇవ్విధంబున మాతలిసారథికం బైనయారథంబుమీఁద నక్షత్రమండలం బొఱసి
కొనుచుం జని యర్జునుం డమరావతిం బ్రవేశించి దివ్యాంగనాపాంగ భంగీసమాలిం
గితసౌభాగ్యుండై రాజమార్గంబునం జని దివ్యమందిరంబుఁ బ్రవేశించి సుధర్మాభి
ధానం బైనయాస్థానమండపంబునఁ గొలువున్న మహేంద్రునర్ధాసనంబున నుండె.

తే. పీడుపట్టుగ మందారవిపినవీథి, దివ్యసౌధంబునందుఁ బ్రతిష్ఠఁ జేసి
గారవించె జయంతకుమారుకంటెఁ, బాండురాజతనూజు నాఖండలుండు. 117

వ అనిశాసమయంబున. 118

సీ. పదునాల్గుజాతుల త్రిదశాంగనలయందుఁ బేరుఁబెంపును గలనీరజాక్షి
నీరజనాభునియూరుకాండంబున నుద్భవం బందినయుజ్జ్వలాంగి
యంభోనిధానంబు నాపోశనము గొన్న కలశసంభవుఁ గన్నకంబుకంఠి
వసుధయందుఁ బురూరవశ్చక్రవర్తికిఁ బ్రాణవల్లభ యైన పద్మనయన

తే. కట్టి తోడి పూసి కైసేసి కౌతుకమునఁ, గొస దిగఁగ నీలిపుట్టంబు ముసుఁగువెట్టి
గాజు లెగఁ ద్రోసి చప్పుడు గాకయుండ, వచ్చె నూర్వశి యర్జునావాసమునకు. 119

చ. విమలసుధాంశుకాంతమణివేదికపై నవహంసతూలత
ల్పమున సుఖప్రసుప్తిపరిపాకము నొంది విశాలనేత్రప

ద్మములు మొగిడ్చి శేషఫణిపైఁ బవళించిన యంబుజాక్షు భా
వమునఁ గరంబుఁ బోల్పమరువానిఁ గనుంగొనె నింగి పార్థునిన్. 120

తే. మేల్కొలిపి యిందుబింబాస్యమెల్ల మెల్లఁ, బ్రసుదనిద్రాపరాధీనుఁ బాండుతనయుఁ
బగడములఁబోలుతన పాణిపల్లవముల, నతనిమృదుపాదపంకేరుహంబు లొత్తె. 121

వ. మేల్కని యర్జునుండు నిర్జరలోకలలామం బైనయబ్భామినీరత్నంబుం గనుంగొని పాన్పు డిగ్గి యభివాదనంబు సేసి వినయవినమితోత్తమాంగుండై యిట్లనియె. 122

తే. ఈవడికిరేయి నొంటి మై యింతదూర, మేమికార్యంబు మదిఁ గోరి యేగుదెంచి
తేను రమ్మన్న రానె పూర్ణేందువదన!, చెప్పుమీ పాన్పుమీఁద విచ్చేసియుండు. 123

ఉ. ఆడఁగఁబోవుతీర్థ మెదురైనవిధంబున నెల్లియేను శే
పాడియ చంద్రశేఖరు నుపాస్తి యొనర్చి యుపాయనంబుతోఁ
జూడఁగవచ్చువాఁడ నయి చూచుచు నుండఁగ నీవ వచ్చితో
చేడియ! యెట్టిపుణ్యములు చేసినవాఁడనొ ప్రాగ్భవంబునన్. 124

శా. మత్తారాతివిదారణుండు జనసన్మాన్యుండు శీతాంశువం
శోత్తంసంబు పురూరవుండు ప్రచలద్యోగుండు మాతాతగా
రత్నాకరమేఖలాపతికి నిల్లాలైతిగా కావునన్
మత్తో వీ విది లెస్స మన్ననిపయిన్ మోహంబు వాటింపఁగన్. 125

తే. ఆదినారాయణునియూరు వంబుజాక్షి !, భువనవిఖ్యాత మైననీపుట్టినిల్లు
పావనుఁడ నైతి నీపాదపద్మములకు, వందనముఁ జేసి వరభక్తివైభవమున. 126

వ. అని పెక్కుప్రకారంబుల నిర్వికారుఁడై పాండుకుమారుండు ప్రియంబు చెప్పిన నప్పువ్వుఁబోఁడి కప్పలుకు లొప్పులయ్యును నీరుదప్పికి నేయునుం బోలి యప్పటి కప్రియంబులై యుండె నిచ్ఛావిఘాతంబు నొందియు నమ్మచ్చెకంటి చేతోభవవికారంబు హరింపం జాలక ధనంజయున కిట్లనియె. 127

తే. ఏల యెన్నోనితరంబుల నీడఁ బడ్డ, పెద్దవావులు శోధించి గుద్దలింప
వారకాంతాజనములకు వావి గలదె, మాను మర్జున మొగమోట లేనిమాట. 128

ఉ. వాసవునిండుఁగొల్వునకు వచ్చినయప్పుడు తత్సమంచితా
ర్ధాసనమెక్కియున్న నిను నంగజసన్నిభుఁ జూచి పువ్వుబా
ణాసనుపువ్వుబాణనివహమ్ములకుం గుఱి యైతి నిట్టి నా
యాస నిరాకరింపఁ దగవా మగవాఁడవు కావ యర్జునా! 129

తే. ప్రమద మెసలారఁ బాంచాలరాజసుతకు, వలచి చేసితివో సత్యవాక్ప్రతిజ్ఞ
యన్యకాంతల దెసఁబోవ ననుచు నీవు, భామలకుఁ జేయుసత్యంబు పాడిగాదు. 130

క. నా మోహము నా వేడుక, నా మానము నా ప్రియంబు నా తగులము నా
ప్రేమమ్మును నా తెగువయు, నీ మముఁ బొందంగ నూరకయె పోవుదునే. 131

చ. అతులితధైర్యశౌర్యమహిమాద్భుతసాహసులై మహోగ్రతా
ప్రతతనిశాతనిష్కృపకృపాణవిదారితదేహులై రణ
క్షితిఁ బడి వత్తురై దుపదిసేయక నాకయి యిట్టినన్ను నీ
వితరులఁ బోలెఁ గైకొనక యేఁచెద వక్కట పాండునందనా! 132

క. వేసాలఁ బోకు రమ్మీ, పూసెజ్జకుఁ బ్రొద్దుపోయెఁ బులియుంట చాలుఁ గా
వాసవనందన! కుసుమశ, రాసనకేళీకలావిహారంబులకున్. 133

వ. అని పల్కి యంత నిలువక బ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్షాపరాయణుండవె నీ వనుచు నారా
యణోరుస్తంభంబున సంభవించిన యయ్యచ్చరలేమ లేమొలకనవ్వు లపాంగంబునం
దొంగలింపఁ గంకణఝుణఝుణత్కారంబు తోరంబుగాఁ గెంగేలికేళీకమలంబునఁ
బరాగరేణుత్రసరేణువిసరంబులతోడం గూడి మకరందబిందుధారాస్యందంబు చిందఁ
బురందరనందనుని వ్రేసె; వ్రేసిన నత్యంతధీరోదాత్తుండు గావునఁ జిత్తభవసమ్మోహ
నాస్త్రవిదారణంబునకుం దార యగునవ్వేటున కంతరంబున మిసిమింతుండునుం గాక
యేపాకంబునకు రాక రాకాచంద్రబింబంబువోని నెమ్మోము వాంచి నిర్వికారుండై
యూరకుండె నివ్విధంబున నయ్యూర్వసియుం వసిమాలఁ బెనంగి యక్కిరీటి చిక్కని
మనంబుపక్కి గానక కానక కాసినవెన్నెలయుంబోలెఁ దనకన్నులవలపు మిన్నక
పొలివోయినం జిన్నవోయి నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు మనోరథవిఘాతప్రభవం బైన
కోపంబు సైరింపక నరు నుద్దేశించి నపుంసకుండవుఁబోలె నాన గొన్నాఁడ వేఁడు
కాలంబు నపుంసకుండవు గమ్మని శపించి దిగ్గన లేచి మొగంబు గంటువెట్టుకొని యిం
టికిం బోయె. యుధిష్ఠిరానుజుండును వసిష్ఠజననివలన గతకీర్తితాపన్నుండై యయ్యా
రిష్టంబునకు సంతాపంబు నొందక యది విధివశంబుగాఁ దలంచుచుండె; నప్పుడు
గగనంబుక్రేవంబడి యస్తమండలుండై హిమగభస్తి విరహఖేదనాదూయమాన
మానస యగు మైత్రావరుణజనయిత్రి ఖిన్నవదనంబునుంబోలె వెలవెలఁ బాఱి విభా
వరీసమయంబునం ద్రిభాగావశేషం బగుటయు. 134

సీ. పారిజాతకలతాపల్లవంబులు మేసికొసరె నుద్యానపుంస్కోకిలములు
కంధరాగ్రైవేయకనకఘంటిక మ్రోయ వేల్పుటేనిక యుమర్విధికి నడలె
మందాకినీవీచిమారుతం బల్లార్చె నప్సరస్త్రీలనీలాలకముల
సప్తర్షి పావనాశ్రమవనాంతరమున సామ్నాయఘోష మభ్యధికమయ్యెఁ
తే. బాలవత్సంబుపైఁ గూర్మిఁ [1]బంచితిలుచుఁ, గామధుగ్గవివచ్చుహుంకార మెచ్చె

1. బచ్చడిలుచు.

శుక్రుగడియారమున మించె శంఖరవము, విబుధలోకంబునందలి వేగుఁబోక. 135

తే. మర్త్యలోకంబువారిప్రమాణసంఖ్యఁ, బొందుసూనుండు గడపెను వజ్రియింట
సగము నిద్రయును సగము జాగరమును, నాఁటివిభావరి వేగుఁ బోకాఁబు నెలలు. 136

సీ. మాటుగా వైచినమాంజిష్ఠ తెర యెత్తి పంజుమంచము డిగ్గె మంజుఘోష
మొకరిమట్టెల మ్రోఁత ముద్దుమాపఁగ రంభ కనకంపుగోడుగు పాఁగాలు దొడిగె
నొకట వేనలి మడ్చి యొక్క కేల ఘృతాచి గాజుటెక్కులత్రుల్వ గడియపుచ్చె
నలసభావముతోడ నలవోక ప్రమ్లోచ నిల్వుటద్దంబులో నీడ చూచె

తే. హరిణి గీలించె నలినపట్టాంశుకంబు, మేనక ధరించెఁ బాలిండ్లమీఁద రవిక
యప్సరస్త్రీనికేతనాభ్యంతరములఁ, గొక్కరోకో యటంచును గోళ్లు కూసె. 137

మ. అమరావత్యమృతాశనుల్ ప్రథమసంధ్యావేళ వాల్గన్నులం
గమలాప్తుం గని యాచరించిరి నమస్కారంబు క్రిందైన మ
ధ్యమలోకంబున దివ్యదంశువుల నీహారప్రతానంబు భం
గము నొందించుచు మిన్నుఁ బ్రాఁకె నుదయగ్రావప్రదేశంబునన్. 138

సీ. పరమర్షి పావనపాణిపల్లవములు ఫాలభాగములపైఁ బవ్వళింపఁ
బౌలోమి పెంచినబాలకీరద్వయం బలఁతియారెండకు నట్టు సాప
గగనకల్లోలినీకనకపద్మములపైఁ దుమ్మెద లెగసి ఝుం ఝుమ్ము రనఁగ
నాకవిద్యాధరీనాట్యశాలలయందుఁ దూర్యత్రయంబులు దురఁగలింపఁ

తే. భ్రమద దిక్కాంత కెంగేలఁ బట్టియాడు, క్రొత్తగురివెందపూసలగుత్తివోలె
దివసకామిని ముఖలక్ష్మి తెలివి నొంద, బూర్వదిశయందుఁ గరకరఁ బ్రొద్దుపొడిచె.

వ. అయ్యవసరంబున. 140

శా. కాల్యాచారము లాచరించి కడఁకం గౌరవ్యశార్దూలుఁ డా
జ్వల్యస్ఫూర్జితవస్త్రభూషణవిశేషస్ఫూర్తి యై విస్ఫుర
న్మాల్యాలేపనుఁడై విచిత్రబలశుంభద్భవ్యదివ్యాస్త్రసా
ఫల్యప్రౌఢతపోనిరూఢవిభవభ్రాజిష్ణుఁడై యున్నతిన్. 141

క. బలవదరినికరనిర్భర, బలసాదనబాహుదర్పబంధురలీలా
విలసనత యెసఁగ వచ్చెను, బలసూదనుసభకు భక్తిభావం బలరన్. 142

వ. వచ్చి సాష్టాంగం బెఱఁగినఫల్గును నఫల్గువాత్సల్యహేలాసముత్సేకంబున గాఢ
గూహనసంభావితుం జేసి జంభభేది యతని నాత్మీయసింహాసనార్ధంబున నుపవిష్టుం
గావించి యిట్లనియె. 143

సీ. బాహాబలాటోపపరిపాటి మెప్పించి కడసితి వీశానుపాశుపతము

సంగ్రహించితివి శస్త్రమ్ము లిమ్మడిగాఁగఁ బురవైరికరుణ నిర్జరులవలన
నధికరించితి వస్త్రదాచార్యకంబునఁ జతురంబు లగుదివ్యసాధనములు
కొఱఁత లేకుండఁ గైకొంటి కుంభజుచేత నైజంబుగాఁ జాపనైపుణంబు
తే. పరశుపట్టిసముద్గరప్రాసముసల, ఖడ్గముఖచిత్రచంక్రమక్రమనిరూఢిఁ
గరము మేదిని సాటి నీ కరయఁ గలరె, శౌర్యమున నుగ్రభుజపీఠి సవ్యసాచి. 144
శా. ఏరీ నిన్నెదిరింపఁగా జగమున న్వీరు లప్రతిహతోద్ధతిం
ధౌరంధర్యమునం బ్రభావమహిమం ధైర్యంబునం జాపలీ
లారంభంబున సాహసిక్యమున బాహాశక్తి దివ్యాయుధో
దార ప్రౌఢిమ దేవదైత్యనరగంధర్వాదిసంఘంబులన్. 145
క. నీ పని సేయ బలాఢ్యుఁడ, వీవిశ్వంబునను నీకు నెదు రెవ్వరు లే
రావంత యైన వదలకు, మేపలనను దేవవిప్రహిత కార్యంబుల్. 146
క. ఏపున భుజగర్వోన్నతి, ప్రాపున దీపింప నిట సుపర్వహితార్థం
బో పార్థ! చేయవలయును, నాపనిచినపంపు పెంపున న్నార్యనిధీ. 147
చ. అలఘుబలు ల్నివాతకవచాఖ్యులు వీరులు ఘోరదానవు
ల్జలనిధిఁ గొంది నుండుదు రసాధ్యులు నిర్జరసిద్ధసాధ్యకుం
డలినరకిన్నరద్యుచరనాయకకోటికి మూఁడుకోట్లవా
రలవలనం గలంగెడు నిరంతరబాధల ముజ్జగంబులున్. 148
చ. మఱియును నెందఱేని నసమానబలు ల్సురలోకకంటకు
లుఱుచుగ బాధ చేసెదరు దైత్యు లవధ్యులు నిర్జరాళి కే
డ్తెఱ నెఱయంగ వీర! భవదీయశరార్చులపాలం జేసి యం
దఱ నుఱుమాడి యెంతయు హితం బొనరింపుము మాకు నర్జునా! 149
వ అని సునాసీరుండు సమారాధనంబున. 150
క. తనతొడినభూషణంబులు, తనదుకిరీటము నభేద్యతరకవచంబుం
దనసుతున కొసఁగ గాండీవ, ధనువున నగజయము గుణము దాఁచి కడంకన్. 151
క. హయము లనూరుసవర్ణము, లయుతంబు వహింప సూతుఁ డై మాతలియు
న్నియమింపఁ దనరునరదము, నయదము నెక్కంగఁ బనిచి హర్షం బెసఁగన్. 152
తే. అసురలోకంబు నిర్జింప ననుపఁ బొంగి, సంగరోత్సాహ మెదలోన సందడింప
నడరు పెంపున నరుగునయ్యర్జునునకు, నిర్జరులు హర్షమున నిట్లనిరి కడంగి. 153
సీ. ఈరథం బెక్కి మున్నింద్రుండు నిర్జించె శుంభన్మహాదైత్యు జంభదైత్యు
నీశతాంగమున బర్హిర్ముఖేంద్రుఁడు త్రుంచె నాజిని స్తంద్రు వృత్రాసురేంద్రు

నీయరదంబున నెగిచె గోత్రవిభేది పరిపంథిఘనమహాబలుని బలుని
నీ తేరఁ గాదె మాయించె సుత్రాముండు, పాకదైతేయు నిర్భయసహాయు
తే. నీమహాస్యందనంబున నేఁపు మాపె, నముచిముఖదానవశ్రేణి నమరవిభుఁడు
నీవు మాతండ్రియట్లన నిఖిలదనుజ, పతుల నోర్వుము దీనిచేఁ బాండవేయ! 15

వ. అని పల్కి దేవసంబంధంబైన దేవదత్తంబను శంఖం బిచ్చినం బుచ్చుకొని యర్జునుం[illegible] మాతలియుం దానును దద్రథాధిరోహణంబు చేసి నివాతకవచవధార్థం బతిరభసంబున నరుగువాఁడు ముందటఁ గరిమకరికఠోరఫూత్కారవారిధారాలవాసారపూర్యమాణ రోదసీనిరంతరాకాలసంపాదితోడుభ్రమంబును సమలడిండీరపిండఖండమండితాఖండపాండుర్యధుర్యరోచిరనిశసాంద్రచంద్రికాక్రాంతదేశదిశాభాగంబును వితతవిద్రుమలతానికుంజపుంజసమభిరంజితప్రదేశనిర్దిష్టసంతతాదిష్టచరమసంధ్యావిశేషరాగంబును గమఠఝషకుళీరతిమితిమింగిలాదిసత్త్వసంపాతసంభృతాచ్ఛోదితధ్వనినిలీననిఖిలచేతనారవంబును దటవిధూతపాతవికిరదవిరళపరాగవినిభృతద్విరేఫకుసుమమంజరీవిశాలలవలీలవంగలుంగలతాలాస్యవిభవంబును బహుభూభృదవిరతప్రచారాభిషవణంబును నమేయవాహినీవధూముఖప్రసక్తభూషణంబును నగు మహాసముద్రంబు డగ్గఱి తదీయోదరంబున. 155

చ. కనియెఁ బురంబు నభ్రమణికాంచనసౌధము నత్యుదగ్రసా
ధనము నసాధ్యశిల్పఘనదారుణసాలము నద్భుతైకస
జ్జనసముదగ్రఘట్టము విశాలతరాట్టము నుద్భటారిత
ర్జనము ననల్పగర్జనసురద్విషదుజ్జ్వలితంబు నిమ్ముగన్. 156

మ. కని యత్యుద్ధతి శంఖ మొత్తుటయుఁ గాకంపించె ధాత్రీతలం
బనిలస్కంధము లేదు చిక్కువడియె న్యాదోనిధు ల్డిందె ఘూ
ర్ణనముం బొందె సురేంద్రలోకములు విన్నంబోయెఁ బాతాళము
ల్వినియోగంబులు దప్పె భూతచయము ల్వ్రీలె న్దిశాభాగముల్. 157

వ. ఇట్లు యుగవిగమసమయఘనఘనాఘనకఠోరగీర్ణతరళతసహస్రభైరవం బగునమ్మహారవంబు కర్ణశూలంబై తాఁకినఁ గనలి దానవులు హలముసలపరశుపట్టిసప్రాసపరిఘాముద్గర ముసుండి దండ కోదండ కుంతకులిశభల్లభిందివాల శంఖ శక్తి కర్తరీ కఠార కుఠారలవిత్రతోమరత్రిశూలఖట్వాంగ చక్రచంద్రహాస మహాంకుశ గదాపాశ పాషాణప్రముఖంబు లగు మహాస్త్రశస్త్రంబులు వహించి వికటగర్జారవభరంబున నంబరంబు పిక్కటిల్ల నొక్కపెట్ట యమ్మహానగరంబు వెడలి తదీయస్యందనంబుఁ జుట్టుముట్టి. 158

మ. ఘనశస్త్రాస్త్రమహాతివర్షము నొగి న్గర్జామహాడంబర
ధ్వనిసంవీతఘనాఘనౌఘనిపతద్ధారాళధారామహా
శనివర్షంబుల ద్వంద్వ మొందఁ బయిపై సంరంభశుంభద్గతి
న్వనధుల్ ఘూర్ణిల బిట్టు వాసవియు న్వర్షించె నొక్కుమ్మడిన్. 159

క. వాలికె మెఱుంగుఁదూపులు, నాళీకోదరునిమఱఁది నలిదైత్యులమైఁ
గీలించెఁ బేరుపేర, న్వాలమునఁ బదేసికంకపత్త్రములు వడిన్. 160

మ. అలుకం దానవు లొక్కుమ్మడి తదీయస్యందనోరుద్యుతి
స్ఖలనంబు న్సురసిద్ధచారణమహాశ్చర్యంబు గావించుచు
న్గలహాక్షోణియు నాకసంబు దిశలుం గాండప్రకాండంబులం
గలయం గప్పి యదల్చి యార్చిరి సమాకంపింప భూతావళుల్. 161

తే. భయభరంబున వెలవెలఁ బాఱి రపుడు, త్రిదశసారథి ధృతి దప్పె తేరు గడప
భ్రమసియుండినఁ దాన సారథియుఁ రథియుఁ, నగుచుఁ బరిమార్చె నరికోటినర్జునుండు.

క. నిర్జరసారథి యర్జును, దుర్జయవిక్రమము సమదదోహాలతయుం దోః
ఖర్జూభరంబు సారథి, యార్జిత్యముఁ జూచి మిగుల హర్షముఁ బొందెన్. 163

సీ. అసురు లుద్ధతి హాలహాలభిందివాలంబు లదరించి రడఁగించె నర్జునుండు
దైత్యులు దండించి దండశంకులశక్తు లిగిడించి రుడిగించె నింద్రసుతుఁడు
దైతేయు లేచి ముద్గరగదాంకుశములు పఱపించి రదలించె ఫల్గునుండు
సురవైరు లల్కఁ దోమరకుంతగుణములు సారించి రెడలించె సవ్యసాచి
తే కణయకంపరఖేటకక్రకచకులిశ, చక్రఖట్వాంగకుద్దాలచంద్రహాస
వివిధశస్త్రాస్త్రములు వైచి రవఘళించె, శుక్రశిష్యుల ద్రోణశిష్యుండు గెలిచె 164

వ. అయ్యవసరంబున. 165

శా. జంభారిప్రభవప్రయుక్తనిబిడజ్యారావగంభీరసం
రంభభ్రామితగాండివప్రసరదస్త్రవ్రాతదీవ్యత్పరా
సంభిన్నాంగములై సురారితనువు ల్సంగ్రామరంగంబునం
గుంభద్రోణము లట్లు బిట్టు గురిసెం ఘోరంబుగా రక్తముల్. 166

క. చేయునది లేక దనుజులు, మాయాయుద్ధంబు సేయ మదిఁ దలఁచి ధృతిం
బాయక వైచిరి విద్యా, వైయాత్యము మించఁ బరుషవర్షాస్త్రంబుల్. 167

క. వడిఁ బాము ప్రేలఁగట్టిన, వడువున నలుగడల ముసరి వార్వాహంబు
ల్జడివడి కురియఁదొడంగెను, పెడవెలుపును లేక పాండవేయునిమీఁదన్. 168

మ. బలభిద్ధ్వంసివరంబునం గొనినదివ్యస్మారుతాస్త్రంబుచే

జలవాహంబులు పట్టఁజేసె నరుఁ డక్షయ్యప్రతాపంబున
న్గలయం గప్పిరి దారుణాశ్మముల నుగ్రస్వాంతులై యేచి దై
త్యులు పార్థుం గులిశాస్త్ర మేసి యవి తోడ్తోఁ ద్రుంచె నాతం డొగిన్. 169

చ. అనలసమీరణాత్మకములైనమహాస్త్రము లేసి రుద్ధతిం
దనుజులు గాడ్పుతోఁ బెరసి నల్గడ లొక్కట విస్ఫులింగము
ల్గనకనఁ గ్రాలఁ బావకశిఖ ల్వెస ముంచె సురేంద్రనందను
న్గనలి యతం డణంచె నవి గ్రక్కున వారిమహాశుగంబులన్. 170

చ. తిమిరమహాస్త్ర మేసి రణతీవ్రత సూపిరి దైత్యపుంగవుల్
క్రమమునఁ గప్పె నల్గడల గాఢమహోద్ధతిఁ జిమ్మచీఁకటుల్
తెమలె దిశావివేకమును ధీరత్రయు న్వెస నెల్లవారికిం
బ్రమసి సురేంద్రసారథియుఁ బాఱఁగ వైచెఁ బ్రతోద మవ్వలన్. 171

క. రథ్యములు పఱవ నేరక, మిథ్యాభిమతంబు లయ్యె మెఁగు మఱచి సమి
ద్రథ్యు ధనంజయుఁ గానక, తథ్యమునకు లేక యుండెఁ దత్సారథియున్. 172

వ. భయం బంది యర్జున! యెటపోయె దని యెలుంగెత్తి యాహ్వానంబు సేసి తొల్లి దేవాసురసమరంబు లనేకంబులు చూచితిం గాని యిట్టిభయోద్రేకజన్యంబు లగుజన్యంబులు సూడ వీరు వరజనితవీర్యదర్పితులు గావున వీరిసంప్రహారంబు ఘోరంబు. అని పల్కిన మాతలి నూఱడించి యించుకసేపు మద్భుజావిహారంబు చూడు మని ఫల్గునుండు.

శా. జంభధ్వంసివరంబునం గనినయస్త్రంబు న్మహాసారముక్
శుంభద్విక్రమబాహుదర్పములు సంశోభిల్ల సేసెం దము
ల్సంభారం బడఁగన్ దిశ ల్విపులపై శద్యంబు నొందన్ సుర
స్సంభావింప భయంపడంగ దితిజు ల్సంగ్రామరంగంబునన్. 174

మ. జవ మేపాఱఁగఁ గూలె దైత్యతనువు ల్సర్వంసహాపీఠిఁ బాం
డవగాండీవధనుఃప్రకాండభవకాండప్రస్ఫుటోచ్చండతాం
డవపాండిత్యవిశేషవిభ్రమకృతాడంబప్రతీకంబులై
యశనీద్రంబులభంగి నింగి యద్రువన్ హాహానినాదంబులన్. 175

వ. ఇట్టినివాతకవచులు నిరవశేషులై మడసిన సంక్రందననందనుండు (తదీయనారీసమాక్రందనంబు) తత్పురంబులోనికిం జని యంతయుం గనుంగొని మాతలి కిట్లనియె. 176

తే. కనకమయహట్టకుట్టిమకాంత మగుచు, వివిధమణిసౌధములును వస్తువులు గల్గి
నిష్పూరంబునఁ గాఁపుండ కితరమైన, పురమునం దేల నిల్చె నిర్జరప్రభుండు. 177

ఉ. నావుడు నిట్లనుం ద్రిదశనాయకుసారథి నిర్జరేశ్వరుం

డీవనరాశిలోన సృజియించెను దైత్యభయంబుచేత దే
వావలి కుంద నిప్పుర ముదగ్రగతిం దనుసూను లంత శా
జీవభవుం బ్రసన్నునిఁ జేసి మహాబలవీర్యవంతులై. 178

క. ఇందుండఁగ నింద్రాదిక, బృందారకవరులతోడఁ బెనఁకువ నెందున్
గ్రిందుపడకుండఁ దపమున, నందిరి వర మఖిలభువనహాననోత్సుకతన్. 179

వ. కావునం దద్విజయార్థంబుగా విజయ నిన్ను వాసవుండు పనిచె, నిమ్మహాసురులు మరుద్గరుడగంధర్వసిద్ధసాధ్యులకసాధ్యు లిట్టివారల విక్రమంబునం జంపి పెంపు గాంచితివి. భవదీయసత్వసాహసంబులకుం గొలఁది యెక్కడిది యని యర్జునుం బ్రస్తుతించి మాతలి రథంబు గ్రమ్మఱించె. ఇట్లు నివాతకవచులఁ బరాభవించి భవ్యతేజోదుర్నిరీక్షుండై పాండవేయుండు మరలి వచ్చువాఁడు ముందట. 180

ఆ. వివిధవృక్షగుల్మవిస్తీర్ణమై కడుఁ, బొలుపు మిగులు నొకతపోవనంబు
నతివిచిత్రశిల్ప మగుపట్టణంబును, నుజ్జ్వలంబు లగుచు నున్నఁ గాంచి. 181

క. సురసారథి! యిది యెవ్వరి, పుర మిమ్మహనీయఘనతపోవిపినం బె
వ్వరిది యిది నాదుదృష్టికి, హరహర యతివిస్మయంబు నాపాదించెన్. 182

వ. అనవుడు నమ్మహాత్మునకు నాతఁ డిట్లనుఁ దొల్లి పులోమియుం గోవికయు ననునసురకాంత లిత్తపోవనంబున దివ్యసహస్రవర్షంబు లత్యుగ్రనియమంబునఁ బద్మగర్భు నారాధించి తత్ప్రసాదంబునం గనకమయంబై కామగమనం బైనయిప్పురంబునం దనుసుతు లాహవంబునం ద్రిదశులఁ దొడరి వధ్యులు గాకుండ వరంబు వడసి రిది హిరణ్యపుర మిందుఁ బౌలోమ కాలకేయు లనునసురు లుండుదురు. వీర లింద్రాది దేవతల కసాధ్యు లనిన నట్లేని యిప్పురంబుమీఁదం దేరు వఱపు మని ఫల్గునుండు మాతలిం బనిచిన. 183

సీ. సంవర్తమాతరిశ్వమనోహరరయమ్ము లగునశ్వములును దివ్యద్విభాతిఁ
జిత్రచంక్రమము సుస్థిరనేమిఘోషంబు నత్యద్భుతంబు లై యంద మొంద
నమరారిపురముపై నాతఁ డుప్పరవీథి నరదంబు పఱపిన నసురవరులు
వెస శతాంగములు షష్టిసహస్రకంబుతోఁ బేరసి యొక్కుమ్మడిఁ బురము వెడలి
తే. యింద్రుఁ డనుబుద్ధి నల్కతో నింద్రతనయుఁ
దాఁకి రార్చుచు నతఁడును దారుణాశ్మ
వృక్షజన్యంబు లగుశస్త్రవితతి యేసి
తద్రథాళికి గతినిరోధంబు సేసె - - 4

వ. వారును మాయాయుద్ధనిబద్ధబుద్ధు లై తమపురంబులతోడ నంతరిక్షంబునకు నెగసిన

నిశితశరనికరపంజరప్రపాతంబున నూర్ధ్వగతినిరోధంబు చేసి వారి నేలంబడ నేసి
ఫల్గునుండు వీరి నన్యప్రకారంబున జయింపరా దని. 185

సీ. బ్రహ్మాదులును నాత్మ భావించి నిజముగా నేదేవుమహిమంబు లెఱుఁగలేరు
భూర్భువస్స్వర్ముఖంబులు లోక జాలంబు లేదేవుకృపఁ జేర్చి నెలమి జెందు
భక్తి నేదేవునిపాదపంకజములు దలఁచువారల కసాధ్యంబు లేదు
గజరాక్షసాదిమూర్ఖవ్రాతముల నెల్ల నేదేవుఁ డడఁగించి యింపుఁ జెందె
తే. భక్తపరతంత్ర మేదేవుభవ్యమూర్తి, యట్టిదేవుని హృదయంబునందు నిలిపి
పాశుపతదివ్యబాణంబు పరమనిష్ఠఁ, దొడి ప్రయోగించెఁ ద్రిదశశత్రువులమీఁద.

చ. శరభతరక్షుసింహకిటిసైరిభఖడ్గమహోక్షపక్షికుం
జరసుకయక్షరాక్షసపిశాచమహోరగభూతరూపము
ల్సురనరకిన్నరద్యుచరలోకభయంకరముల్ విచిత్రముల్
వరుసను నుప్పతిల్లి వెసఁ బట్టి గ్రసించె సురారివీరులన్. 187

వ. ఇవ్విధంబున నరునుండు సురల నఱువదివేలరథంబులవారల హిరణ్యపురనివాసుల
గీటడంచి వచ్చి వాసవునకుం బ్రణామంబు చేసిన నతండు నివాతకవచపౌలోమ
కాలకేయాదిరాక్షసవధప్రకారంబు మాతలివలన విని. 188

క. సురలకు హిత మొనరించితి, ధర కేగుము నిన్నుఁ జూడఁ దద్దయు వేడ్కన్
ద్వరితపడుచున్నవారలు, హరివిక్రమ! నీసహోదరాదులు పెరిమన్. 189

క. కదనమున నిన్నుఁ దొడరఁగఁ, ద్రిదశమరుత్సిద్ధసాధ్యదేవాదులలో
నెదు రెవ్వరు లే రనినన్, బదపడి యిఁక మానవుండు ప్రతి యే నీకున్. 190

ఉ. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు ద్రోణసుతుండును గర్ణుఁడున్ రణ
క్షోణి నవశ్యమున్ భవదిషుప్రహతిన్ మహితానుభావసం
ప్రాణబలాఢ్యు లయ్యు నిట రాక్షసు లట్లనె యోదు రింక న
త్రాణుల ధార్తరాష్ట్రుల దురంబున గెల్చుట నీకుఁ బెద్దయే. 191

వ. అని పల్కి వాసవుం డనేకమణివిచిత్రపీతాంబరాభరణంబులు గట్ట నిచ్చి యనిపిన
నర్జునుం డవనీభువనంబునకు వచ్చి యగ్రజులకుం బ్రణమిల్లి తమ్ములం గౌఁగిలించు
కొని ధౌమ్యాదులకు నమస్కరించి ద్రౌపది నుపలాలించి తక్కినవారలకు యథో
చితంబు సేసి తనవృత్తాంతం బాద్యంతం బెఱింగించి. 192

క. క్రమమున సమస్తరిపులన్, సమరమున జయించి యగ్రజన్ముని మాన్యున్
బ్రవిమలమతి ధర్మాత్మజుఁ, బ్రమదమునన్ విశ్వ మెల్లఁ బాలింపించెన్. 193

వ. ఈయాఖ్యానంబు వ్రాసినం జదివిన వినిన నాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధియుం బుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధియు నగును. 194

ఆశ్వాసాంతము

శా. వ్యాపారిప్రవరాన్వవాయగణనీయప్రౌఢిగంభీరస
ల్లాపానందితవిశ్వ! విశ్వభువనాలంకార! లంకాదిక
ద్వీపానీతసువస్తుతర్పితసమాధేయాఖిలక్ష్మాప! వి
ద్యాపాండిత్యవివేక! నిత్యకృతకృత్యా! బంధుచింతామణీ! 195

క. అర్థినికరార్థితప్రద!, సార్థవహకులాభినంద్య! సంచితధర్మా!
సార్థచరితార్థ! సంగర, పార్థ! యశోవర్ధనార్థ! పరమార్థనిధీ! 196

మాలిని. అచలవిపులధైర్యా! హరివిద్వత్సపర్యా!
ఖచరవినుతకీర్తీ! కామినీహృద్యమూర్తీ!
యుచితజనవివేకా! యూరుజన్మప్రవేకా!
సుచిరశుభవినోదీ! సుస్థిరశ్రీప్రమోదీ! 197

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాథపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర వినయవిధేయ శ్రీనాథ నామధేయప్రణీతం బైనహారవిలాసం బనుమహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును సప్తమాశ్వాసము.

హారవిలాసము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1953.

పద్యకావ్యములు

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
అడవిమల్లెలు	...	0	8
అధ్యాత్మరామాయణము	...	2	0
అనంతునిఛందము, (ఛందోదర్పణము)	...	2	0
అనిరుద్ధచరిత్రము, అబ్బయామాత్యునిది	...	1	0
అప్పకవీయము, క్రొత్తకూర్పు	...	5	0
,, శ్రీగిడుగురామమూర్తిపంతులవిమర్శ	...	0	12
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	8
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	4
అన్యవాదకోలాహలము, ద్విపద, లఘుటీక	...	0	12
ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము, 2 సంపుటములు	...	15	0
ఆంధ్రమహాభారతము:—			
ఆదిపర్వము, పద్యకావ్యము, పెద్దచ్చు	...	1	8
,, టీక (పాతది)	...	8	0
ఆదిపంచకము	...	11	4
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	...	7	8
శాంతిసప్తకము	...	7	8
ఆది సభాపర్వములు	...	4	0
ఆరణ్యపర్వము	...	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు	...	4	0
భీష్మద్రోణపర్వములు	...	4	0
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	...	4	0
శాంతిపర్వము	...	4	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	4	0
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, మూలము	...	0	3
,, టీకతో	...	0	10
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము, శ్రీమల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిది		0	12
ఆనందరంగరాట్ఛందము	...	1	8
ఆంధ్రభాషాభూషణము, విమర్శతో	...	0	6
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు (నిఘంటుత్రయము) కాలికో	...	2	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
పోష్టుబాక్సు 1372. 292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. 1